

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

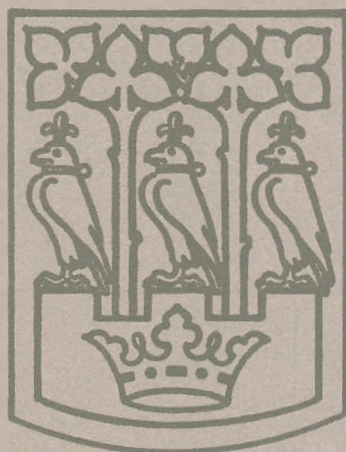
Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

FREDERIKSBERG

GENNEM TIDERNE

VIII

1960

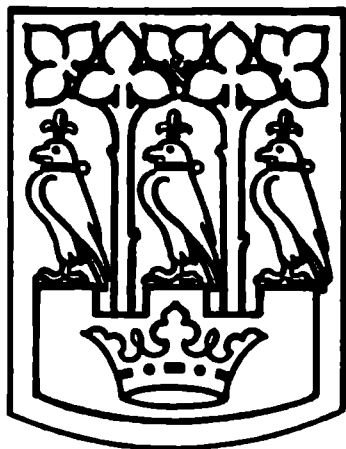
UDGIVET AF
HISTORISK-TOPOGRAFISK SELSKAB
FOR FREDERIKSBERG

FREDERIKSBERG
GENNEM TIDERNE
VIII

FREDERIKSBERG

GENNEM TIDERNE

VIII

1960

UDGIVET AF
HISTORISK-TOPOGRAFISK SELSKAB
FOR FREDERIKSBERG

Redigeret af Johs. Lehm Laursen

KNUD LYNE RAHBEK.
Fotografi efter Pastel af Chr. Hornemann, 1814.
(Studenteforeningen, Kbh.).

Rahbek og de danske Digtere

Af ANNE E. JENSEN

I

KNUD LYNE RAHBEK blev født d. 18. December 1760. Hans Fader, den agtede Toldembedsmand Jacob Rahbek, bestemte straks, at hans Søn engang skulde være Professor. Da Drengen var fem Aar, fik han en dygtig Huslærer ved Navn Adzer, der med det samme begyndte at læse Latin med ham. Hurtigt derefter kom Realfagene samt Tysk og Fransk paa Læseplanen. Drengen blev snart en passioneret Læser og brugte sin sparsomme Fritid til at læse sig igennem Faderens og Adzers Bogsamlinger. De var især prægede af historisk Litteratur, og saaledes stiftede han tidligt Bekendtskab med Holbergs Danmarkshistorie. Men hans Komedier var i 1760erne ikke velanskrevne i det bedre Borgerskab i København og fandtes hverken paa Jacob Rahbeks eller Adzers Reoler. Efter Holbergs Død i 1754 havde Teatret ikke spillet Komedierne saa hyppigt som i Digterens Levetid. Repertoiret var i Stedet præget af moraliserende franske Skuespil og af den danske Forfatterinde Charlotte Dorothea Biehl. Hendes Stykker var fulde af haandfast Belæring, og det forklarer netop deres Yndest. Det var nemlig en almindelig Mening, at Teatret skulde docere Moral – direkte og utvetydigt. Skuespil skulde opmuntre til Dyd og vise Lastens Afstraffelse. Men Rahbek junior var meget opsat paa at faa fat i Holbergs forkætrede Komedier, for han hørte spændende Beretninger fra Husets Tjenestefolk, naar de Fastelavns Mandag havde været i Teatret. Paa denne Dag var det Skik og Brug at opføre lystige Stykker for et folkeligt Publikum. En Aften fandt han endelig en Udgave af Komedierne i Bogs-kabet hos en af sin Faders Venner, og medens gamle Rahbek var fordybet i sin l'hombre sad hans Søn i en Krog og smuglæste i Holberg.

Adzer var en god Ven af Johannes Ewald, og Rahbek fik derfor Lejlighed til at læse den unge Digters Værker friske fra Trykken. I 1770

blev han saa inderlig betaget af Ewalds nysudkomne Sørgeespil *Rolf Krage*, at han lagde dristige Planer om at opføre Stykket sammen med nogle Kammerater. Men Adzer fik nys om Sagen og hindrede resolut dens Udførelse ved at idømme Rahbek længere Tids Stuearrest.¹

Saaledes havde da Rahbek allerede i sin tidlige Barndom modtaget stærke Indtryk af de to danske Digtere, der Livet igennem stod hans Hjerte nærmest.

Rahbek blev Student i 1775 og allerede i sit Rusaar blev han Medlem af Amatørscenen *Det Skønnes muntre Dyrkere*. Her herskede en solid gammeldags Smag. De ældre Medlemmer havde oplevet de store Skuespillere, Londemann og Clementin, der havde spillet under Holbergs Auspicier. Selskabet holdt Traditionen fra Holbergs Dage højt i Ære og spillede hans Komedier med Dygtighed og Pietet. Den unge Rahbek fik her en enestaaende Lejlighed til at blive fortrolig med Holbergs Værker og deres klassiske Udførelse. Da det tilmed paahvilede Medlemmerne efter Tur at skrive en Recension af Forestillingerne, fik Rahbek ogsaa Lejlighed til at øve sig i kritisk Vurdering af Skuespil-kunst. De Erfaringer han her gjorde, blev Grundlaget for hans første dramaturgiske Skrift, *Breve fra en gammel Skuespiller* (1778-79).²

Det konservative Repertoire i *Det Skønnes muntre Dyrkere* kunde kun tilfredsstillende den unge Rahbek for en kortere Tid. Han blev som de fleste af sine Studiekammerater og Venner grebet af den grasserende Werthersyge. Goethes ungdommelige, bevægende Roman blev sammen med Rousseaus omfangsrige Brevroman *Den nye Heloise* de Unges Trosartikler. Tidens Ungdom havde et ubændigt Behov for stærke Sindsbevægelser og opløftende moralsk Belæring. Det kongelige Teater imødekom det ved at opføre moderne sentimentale og effektsøgende Skuespil. Det var særlig tyske Forfattere, der prægede dette nye Repertoire. Det store Forbillede var Lessings borgerlige Sørgeespil *Emilia Galotti* (1772), der blev en af det danske Teaters største Successer i Slutningen af det 18. Aarhundrede. I Aarene omkring 1780 fordybede Rahbek sig i denne moderne Dramatik og skrev selv to sentimentale Skuespil, *Den unge Darby* og *Sophie von Brauneck*. Naar han beskæftigede sig med Holberg, saa han paa ham gennem den ny Tids Brillen. I den første Udgave af *Breve fra en gammel Skuespiller* dømte Rahbek de Holbergske Komedier med den moderne Dydsæstetiks strenge Alen.

Kun de Komedier som indeholdt solid moralsk Belæring fandt nu Naade for den unge Dramaturgs Øjne.³

De nye sentimentale Litteraturstrømninger gjorde Ewalds Værker endnu mere dyrebare for den unge Rahbek. I Rahbeks første Studietid levede Ewald ikke i København men i en Slags Forvisning paa Søbæks-huset i Humlebæk. Digteren var syg og havde gennemlevet en alvorlig religiøs Krise. Men han havde trofaste Venner og de hjalp ham tilbage til København, hvor han kom til at bo hos den hjertensgode Madam Ane Kirstine Skou. I Vinteren 1778 oplevede han en stor Glæde. En Gruppe unge Skuespillere, der havde dannet »Det dramatiske Selskab«, fattede den Plan at opføre hans heroiske Syngestykke *Balders Død*. Hidtil var kun eet af Digterens Arbejder opført paa Skuepladsen. Ved en privat Forestilling paa Hofteatret i Februar 1778 fik Stykket sin Førsteopførelse. Alle var enige om, at Udførelsen var fremragende. Rahbek havde faaet Billet til Forestillingen af sine nære Venner Skuespillerparret Michael og Johanne Rosing, der udførte to af Hovedrollerne. Efter Forestillingen inviterede Skuespillerne Ewald til et Festmaaltid, og ved denne Lejlighed blev Rahbek præsenteret for Digteren, der var i et ypperligt Humør. Nogen Tid derefter blev Rahbek inviteret til en Sammenkomst hos Rosings, hvortil Ewald, krumrygget af Gigt, maatte bæres op ad Trapperne. Men hans stærke Aand havde Sygdommen ikke kuet, og den Aften modtog Rahbek et uforglemmeligt Indtryk af Digterens Lune og Vid.⁴

Ewalds Venner og Beundrere var samlet i det ene af Tidens 3 litterære Selskaber, Det danske Litteraturselskab. Dets Tidsskrift blev af Modstanderne, de norske Digtere, kaldt »den blaa Bog« paa Grund af Omslagspapirets Farve. I Norske Selskab forlangte man ligefrem af nye Medlemmer, at de skulde afsvære den blaa Bog.⁵ Det var netop i den blaa Bog, Rahbek debuterede som Forfatter, og hans Skuespillerbreve blev ogsaa meget kritiseret af Nordmændene. Tilmed kom Rahbek en kort Overgang paa Kant med Wessel. Rahbek troede fejlagtigt, at Wessel var Ophavsmand til et Nidvers mod Den unge Darbys Forfatter og besvarede det med et ditto mod Wessel. Fejltagelsen opklaredes, da de to Forfattere en Aften mødtes i Parterret, og de faa Gange de herefter var sammen, herskede en venskabelig Tone mellem dem.⁶

Rahbek vandt hurtigt de ældre Ewaldianeres Bevaagenhed, særlig da han offentliggjorde et Digt til Ewald, hvem han i højstemte Toner hyldede som Dydens Digter:

O! Sielden er den Skiald, som synger Dyder,
 Men den som føler, som udbreder dem,
 Er sieldnere – Stolt er det Held, vi nyder,
 Da Danmark er den sieldne Digters Hiem.⁷

I 1781 døde Ewald. Han havde i sine sidste Leveaar vundet stadig større Anerkendelse, omend ikke i alle Kredse. Imidlertid fik hans Begravelse et saadant Forløb, at man skulde tro, det var hele Nationens erklærede Yndling, der stedtes til Hvile. Ligfølget var større end ved nogen tidligere borgerlig Begravelse. Nærmest Kisten gik ældre og yngre Ewaldianere, deriblandt Rahbek, og foran Kisten gik unge Piger og strøede Foraarsblomster.⁸ Om Aftenen holdt Teatret en Sørgefest for Digteren, og i den følgende Tid fremkom i Aviser og Tidsskrifter et anseeligt Antal Mindedigte, de fleste særdeles velmente og særdeles slette. Rahbek, som da led under en af sine periodiske Melankolier, havde ikke stemt med i Koret af sørgende Avisindsendere. Da man fandt hans Tavshed paafaldende offentliggjorde han et Digt, hvori han forbløffende aabenhjertigt indrømmer sin udtørrede Digteraare, men han lover:

Faaer jeg engang min tabte Kraft igjen,
 Da skal jeg Ewald meere værdig priise,
 Ei eene mine Ord; mit Verk skal vise,
 At Ewald var min Lærer og min Ven.⁹

Dette Løfte indfrieede han ved sit livslange Virke for at udbrede Kendskab og Kærlighed til Ewalds Digtning.

I Sommeren 1782 maatte Rahbek meget mod sin Vilje drage af Sted paa en Studierejse til Tyskland. Gamle Rahbek ønskede at faa Sønnen bort fra de Teaterkredse, der hindrede ham i at studere til Professor. Et Aar tilbragte han ved Universitetet i Kiel, hvor han syslede med Psykologi og Logik. Men derefter opgav han de akademiske Studier, og det følgende Aars Rejse i Tyskland, Østrig og Frankrig blev

JOHANNES EWALD.

Stik af J. T. Kleve, 1779.

en Teaterrejse. Han besøgte alle betydelige Teatre og stiftede Venskab med en Række Skuespillere og Dramatikere. Hans Ven og Rejsekammerat Ole Johan Samsøe delte ikke Rahbeks dramaturgiske Interesser. Han vilde se historiske Mindesmærker og Kunstsamlinger, men for Rahbeks Skyld renoncerede han paa en Tur til Italien og ventede taalmodigt i Leipzig og Prag paa at Rahbek fik afsluttet den tyske Udgave af Skuespillerbrevene. I Paris søgte Samsøe forgæves at lokke Rahbek ud at se paa Byens Seværdigheder. Det lykkedes ham ikke engang at faa Rahbek med paa en Tur til Versailles. Hele Dagen sad Rahbek paa deres fælles Værelse og læste Skuespil, mens Samsøe besøgte Slotte, Kirker og Kunstsamlinger. Hver Aften gik Rahbek i Teatret, og efter Teatertid mødtes han og Samsøe hos den samme Restauratør i Palais

Royal, og hver Aften sluttede de af med den samme Spadseretur i Palais Royals Haveanlæg. Senere ærgrede de sig begge over, at de hver paa sin Vis havde oplevet Paris saa enøjet. Det var jo blot 5 Aar før den store Revolutions Begyndelse. Tænk om de havde brugt Øjnene lidt bedre. De følte begge, at de var gaaet Glip af en enestaaende Lejlighed til at studere de første Varsler om denne store »Jordrystelse«. ¹⁰

Samsøe og Rahbek havde begge begyndt Rejsen i et melankolsk Humør. Men Samsøe genvandt hurtigt sin Livsglæde og søgte efter bedste Evne at opmuntre Rahbek, der ofte led af Hjemve. Dertil kom, at Rahbek var bekymret for Fremtiden. Hidtil havde han brudt sig fejl om Karriere og Fremtidsudsigter. Han havde blot beskæftiget sig med det, der havde hans dybe Interesse: Teatret og Litteraturen. Paa Rejsens sidste Etape begyndte han at lægge Fremtidsplaner, og de fik fast Form under Opholdet i Mannheim. Her traf han en Gruppe Skuespillere, med Iffland i Spidsen, der delte hans dramaturgiske Idealer. De planlagde, at de sammen vilde danne en Teatertrup, hvor Rahbek skulde være Teaterdigter. Rahbek saa med dyb Glæde frem til denne Tilværelse, hvor han vilde faa sit inderligste Ønske opfyldt: at være aktivt knyttet til et Teater. Men de skønne Planer blev til intet, da den unge Skuespillerinde Caroline Beck, den vordende Trups uundværlige Primadonna, døde efter faa Dages Sygdom. Det var et haardt Slag for Rahbek. Hans Breve fra Paris viser, at han led under en alvorlig Depression, og Selvmordstanker var ham ikke fjerne. Uden Glæde og Fremtidstro vendte han tilbage til København i Efteraaret 1784. Der var foreløbig ingen Udsigt til nogen Professorpost, thi ved Statsomvæltningen i 1784 havde gamle Rahbeks indflydelsesrige Ven og Støtte Ove Høegh-Guldberg maattet vige Ministerposten. Rahbek opgav uden større Sorg en videnskabelig Karriere og kastede sig i Stedet ud i den frie Journalistik.

Straks ved sin Hjemkomst fik Rahbek Fodfæste i Tidens livlige Tidsskriftslitteratur. I 1783 havde hans Ven Jørgen Kierulf overtaget Redaktionen af det gamle, hentørrede Ugeskrift *Berlingske Tidendes lærde Efterretninger*. Han knyttede en Stab af ganske unge og energiske Medarbejdere til Bladet, deriblandt Rasmus Nyerup og Rahbek, og paa ganske kort Tid blev de Lærde Efterretninger Tidens dominerende kritiske Organ. De faa af Tidens Kritikere, der stod uden for Recen-

sentselskabet i Lærde Efterretninger, saa paa det med megen Misfornøjelse. Det gælder saaledes Lægen og Forfatteren Johan Clemens Tode, der var tyve Aar ældre end de unge Anmeldere i Efterretningerne. Tode fandt det uhørt, at Studerende vovede at recensere deres Professorers Skrifter, saaledes som det ofte skete i Lærde Efterretninger.

Rahbek gik dog og syslede med Planer om selv at starte et Tidsskrift. Han forestillede sig et belletristisk Ugeblad med Vægten lagt paa Poesi, Æstetik og de skønne Kunster. Men inden han naaede at realisere sin Plan, fik han af sin gode Ven, Digteren Christen Pram, et smukt Tilbud om at være hans Medredaktør af det nye Tidsskrift *Minerva*. Rahbek, der var vendt tilbage fra Udenlandsrejsen med sin glødende Teaterinteresse i Behold, vilde naturligvis gerne have Plads i det nye Blad for sit Yndlingsemne. Men de to Redaktører saa ikke ens paa Teatret. Pram var i ringere Grad paavirket af Tidens Dydsæstetik, saa Minervas Læsere fik den Fornøjelse at se de to Redaktører debattere for aabent Tæppe. Rahbek havde i en Artikel angrebet Det kgl. Teaters Ledelse, fordi den gav Tilladelse til Linedanseren Spinacutas Forestillinger paa selve Teatret. Det forekom Rahbek, at Skuepladsen blev profaneret ved denne Optræden.¹¹ Pram ivrede i en følgende Artikel mod Rahbeks strenge Fordring, at kun moralsk opløftende Stykker burde opføres paa Teatret. Pram vil nok indrømme, at Holbergs og Voltaires satiriske og filosofiske Komedier staar højere end de Enaktsfarcer, som Publikum saa gerne ser, men han vil ogsaa gerne se Farcerne, og han vil først og sidst protestere mod at nogen forbyder ham at se dem eller Teatret at spille dem. Pram, der var et rigtigt Brushoved, gik saa vidt i sin Modsigelyst, at han fandt Spinacutas Linedans ligesaa skøn som Galeottis Balletter. Hans velskrevne Angreb æggede Rahbek til en principiel Drøftelse af det, han forstod ved Skuepladsens moralske Opgave. Han har forladt sine ultramoraliske Fordringer i Skuespillerbrevene. »Et rigtigt og interessant Skilderie af det menneskelige Liv, hvorved man ikke læser os noget Compendium for over Moralen, men overlader vort Hierte og vor Forstand selv at gjøre Anvendelsen af det, vi see« virker mere moralsk end belærende Tirader lagt i en Skuespillers Mund.¹² Kunsten skal vække vore Sindsbevægelser, d. v. s. vore Begreber om Fuldkommenhed og Ufuldkommenhed. Jo større moralsk Fuldkommenhed Kunstgenstandene ejer, jo større bli-

ver vor Nydelse. Ren Dans er skøn, men pantomimisk Dans, der vækker vore Sindsbevægelser, er endnu skønnere. Hvis Skuepladsen i overvejende Grad giver os Forestillinger, der ikke taler til vore moralske Begreber, mister vi Smagen for de ædlere Forlystelser. Publikum vænnes til Fjællebodsløjer, og det nationale Teater kan til sidst ikke løse sin fornemste Opgave: at øve indirekte moralsk Virkning paa Samfundslivet. Dette Syn paa Nationalscenens Opgave, som Rahbek formulerede i sin Debat med Pram, holdt han fast ved Resten af Livet. Det var blandt andet dette Grundsynspunkt, der mange Aar senere bestemte hans skeptiske Holdning til Johan Ludvig Heibergs Vaudeviller.

Rahbek havde gerne fortsat og udvidet disse principielle Drøftelser i Minerva, men Pram ønskede ikke, at Tidsskriftet skulde faa æstetisk Slagside. Han ønskede først og fremmest et alsidigt orienteret Blad med Artikler om Samfundsspørgsmaal i videste Betydning. Han sikrede sig Bidrag fra Tidens betydeligste Fremskridtsfolk, og Minerva blev paa forbavsende kort Tid Oplysningens toneangivende Blad.

Den Plads, der i Minerva var afset til Teaterrubrikken, var i Længden Rahbek for lille, og han begyndte da i 1788 Udgivelsen af et Kvar-talsskrift kaldet *Dramaturgiske Samlinger*. Indholdet er ret broget. I første Aargang er der dramaturgiske Afhandlinger om Privattheatres Nytte, om Skuespilleres Uddannelse o. a. desuden Analyser af Skuespil og Anmeldelser af den kongelige Skueplads' Forestillinger Uge for Uge.

Interessant er det at se, hvorledes Rahbeks Kærlighed til Holberg og den klassiske Komædie er i Vækst. Et af Samlingernes Formaal er ligefrem: »at bestride den Fordom, en stor Deel af Publicum har fattet mod Holbergs Comoedier, at Grovheder og Narrestreger og Tvetydigheder udgøre deres hele Salt, og at de ere – som den finere Verden kalder dem – sande Mandagsstykker, der ikke maa vanhellige Ugens øvrige Dage.«¹³ Rahbek mener, at denne Fordom har vundet Fodfæste paa Grund af visse Skuespilleres grove Spil. De udstyrer Komædiene med overflødige og skæmmende Løjer, lazzi, og fordærver Publikums Evne til at goutere Holbergs Vid. Naar de understreger Tvetydigheder eller gør komiske Replikker frivole, minder de Rahbek om »hin giæstfrie Vertinde, der ikke lod sig nøie med at byde sine Giæster Salaten, og lade en hver tage for sig efter Behag, men greeb selv med fem skidne Fingre i Faddet, og lagde paa deres Tallerken.«¹⁴

KNUD LYNE RAHBEK.

Tegning af Paul Ipsen, 1790. (Bakkehuset).

Rahbek vil i sine Samlinger levere Analyser af forskellige af Holbergs Komedier i det Haab, at han kan gøre saavel Skuespillere som Publikum opmærksom paa den »sande« Holberg. I en lang Gennemgang af *Den honette Ambition* viser han Scene for Scene, ja Replik for Replik, hvorledes han mener denne Komedie bør spilles. Et lille Udrag af denne Gennemgang vil vise Rahbeks Fremgangsmaade, og hvad han forstod ved den forgrovede Spillestil, som han drog til Felts imod. I Komediens første Akt har Henrik, forklædt som Baron Renkaalavet, aflagt den rangsyge Borger, Jeronimus, et smigrende Besøg. Jeronimus' Kone, Magdelone, tvivler paa Renkaalavets Baroniskab og Jeronimus, assisteret af Pernille, der naturligvis spiller med i Henriks Intrige, prøver at overbevise Magdelone. »Jo min Troe er han virkelig Baron!« – (Rahbek fortsætter:) og nu med al muelig Suffisance »Han beskrev os jo sit Baronie; det hørte Pernille.« – og nu som et uimodsigeligt Beviis: »Hovedgaarden ligger paa en Bakke!« »Paa den eene Side« falder Pernille ind, »er en Skov fire Miile lang!« »Og paa den anden« lægger Jeronimus til med sin fortrydelige Tone over Magdelones Mistroe »er et stort Vand, hvor han fanger Cabeljou af den Længde –« og nu med yderste Vished, »hvad vil du nu mere tvivle derom:« Det umodsigelige Beviis Jeronimus drager af Cabliauens

Længde for Renkaalavets Baronskab, er unægtelig et Mestertræk af en philosophisk Comiker, og nu høre man ved hvilken Mester Dumhed jeg meere end eengang har seet den hele Opmærksomhed dragen fra det. Naar Jeronimus viiser Magdelone Cabliauens Længde, slaaer han ud med begge Armene paa eengang, og kommer til at slaae Magdelone i Næse og Mund; – jeg har seet det mere end eengang og ærgret mig over Skuespillerens Dumhed i Stæden for at glæde mig over Holbergs Vittighed.«¹⁵

Naar man læser Rahbeks mange Anmeldelser af Holbergforestillinger, bliver man klar over, at mange af Tidens Skuespillere har udført Holbergs Komedier i en vulgariseret Maskekomediestil. Ganske vist har Holberg faaet mange Impulser fra Maskekomedien, særlig fra det fransk-italienske Teater i det 17. Aarhundrede, men Holbergs Teater er ikke en dansk commedia dell'arte, det er i langt højere Grad et Ordets Teater. Kernen i Holbergs Komedier er Dialogen, og naar Rahbek gør sig til Talsmand for dette Synspunkt, burde vor Tid ikke kalde ham bornert – som det nu og da er sket – men hellere vedkende sig Rahbeks Anskuelse. Han kan ganske vist gaa for vidt i sin Kritik og unødigt haardt dadle Scenetricks, vi finder morsomme og berettigede, men der skal skarp Lud til skurvede Hoveder. Det Publikum, der fyldte Teatret ved Holbergforestillinger i 1780erne og i 1790erne var af en anden Art end Nutidens. Det var for Eks. ikke ualmindeligt, at der fra Publikum lød frivole Tilraab op til Skuespillerne. I en af sine Anmeldelser klager Rahbek over de mange Smækkys og Favntag paa Scenen. Denne Uskik betragter han nu ikke mer » som Forf. af Skuespillerbrevne, fra Sædelighedens Side; men blot for saavidt, den forstyrrer Illusionen; og for at overtides derom, behøver man blot at agte, jeg vil ikke sige, paa de Misundelses-Udbrud, eller ironiske *Velbekomme*, som vore Spradebasser, efter Omstændigheden, ikke saa meget sagte udlade sig med; thi dette Slags Folk kommer aldrig i Illusionen; men til den høie Latter, som derved ikke siælden i de meest rørende Scener udbryder fra dem, som herved pludselig bringes til at glemme Personerne, og erindre Acteur og Actrice.«¹⁶

I disse Aar begyndte Rahbek ogsaa et intenst litterært og historisk Studium af Komedierne. Han blev saaledes opmærksom paa deres tekstkritiske Problemer. Den gængse Udgave var dengang syvbinds

Udgaven: *Den danske Skueplads* fra 1731-54 og Bogtrykker Høpffners Optryk deraf fra 1742, 1758 og 1788. Rahbek fik først i 1788 fat i Originaludgaven af Komedieme fra 1723-25 og opdagede den store Forandring, mange af Komedieme har gennemgaaet fra deres ældste Form til den samlede Udgave. Allerede i Dramaturgiske Samlingers første Bind aftrykker han Scener fra den ældste Version af *Gert Westphaler* og gør sine Læsere opmærksom paa, at mange ypperlige Scener er udeladt i den senere, forkortede Udgave som blev benyttet paa Teatret. Allerede paa Rahbeks Tid var de tidligste Holbergudgaver sjældne, og Høpffners Optryk var meget daarlige. Naar Rahbek anbefaler sine Læsere at studere Holberg udbryder han da ogsaa – »Dog lad os for alting ikke glemme, at vi ikke engang eie en anstændig Udgave af Holbergs dramatiske Værker; vore uselste Oversættelser ere aftrykte med megen mere Nethed, og Nøyagtighed, end dette vor uopnaaeligste Original. – I adskillige Aar har det været mit Forsæt og Idræt engang at udbede mig mine Medborgeres Samtykke til at afhielpe denne Mangel. At de ønske en værdig Udgave af disse Mesterværker, derpaa kan ingen Tvivl være; Spørgsmaalet er, om de værdige mig at være Udgiveren deraf?»¹⁷

Det viste sig imidlertid, at Rahbek overvurderede Publikums Iver efter at faa en ny Holbergudgave. Han udsendte en Subskriptionsindbydelse i 1789, men der meldte sig for faa til at Udgaven kunde sættes i Gang, selv om Hertugen af Augustenborg havde skaffet ham en kongelig Understøttelse paa 800 Rigsdaler. I første Omgang var det Rahbek en dyb Skuffelse, men han indsaa snart efter, at det var det bedste, der kunde ske, for han var endnu slet ikke rustet til Opgaven.

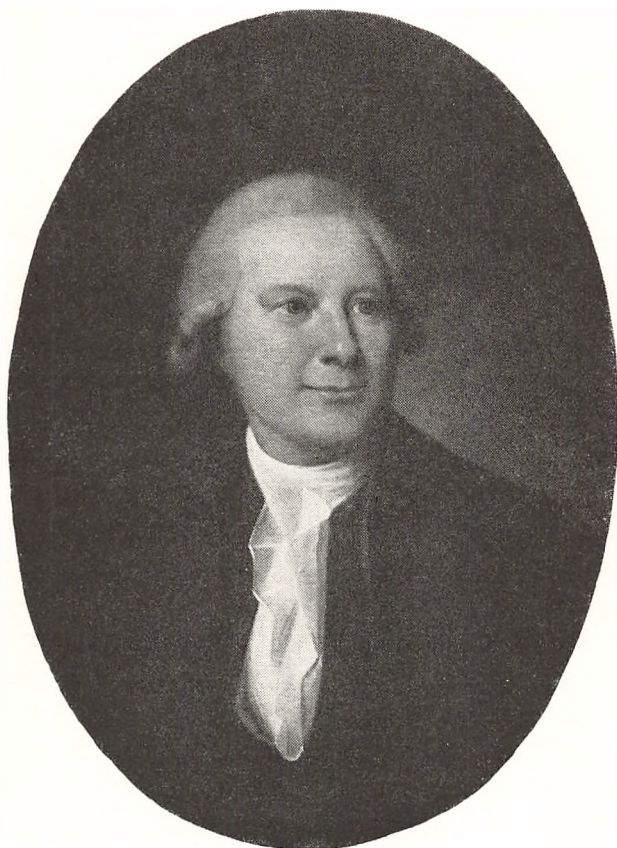
Rahbeks Forsøg paa at rense Det kongelige Teaters Holbergstil førte ham ind i en Fejde med Johan Clemens Tode. Rahbeks og Todes litterære Kontrovers var egentlig begyndt i 1783, da Tode fik sin første Komædie *Søofficererne* opført. En uvenlig Anmeldelse i Lærde Efterretninger ærgrede Tode meget. Han troede, at den skyldtes Rahbek, og han udlod sig med sit vanlige Temperament om den nævise Student. Rahbek var imidlertid ganske uskyldig. Han sad paa den Tid i Kiel og anede intet om den nye Komædie.¹⁸ Misforstaaelsen blev naturligvis hævet, men Forholdet mellem de to blev ikke bedre deraf. De var nu engang fødte Antagonister. De var begge Teaterentusiaster

og Holbergdyrkere, og de vilde hver for sig gerne gælde for at være Holbergautoriteten i dansk Kritik. De var begge paa det Tidspunkt hidsige og stridbare, og saa var Tode en Generation ældre end Rahbek og pukkede derpaa.

Tode begyndte i 1788 et Tidsskrift kaldet *Kritik og Antikritik* hovedsagelig med det Program at modarbejde Recensentselskabet i Lærde Efterretninger. Da Rahbek begyndte sine Dramaturgiske Samlinger, startede Tode sine *Dramatiske Tillæg til Musæum, Hertha og Kritik og Antikritik*. Han havde nemlig ikke mindre end tre periodiske Skrifter løbende paa eengang. I sine Tidsskrifter angreb Tode alle Rahbeks Synspunkter. Han beskyldte sin unge Kollega for at være partisk i sine Anmeldelser – forblændet af sine Venner Michael og Johanne Rosing. Han prøvede at latterliggøre Rahbeks stadige Henvisninger til den »klassiske« Holbergudførelse. Efter Todes Mening kunde Rahbek paa Grund af sin Ungdom for det første slet ikke have oplevet en saakaldt ældre Holbergskole, for det andet har en saadan slet ikke eksisteret, da Holberg blot skrev for Teatret, men aldrig var Kunstdommer eller Instruktør. Rahbek vilde gerne modtage Todes Tilbud om en ridderlig Fejde, men syntes ikke at Todes Argumentering var ridderlig. Han svarede Tode, at han i høj Grad havde set den ældre Holbergskole, nemlig Skuespillerne Clementin, Hortulan, Rose og andre, der alle havde været vejledt af Holberg selv. Desuden viser Teaterprivilegiet fra 1746 tydeligt, at Holberg havde med den fornyede Skueplads's Indretning at gøre.¹⁹

Fejden med Tode udviklede sig saa bittert, at den bidrog til Rahbeks voksende Mismod, der igen gav Stødet til hans Rejse til Tyskland i 1789. Her genopfriskede han gamle Venskaber og blev af den store Skuespiller Ludwig Schröder modtaget med saa megen Velvilje, at han lagde Planer om at emigrere til Tyskland og blive tysk Forfatter. Planen fik saa konkret Form, at han med Schröder aftalte at begynde som Teaterdigter ved hans Trup i Hamburg fra Foraaret 1790. Da Rahbek vendte tilbage til København, blev det dog ikke for – som planlagt – at opgøre sit litterære Bo, men for at indlede den rigeste litterære og videnskabelige Periode i sit Liv. Hamburg saa han først igen 30 Aar senere.

Rahbek og Baggesen var paa dette Tidspunkt jævnbyrdige Konkurrenter til et æstetisk Professorat ved Universitetet. De havde begge

JOHAN CLEMENS TODE.
Maleri af Jens Juell. (Frederiksborg).

en Velynder i Hertugen af Augustenborg, der nylig var blevet Universitetets Patron. Rahbek havde i det sidste Aar før sin Rejse forelæst som Privatdocent, og det med stor Succes. Selv Tode havde været saa begejstret over hans Forelæsninger, at han i et af sine Blade erklærede sig for Rahbeks Kandidatur. I Foraaret 1790 blev Rahbek udnævnt til ekstraordinær Professor i Æstetik med en aarlig Løn af 200 Rigsdaler, og Universitetet fik i ham en ny og ganske utraditionel Lærer. Hans Forelæsninger blev fulgt af saavel de yngste Studenter som af Rahbeks Jævnaldrende, deriblandt kendte Forfattere og Videnskabsmænd. Det

skyldtes ikke blot den Tiltrækningskraft en ny Lærer altid udøver. Livet igennem havde Rahbek til sine Forelæsninger altid en stor og taknemmelig Tilhørerskare. Endnu da han i sine sene Manddomsaar forelæste over Romantikkens Drama var hans Tilhørerkreds større end vanligt var paa Universitetet. Mange af Rahbeks Forelæsninger er blevet trykt, men de kan ikke rigtig give os Indtryk af, hvor fængslede han har været som akademisk Lærer. Han har nemlig i høj Grad talt frit, har i Øjeblikkets Inspiration lagt det udarbejdede Manuskript tilside og har udøvet den samme personlige Charme som ved Klubbernes Punchedorde og ved de udsøgte Aftensmaaltider paa Bakkehuset. Saa indførte han tilmed et helt nyt Princip i sin Forelæsningsvirksomhed. Han lod sine Tilhørere stemme om, hvilke Digterværker de gerne vilde have gennemgaaet, og saaledes oplevede Københavns Universitet det usædvanlige, at en Professor forelæste over sin egen Tids Litteratur, ja over den allernyeste. Saaledes læste Rahbek over sin Ven Samsøes Sørgespil *Dyveke* et Par Maaneder efter dets Premiere paa Skuepladsen.

Knap et Aar efter Rahbeks Udnævnelse til Professor, udkom det første Nummer af hans nye Tidsskrift *Den danske Tilskuer*. Med dette Blad fik Rahbek et endnu større Publikum i Tale. Den danske Tilskuers store Succes skyldtes Rahbeks Evne til altid at være aktuel og altid at kunne variere sin litterære Form. Som Forbillede valgte han det engelske Tidsskrift *The Spectator* fra Begyndelsen af det 18. Aarhundrede og et helt moderne fransk Tidsskrift *Tableau de Paris* (1781-88). Fra Spectatoren har Rahbek faaet Ideen til det faste Persongalleri, der optræder i hans Blad. Foruden »Tilskuerens« egne ræsonnerende, satiriske eller belærende Artikler, er der Bidrag fra fiktive Indsendere som Felix Lovemirth, Pønselidt Flinkfy og Richard Børstenbinder. Der er Uddrag af Corrigibles Dagbog, Forelæsninger af Gert Westphaler, Breve fra Søren Molbo, forhenværende Skolemester i Æbeltoft og mange andre.

Under disse Masker faar Rahbek formet sine Meninger om – alt muligt. Alle Emner bliver taget op til Drøftelse. Han satiriserer for Eksempel gerne over Tidens store og smaa Synder, om de affekterede Navne, Folk giver deres Børn, om Lapse, om det københavnske Selskabsliv. Han kan ogsaa spøge med Danskernes Skrivegalskab og lader

Apicius Scribleriades udsende en Subskriptionsindbydelse til en poetisk Kogebog. For at give Publikum Smag derpaa, giver han nogle Prøver af Bogen til bedste – som følgende: »En Elegie at lave: Tag et fremmed og velklingende Qvinde-Navn, men ikke for knap, dertil et Par Haandfulde Ak, og O! en god Haandfuld Klager, og saa mange Forbandelser, som du kan holde mellem to Fingre, kom derpaa af de poetiske Ord efter Behag, item Nonsens paa Slump, og lad alt dette røres sammen i Potten, slaae det derpaa flittig, at det bliver jævnt og flydende – har du da nogle Ordspil ved Haanden, da kom disse derpaa i Steden for Salt etc. –«²⁰ Men Tilskueren kan ogsaa tale alvorligt om alvorlige Emner. I en Artikel i 1792 advarer han mod Tidens eksalterede Følsomhed, der ødelægger Nervesystemet. I flere Tilskuerbidrag tager Rahbek Stilling til den franske Revolution. Han tager lige Afstand fra Rædselsheredømmet som fra det kongelige Despoti, der blev Skyld i Revolutionens Udbrud. Han er blevet det konstitutionelle Monarkis Talsmand.

Foruden at være en dansk Spectator og et Tableau af Datidens København er Den danske Tilskuer ogsaa et litterært Tidsskrift. Rahbek offentliggjorde i Tilskueren en Mængde af Tidens Viser og Digte, og det var et blaat Stempel for en ung eller en mindre kendt Forfatter at faa sit Navn i Tilskueren. For de norske Digtere var Bladet den litterære Kontakt med København. Blev en Forsendelse af Tilskuernumre forsinket, gik der straks Klagebreve ned til Bakkehuset, og der var stor Glæde, hvis Rahbek havde optaget et tilsendt Digt fra Norge.²¹

Rahbek tjente ikke blot sin egen Samtids Digtere med sit Ugeblad. Han ønskede ogsaa at udbrede Kendskab og Kærlighed til Fædrelandets ældre Litteratur. Særlig laa det ham paa Sinde at brede sin elskede Ewalds Ry. I Den danske Tilskuer offentliggjorde han en Række Analyser af Ewalds Hovedværker. Rahbek læste Ewald med en Indlevelses-evne og med en sproglig og stilistisk Finsans som moderne Læsere kan misunde ham. Det er altid lærerigt at læse, hvad Rahbek skriver om denne sin Yndlingsdigter. Bedst er vel nok hans Gennemgang af Ewalds Dramatik, men ogsaa om Ewalds Lyrik har han skrevet smukt. I Tilskuerens Nr. 79 og 80 i 1802 finder vi for Eksempel en fin Analyse af *Rungstedts Lyksaligheder*. Rahbek er den første danske Litteraturhistoriker, der har følt sig fristet af Opgaven, der siden hans Tid er blevet

løst paa forskellig Vis af en Række Litteraturfortolkere, der lige op til den nyeste Tid har været uenige om Digtets biografiske Baggrund. Rahbek giver desværre ingen Oplysninger om, hvem den Kvinde er, Ewald i sidste Strofe tilegner sit Digt. Rahbek har nok vidst det, men ikke fundet det nødvendigt – eller passende – at oplyse Læserne derom. Han kunde ellers have sparet dansk Litteraturforskning for mange Hypoteser. –

Rahbek analyserer Ewalds Digt efter en Metode, som Lessing havde gjort populær med sin kunstkritiske Afhandling *Laocoon*. Han sammenligner Digtet med Landskabsmaleriet og gennemfører det Strofe for Strofe, som i følgende lille Uddrag. » En Juel²² kan male os Skyggen, kan paa en Maade male os *Mørke, som Roser udbrede*, men det, der gør os Skyggen saa elskelig, dens *Kiølighed*, ligger udenfor Penselens Sphære. « » I Begyndelsen af anden Strophe see vi Digteren med mindre fordeelagtige Vaaben kæmpe mod Maleren. Medens denne i en skøn Contrast kan med eet Blik lade os see den stolte Hiort, og den flygtige Hind, ved Siden af den tunge Koe, og den trodsige Tyr, maa Digteren med fire vist nok maleriske, men dog i Livlighed langt under Maleriet staaende, Linier prøve at gjøre os det sandseligt; vist nok gjør den eene Linie, hvor Hiortene vises os som »Skovens letspringende Sønner« udentvivl Alt, hvad Poesien i saa Henseende kan; derimod er Hiordene,

Som brøle,
Og puste, og føle
Den Rigdom, hvorunder de stønne,

med al sin Udførlighed neppe noget særdeles livligt Billede, og kan neppe f. Ex. sættes ved Siden af følgende Linier i et andet Stykke af samme Digter:

En talriig Hiord, som pustende, og trygge,
Og *dybt* i Kløvret laae;²³

hvor især Adverbiet *dybt* med en Mesterkunst i eet eeneste Blik stiller os Græsgangens overflødige Riigdom for Øie «.

I December 1802 fik Rahbek uventet Ewalds Papirer i Hænde. De var efter Digterens Død overdraget hans nære Ven Povl Danchel Bast,

som nu udlaante dem til Rahbek. Han var lykkelig over at have dem liggende foran sig: »Ikke lettelig har jeg i mange Aar havt – noget som var mig mærkværdigere, lærerigere, end disse Ewalds Udkast, Rettelser, og Forandringer.« Rahbek udtrykker Haab om, at Papirernes Besidder engang vil tillade ham at offentliggøre nogle af disse Udkast, for saa kan han bevise, at Godtfolk miskender Ewald, naar de tror at han rystede Vers ud af Ærmet!

Rahbek fik Lov at laane hele Manuskriptbunken, og i de følgende Aar syslede han tit og ofte med den. Han gik med Planer om at lave en stor Udgave af Ewalds samlede Værker med de interessanteste Varianter, men der blev hverken Penge eller Tid til denne store Opgave. Nogle af Ewalds hidtil utrykte Arbejder fik han dog offentliggjort i sine Tidsskrifter. Den danske Læseverden stiftede for første Gang Bekendtskab med Ewalds navnkundige Selvbioграфи *Levned og Meninger*, da Rahbek i 1804, 1805 og 1808 aftrykte den i Tilskueren og Ny Minerva.

Ewalds Digterværker var og blev det daglige Brød for Rahbek. Da en Udlænding i 1816 bebrejdede Danskerne, at de ikke havde rejst et Mausolæum over Ewald, svarede Rahbek dertil i en Artikel i *Tilskueren*, Den danske Tilskuers Efterfølger: »Ewald har selv i sine u dødelige Værker reist sig et Monument; – om der vel kun er faa, saare faa, der besøge hint hans eensomme Hvilested, for der at fælde Veemods og Admindelses Taare; da er der, og det især mellem os hans Samtidige, som han opdrog, opelskede, ikke faa, der jævnlig, maaskee daglig, i det mindste saa ofte vi med fuld Sikkerhed ville søge en opløftende Stemning for vore Siæle i mørke og muntre Timer, tye til hint Mausolæe, han oprettede sig selv, eller vel endog ikke behøve at tye til det selv, fordi det med sine mangfoldige Skønheder staaer os uafadelig for Øie og Tanker.«

Omkring Aarhundredskiftet udfoldede Rahbek en utrolig litterær Flid. I Aarene 1798-1800 forelæste han og Professor Rasmus Nyerup over den ældre danske Litteratur. Forelæsningerne blev i omarbejdet Form trykt i de følgende Aar: *Bidrag til den danske Digtekunsts Historie* (1800-1808). Dette er vor første egentlige Litteraturhistorie. Før den findes kun kortere Oversigter over danske Digteres Liv og Værker, de fleste skrevet paa Latin eller Tysk. Det er først med Nyerups og Rah-

beks Værk vi faar en samlet Fremstilling af vort Lands Digtning fra Middelalderen til Midten af det 18. Aarhundrede. Nyerup og Rahbek delte Arbejdet mellem sig saaledes, at Nyerup skrev Digternes Biografi og gav bibliografiske Oplysninger. Med en uhyre Flid og stor Kærlighed til Emnet samlede han et Væld af facts særlig om gamle Tryk og sjældne Udgaver. Rahbek paatog sig den æstetiske Gennemgang af de betydeligere Forfatterskaber. Hans Forbillede var en engelsk Litteraturhistorie af Thomas Warton fra sidste Halvdel af det 18. Aarhundrede. Warton vilde med sin *History of English Poetry* vække sin Samtids Interesse for Middelalderens og Renaissancens Litteratur. Nyerup og Rahbek havde samme Hensigt med deres Forelæsninger, men de havde ikke som Warton for Alvor indlevet sig i den gamle Digtning. Rahbek havde kun i en kortere Aarrække beskæftiget sig med Litteraturværker før Holberg. Af vor Middelalders Digtning havde han kun paa Forhaand et nærmere Kendskab til Folkeviserne. Imidlertid var de to Forfattere enige om, at Folkeviserne ikke skulde medtages. De gik nemlig frem efter et kronologisk og biografisk Princip og medtog kun Værker, der kunde tidsfæstes eller henføres til en Forfatter. Folkeviserne faldt uden for disse Rammer, og Emnets Omfang gjorde det nødvendigt at behandle Folkeviserne for sig. Det var de to Professorers Plan at tilvejebringe en ny Folkeviserudgave, og denne Plan blev realiseret nogle Aar senere, da de sammen med deres gamle Ven W. H. Abrahamson udgav *Udvalgte Danske Viser fra Middelalderen* (1812-14).

Rahbek kalder sig i Litteraturhistorien en »æstetisk Undersøger«, og dømt med hans Alen tager Middelalderens og det 16. Aarhundredes Digtning sig ikke ud af meget. Han beklager, at saa stor en Del af dette Tidsrums Digtning blot er Oversættelser og Bearbejdelser fra Tysk og Latin. Sammenlignet med Folkeviserne falder det meste af Tidens episke og lyriske Digtning igennem. Han læser dog Værkerne med sin sædvanlige Sans for poetiske Skønheder, og hvor han finder vellykkede Strofer citerer han rigeligt. Derved bliver hans Gennemgang af den ældre Litteratur samtidig en hel Antologi, der stadig kan læses med Glæde. For Samtidens Litteraturelskere har det været en værdifuld Bog at have staaende paa Reolen, for mange af de citerede Værker var paa den Tid utilgængelige for Læseverdenen. De fandtes kun i Manuskripter eller sjældne Tryk paa Bibliotekerne.

Rahbeks Skepsis over for den danske Middelalders Litteratur holder altid hans Begejstring i Tømmen, ogsaa naar han for Eks. skal gennemgaa de ældste danske Skuespil. De fandtes dengang kun i et Manuskript, fra c. 1420, og for Skuespilelskeren Rahbek har det naturligvis været en Oplevelse at have dette Manuskript i Hænderne. Men takket være sin fyldige Viden om europæisk Teater bliver han klar over, at de maa være Gengivelser af tyske Skuespil. Hans Hypotese om, at de to Middelalderfarcer *Den utro Hustru* og *Paris's Dom* er Bearbejdelser af tyske Fastelavnsspil staar stadig ved Magt.

Det 16. Aarhundredes Digtning overlader Rahbek for en stor Del til Nyerups Behandling. Han kan ikke afvinde Reformationens velmente men æstetisk ufuldkomne Salmer og Satirer større Interesse. Begge Forfattere priser derimod Anders Arreboe. Nyerup indleder det lange Kapitel om ham med følgende Ord: »Ved Anders Ærrebo eller Arrebo maa vi opholde os længere, end ved nogen af de Rimere som fra Reformationen af og indtil langt ind i det 17de Aarhundrede med deres usle Producter saa grovelig forsyndede sig mod Smagens Proso-diens og den danske Sproglæres Regler. Med Arrebo frembrød igjen den danske Poesies Mørgerøde efter en lang og mørk Nat.«²⁴

Rahbek sammenligner Arreboes Fordanskning af Davids Salmer (1623) med Kingos, Bordings og Reenberg's senere Oversættelser af Salmerne – og sætter Arreboes øverst. Han indrømmer, at Kingos Pønitensesalmer er rigere paa malerisk skønne Linjer, og at hans Versification er bedre end Arreboes. Men den gamle Mesters Salmer er i Kraft af deres melankolske Sæmpelhed nærmere den østerlandske Poesi.

Højbarokkens Digtning har Rahbek svært ved at goutere. Selv Bording, som Holberg priste, finder ikke rigtig Naade for Rahbeks Øjne. Bordings letflydende Vers, der skabte hans Ry, udarter, efter Rahbeks Mening, ofte til trættende Snaksomhed. Bording skulde have brugt Filen noget flittigere. Hans Force er den spøgende Satire, den runde Jovialitet, der er vor »poetiske Nationalkarakter«. Men han slø-sede sine rige Evner bort paa Lejlighedsvers og Oversættelser i Stedet for at koncentrere sig om et stort, originalt Arbejde. Kingos topogra-fiske og historiske Digte forekommer Rahbek meget trættende. Kingo forstaar efter hans Mening ikke at vælge det Karakteristiske og at lade de mange ligegyldige Detaljer ligge. Rahbeks Bedømmelse af Kingos

Stil er meget karakteristisk for det 18. Aarhundredes Syn paa Barokken. Rahbek kritiserer Stilens Inkoherens, de pludselige Spring fra højt til plat Stilleje, de søgte eller plumpe Ordspil, Sammenblandingen af antik Mytologi og Bibelallusioner. Kun Salmerne holder Rahbek af, særlig *Aandelig Sjungekors* første Part med de mesterlige Morgen- og Aftenstemninger, de fine rytmiske Variationer og Kingos Evne til at give Udtryk for dyb Levevisdom i korte, mattede Linjer.

De store Bodssalmer fra anden Del af *Sjungekoret* gennemgaar Rahbek ikke, men henviser til den nye Salmebog, d. v. s. Evangelisk-Kristelig Salmebog fra 1798, hvori mange af dem er optaget. Rahbek havde i Salmebogskommissionen netop haft til Opgave at stille Forslag om, hvilke af de Kingoske Salmer, der skulde medtages i den nye Salmebog.

Femte Bind af Nyerups og Rahbeks Litteraturhistorie omhandler den første Halvdel af det 18. Aarhundrede. Man venter umiddelbart at dette Bind først og fremmest maa samle sig om en stor Gennemgang af Holberg – men bliver skuffet. De to Forfattere regner med, at deres Læsere er saa fortrolige med Digterens Arbejder, at det ikke er nødvendigt at gennemgaa dem. Derimod omtaler de en lang Række Smaa-poeter, og da de begge stadig citerer gerne og ofte, bliver dette Bind tillige en værdifuld Antologi.

Da Kommissionen for de lærde Skoler havde udarbejdet en ny Skoleordning, blev det overdraget Rahbek at lave en ny dansk Læsebog. Hans *Dansk Læsebog og Exempelsamling til de forandrede lærde Skolers Brug*, 1. Bind 1799, 2. Bind 1804, er baade en Antologi for de ældre Elever og en Læsebog for de yngre. Den er komponeret efter helt nye æstetiske og pædagogiske Principper. Rahbek har faaet Impulser fra den tyske Æstetiker Eschenburg, der i en Kolos af en Antologi paa 8 tykke Bind gav Prøver af hele Verdenslitteraturen fra Grækerne til det sene attende Aarhundrede. I Eschenburgs *Beispielsammlung* er Litteraturprøverne ordnet efter Genrerne, og det er ogsaa Rahbeks Princip. Men til selve Genreinddelingen har han hentet Ideer fra den tyske Dramaturg og Forfatter J. J. Engels *Anfangsgründe einer Theorie der Dichtungsarten* 1783. Rahbek inddeler Stoffet i fire Hovedgrupper: fortællende og beskrivende, didaktisk, lyrisk-patetisk og dramatisk Skrivemaade. Inden for hvert Hovedafsnit begynder han med Genrer, der

ikke er egentlig fiktive, saasom historisk Biografi, Taler, Rejsebeskrivelser etc. og gaar gradvist frem til den egentlige Fiktion. For Eks. indleder han Afdelingen didaktisk Skrivemaade med Udvalg af Holbergs *Moralske Tanker* og Sneedorffs *Den Patriotiske Tilskuere*, der belyser det »egentlige Læreforedrag«, derefter følger Prosasatirer fra *Minerva*, *Tilskueren* og P. A. Heibergs *Sproggranskning*. Et Udvalg af Fabler og Allegorier paa Prosa, blandt andet Ewalds *Lykkens Tempel*, følges af Versfabler og disse fører videre frem til Læredigte, bl. a. Wessels Digt om *Nøisomhed*, og Afsnittet slutter af med poetiske Satirer af Holberg, Chr. Falster o. a.

Rahbeks Læsebog medtager kun det 18. Aarhundredes Litteratur fra Holberg til P. A. Heiberg, men dette Tidsrum belyses paa fremragende Maade, netop fordi Rahbek ikke opstiller Litteraturprøverne efter Forfatterskaber men efter Digtarterne. Rahbek skelner ikke mellem danske og norske Forfattere. Saa godt som alle Norske Selskabs Digtere er repræsenteret, og Antologien viser netop Relationerne mellem Danske og Norske.

I 1770erne repræsenterede Norske Selskab en lidt gammeldags Smag. Det holdt fast ved de fransk-klassiske Mønstre og delte ikke Ewaldianernes Smag for den nyere engelske og tyske Poesi. I Ewalds Levetid herskede der en vis Antagonisme mellem den norske og danske Lejr, men i 1780erne udjævnedes den, og de to Grupper nærmede sig hinanden, baade i personligt Samvær og i litterær Smag. I Rahbeks Læsebog kan man se den ældre norske Linje aftegne sig. Der var visse Genrer Nordmændene særligt dyrkede, saaledes det naturbeskrivende eller topografiske Digt. Det var to ældre norske Digtere, Christian Tullin og P. C. Stenersen der omkring 1760 havde skrevet de første og meget yndede Digte af dette Slags. Rahbek medtager – foruden disse – Digte af Thomas Stockfleth, Brødrene Frimann, Edvard Colbiørnsen, Jens Zetlitz og Jonas Rein. Nu om Dage plejer man at placere *Rungstedts Lyksaligheder* i denne Digtgruppe og at sammenligne det med Tullins Digt *Majdagen*. Men det er lærerigt at se, at Rahbek placerer Ewalds Digt i Spidsen for en helt anden Digtart: de religiøse Oder og Hymner, der efter Ewald især dyrkedes af Thomas Thaarup og Jens Baggesen.

Nordmændenes gammeldags Smag viste sig ogsaa i deres Dramatik. I Læsebogens anden Del faar vi en Prøve af Johan Nordal Bruns klas-

sicistiske Tragedie *Ejner Tambeskælver* og af Wessels franskinspirerede Parodi *Kærlighed uden Strømper*. Danskernes højere Drama er derimod præget af Ewald og af hans store Forbillede: Shakespeare. I Lystspillet viser de udvalgte Litteraturprøver paa udmærket Vis, hvorledes Danske og Nordmænd Side om Side arbejder videre paa den Holbergske Tradition og i 1790erne poder den med Ideer fra det 18. Aarhundredes engelske Lystspil.

Antologiens Redaktør har paa beskeden Vis medtaget nogle Digte af sig selv i de Genrer, hvor hans Bidrag naturligt hører til, hvis et fyldigt Billede af 1780erne og 1790ernes Litteratur skal træde frem. Rahbek har dog ikke medtaget nogen af sine berømte Drikkeviser. Af Hensyn til de barnlige Læsere har han helt udeladt Klubviser og Kærlighedsdigte. Derimod er der en stor Gruppe Elegier, deriblandt Rahbeks *Laurbærlunden*, hvori han sørger over sine afdøde Digtervenner: P.H. Frimann, Johan Vibe, Wessel, Fasting og Colbiørnsen:

Atter en Cypres i Laurbærlunden!
 Ak! hvad nyt Forliis bebuder den!
 Snart er Lundens hele Pryd forsvunden,
 Sørgeminder har den kun igien. —²⁵

Den historiske Romance var en anden af Tidens Yndlingsgenrer. Sammen med Ewalds Mesterværk *Kong Christian*, Edvard Storms meget yndede *Zinklarvise* og Thomas Thaarups Romance om *Torvald og Signe* finder vi Rahbeks Romance om *Kong Carl den 12*, der begynder saaledes:

Kong Carl laae med en mægtig Hær
 For Frederikssteen;
 Men tappre Frederikshald ham er
 Til megen Meen.
 Hver Borger lagde Verktøi hen,
 Og greb til Sværd,
 Og kiække Peder Colbiørnsen
 I Spidsen er.
 Saa stride de Nordmænd for Norge.²⁶

Bedst hævder Rahbek sig med sine Tilskuerartikler, der netop ved at sammenstilles med andre Prosasatirer viser deres Originalitet. Men ogsaa hans Lystspil *Sommeren* kan sagtens taale at staa ved Siden af Christen Prams *Ægteskabsskolen* og P. A. Heibergs *Forvandlingerne*.

II

Rahbek stod i Venskabsforhold til de fleste af sin Tids Digtere. Men hans Venskab med *Peter Andreas Heiberg* var af en særlig kompliceret og dramatisk Art. De mødtes første Gang ved Examen philologicum i 1777. Men derefter skiltes deres Veje, og i de følgende 10 Aar tegnede deres Livsløb sig meget forskelligt. I 1779 maatte Heiberg flygte til Sverige vist nok paa Grund af Spillegæld.¹ Der tilbragte han nogle triste Aar. Han var saa fattig, at han maatte lade sig hverve som Soldat og strabadsere i Nordsverige og Finland i den haarde Vinter 1781. Det lysnede for ham, da en Onkel i Bergen købte ham fri og fik ham installeret som Huslærer der i Byen, senere som Kontorist og designeret Svigersøn hos en af Byens rigeste Købmænd. Men de lovende Fremtidsudsigter røg i Luften, da Heiberg – for at faa Luft for sin Harmе – skrev til sin Broder i København og fortalte om sin Principals Bedragerier. Brevet faldt i Principalens Hænder.²

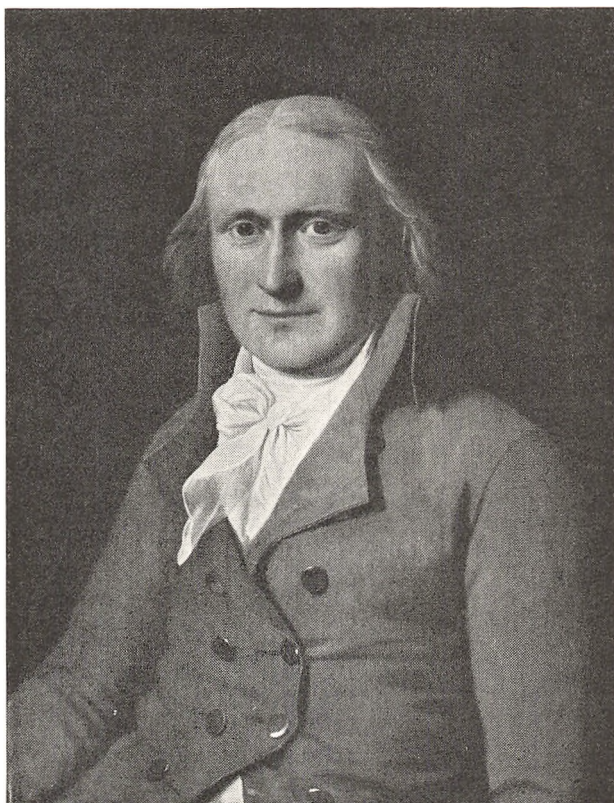
Heiberg havde fra Bergen sendt en Komædie, *Forvandlingerne*, til Skuepladsen i København. Stykket blev antaget og efter nogen Tid opført med Held. Dette har sikkert været bestemmende for den Kurs Heiberg lagde, da han kom til København i 1785. Som dramatisk Forfatter maatte hans Bane meget hurtigt krydse Rahbeks. Efter Teaterrejsen og Skuespillerbrevene var Rahbek anset for Tidens toneangivende Dramaturg. Men Heiberg nærrede paa Forhaand Uvilje mod den moraliserende Æstetik, som Rahbek forsvarede. Heiberg var gennem sine bitre Ungdomsoplevelser blevet Skeptiker og tolkede Rahbeks Dydsæstetik paa meget misantropisk Vis. Han sendte ham sin Oversættelse af Jean de Laveaux's Satire over Hyklere, *Eusebius*, ledsaget af en fornærmende Dedikation. Rahbek svarede skarpt igen, og deraf udviklede sig den saakaldte Eusebiusfejde. Den er ikke uden en vis Interesse. Den viser P. A. Heibergs Mistro til andre Menneskers Bevæggrunde, en Mistro der med Aarene udviklede sig i sygelig Ret-

ning. Eusebiusfejden blev snart afblæst og de to Modstandere rakte hinanden Haanden. Men Fejden varslede for deres mangeaarige Ven-skab. Gang paa Gang fattede Heiberg – ubeføjet – Mistro til Rahbeks venskabelige Følelser, overfusede ham, og lod sig derefter formilde takket være Rahbeks omhyggelige, taalmodige Redegørelser. Heiberg blev med Aarene mere og mere mistænksom og pirrelig og trak store Veksler paa Rahbeks Taalmodighed. Forholdet mellem Rahbek og Heiberg er et interessant psykologisk Fænomen. Heiberg havde Brug for en trofast og altid redebøn Ven, som han skiftevis kunde beskytte og kritisere, og Rahbek havde Behov for et Idol han kunde beundre og tjene. Naar Eftertiden saa ofte har trukket nedladende paa Skulderen af den evig »godmodige, skikkelige« Rahbek og fremhævet den mo-dige, ranke Heiberg paa hans Bekostning, saa skyldes det en ubetænk-som Bedømmelse af de to vidt forskellige Karaktertyper, som de re-præsenterer. Hvorfor er den Rahbekske Type i sig selv mindre værdisfuld end den Heibergske?

Mange af Rahbeks Venner gav ham Udkast til Artikler og Satirer, som han selv udformede i sin specielle Tilskuerstil. Andre af hans Ven-ner skrev nu og da Bidrag til Bladet, men altid under Dæknavne. Abrahamson undertegnede sig Hans Johansen, og Heiberg skrev under det meget sigende Mærke Simon Sandrue. Heibergs Tilskuerartikler staa ikke paa Højde med Rahbeks. Heiberg skriver altid satiriske Ind-læg, men hans Satire er, modsat Rahbeks, ofte rettet mod navngivne eller let genkendelige Personer. Han mangler Sansen for den univer-sale Satire.³ Et af Simon Sandrues Inserater paadrog Rahbek en Tiltale for Hof- og Stadsretten. Heiberg havde skrevet om en vis Person i stor Kappe med Seglas for Øjet, der ved Christiansborg Slots Brand op-traadte fornærmende mod de sørgende Københavnerne.⁴ Alle Læsere var klare over, at denne visse Person var den engelske Gesandt Mr. Hailles. Gesandten klagede til Statsminister A. P. Bernstorff, for hvem det var magtpaaliggende at undgaa Brud med England. Bernstorff for-langte Sag rejst mod Tidsskriftets Redaktør, men Rahbek blev frikendt.

Heibergs bedste Bidrag til Tilskueren er hans Viser. En af hans politiske Viser: »Vor Klub er dog en herlig Sag« blev i 1794 Anledning til en Retssag, som resulterede i en haard Dom over Heiberg: 300 Rigs-daler i Mulkt og Visens Konfiskation. Men den, der i Grunden blev

PETER ANDREAS HEIBERG.
 Maleri af Jens Juell.
 (Frederiksborg).

haardest ramt, var dog Rahbek. Han blev tiltalt i sin Egenskab af Redaktør, men blev ogsaa denne Gang frikendt. Efter Domsafsigelsen skrev han til Heiberg: »Man har netop udfunden den Maade, hvorpaa man kunde straffe mig føleligst«, og deri fik han sørgelig Ret. Denne Frifundelse paadrog ham Eftertidens Uvilje. Helt ovenud lastes han af P. A. Heibergs Biograf, Schwanenflügel. Hans Kyrre er den første, der har taget til Gemæle mod dette posthume Overfald paa Rahbek,⁵ og det er man ham taknemmelig for. Schwanenflügel bebrejder Rahbek, at han uden at læse Visen og uden at have Heibergs Tilladelse lod den trykke i sin Tilskuer, som manglede Stof, og Rahbek havde hin Junitag i 1794 Hastværk med at komme fra Byen ud til Familien Rosing i Fredensborg. Dette er Rahbeks egen uselviske Fremstilling i sine Erindringer, og den har Eftertiden lagt til Grund for sin Døm. Men Rah-

beks sene Fremstilling giver sikkert ikke et korrekt Billede af, hvad der egentlig foregik. Rahbek skrev en »Seddel« til Heiberg med en Anmodning om at faa Manuskriptet til hans nye Vise og lod sit og Heibergs fælles Trykkeri sende Bud derom. Denne Seddel er tabt, og vi kan altsaa aldrig faa at vide, hvor precist Rahbek formulerede sin Anmodning. Heiberg sendte Visen til Trykkeriet, og Kyrre har sikkert Ret i, at Heiberg maa have været klar over, hvortil Visen skulde bruges. Det er ikke rigtigt, naar Rahbek i sine Erindringer skriver, at han ikke havde læst Visen, før den blev trykt. Ni Maaneder efter Begivenheden skrev han til Heiberg, at han kun kendte Visen af Omtale, da han bad Heiberg om den, at han læste den med Fornøjelse og saa lod den trykke.⁶ At Rahbek ved denne Gennemlæsning ikke fandt noget farligt i Visen, kan man ikke bebrejde ham. Kun ved en meget vrangvillig Tolkning af Teksten kan man finde nogen grov Fornærmelse af hans engelske Majestæt deri. Hof- og Stadsrettens Dom hviler paa en tvivlsom æstetisk og filologisk Tolkning af en enkelt Strofe revet ud af Visens Helhed.⁷

I Tidens politiske Kamp vilde Heiberg ikke vide af Kompromisløsninger. *Hic et nunc* kunde man skrive som Motto over hans politiske Artikler i 1790erne. Rahbek mente, at det mest givende var at arbejde paa langt Sigt. Han troede ikke paa nogen Revolution til Paaske. Efter det franske Rædselsherredømme ønskede han ikke nogen Revolution overhovedet, men blev den langsomme Udviklings Talsmand. Heibergs Fremfusenhed førte ham hurtigt og sikkert mod Landsforvisningsdommen. De Artikler i Tidsskriftet *For Sandhed*, 1798, som han blev dømt paa, var meget dristige og særdeles ukloge.⁸ Da han bosatte sig i Frankrig anlagde han Rahbeks forsigtige Kurs. Han skriver i sine Erindringer, at det vilde have været farligt for ham at lade noget trykke under Napoleons Eneherredømme: »Forsigtighed bød mig altsaa at tie; og dette Bud adlød jeg.«⁹ Men i Danmark havde han ikke fulgt noget Fornuftens Bud og havde overhørt Rahbeks Forestillinger herom.¹⁰

Heibergs og Rahbeks Samarbejde i 1790erne rummer heldigvis ogsaa muntre Øjeblikke og Episoder. »Halvfemsindstyverne«¹¹ kunde sandelig ogsaa være lystige og udfolde Vid og Lune i det selskabelige Samvær og i de lette Viser, som de digtede til deres Klub- og Vennefester. Et af Den danske Tilskuers Numre¹² giver os et morsomt Billede

heraf. Rahbek trykker en ny Drikkeviser af Heiberg, der har digtet over Temaet: Der er een Morder, der fortjener Ære, det er Vinen, der myrder Livets Kval. Denne Kval udmales: det er Stormænd, der sviger dig, din Donna er troløs, dine Creditorer plager dig, din Kone er et gammelt Orgelværk. Visens Omkvæd lyder saaledes:

Vinen myrder Livets Qval,
Morderen velsignet være.

Til denne Vise knytter Tilskueren en munter Kommentar. Denne Morder, som Heiberg synger om, bliver dog selv det første Offer og oplever aldrig sin Modstanders Fald. Og denne Vinens Myrderier minder om de tyske Avisers Nederlag, efter hvilke man befinder sig saare vel, hvad tusinder af franske Soldater kan bevidne. Thi mange har sørgeligen erfaret, at de Plager, Vinen har dræbt, lever næste Morgen op igen med fordoblede Kræfter; endelig vil Tilskueren gerne vide, hvordan Visens Forfatter kan udtale sig om disse Sager, han er jo ikke saa naiv at tro paa Stormænds Venskab, han kender ikke til at svigtes af en Donna etc. – Rahbek nævner ikke Kreditorerne, thi dem kendte Heiberg særdeles godt. Tilskueren vil dog ikke være partisk mod Vinen. Den følgende Vise skal lære, hvad Ære han synes, der tilkommer den. Rahbek lader sin Vise tage Udgangspunkt i den aktuelle Situation. Det er midt i Februar Maaned i den kolde Vinter 1797. København lider under Mangel paa Brændsel, og han vil derfor give et godt Husraad til Borgerne:

Naar vi drikke Varmen ned,
Spares Magistratens Ved.

I en følgende Strofe kommer nok et godt Raad:

Men saa er der een desuden,
Som for Alvor fyre kan.
Det er lille Elskovsguden;
Tyer til Amor, alle Mand!
Thi den Ild, han lægger paa,
Den saa let ei ud skal gaae.

Rahbek og Heiberg var enige i mangt og meget hvad Teatrets Kunst angik. De kritiserede begge Teaterdirektionen, fordi den fyldte Reper-toiret med oversatte Syngespil og Komedier i Stedet for at den burde støtte den danske Dramatik. De ønskede begge, at den danske Skueplads skulde forblive et borgerligt Teater, saadan som det var i Holbergs Dage. De var bange for, at den danske Skueplads efter Regeringsomdannelsen 1784 skulde blive et Hofteater. Den nye Teaterchef, Overhofmarchal Numsen, haabede at kunne tiltrække sig Kronprinsens Bevaagenhed ved at indføre den krævende Operagenre paa Skuepladsen. Operaen var i det 17. og 18. Aarhundrede en Kunststart, som dyrkedes af de europæiske Hoffer. Frederik den Fjerde havde i adskillige Aar underholdt en tysk Operatrup, og i 1748 var et italiensk Operaselskab kommet til København. Det havde Hoffets Bevaagenhed og fik Lov i nogle Aar at spille paa Charlottenborg. I 1754 fik Operatruppen – efter Kongens Ønske – Lov at give Forestillinger paa den danske Skueplads. I 1778 blev den italienske Trup opløst til stor Glæde for Teatrets borgerlige Publikum. Men i 1780erne var mange nervøse for, at Operagenren skulde genoplives. En af Overhofmarchallens første Embedsgerninger var da ogsaa at indkalde den tyske Kapelmester Naumann, som skulde reorganisere Kapellet og Koret. Naumann kom fra Stockholm, hvor han havde været med til at skabe Gustav den Tredjes Opera. Det er vist ikke for meget sagt, at Numsen gerne vilde kappes med det svenske Hof. Naumann bestilte en dansk Operatekst, men man havde ingen dansk Forfatter, der kunde eller vilde præstere en. Saa tog man til Takke med Charlotte Dorothea Biehls Oversættelse af en italiensk Opera, *Orfeus og Eurydice*. Til den komponerede Naumann en habil Musik og Teatret satte Operaen op i et for Tiden usædvanlig dyrt Udstyr. Denne hofinspirerede Operaforestilling gav Signalet til en heftig Debat i Tidsskrifterne om Operaens Nytte eller Skadelighed. Rahbek og Heiberg var i Spidsen for Operafjenderne, og Heiberg skrev en Parodi paa *Orfeus og Eurydice* kaldet *Mikkel og Malene*. I 1789 fik Operafejden fornyet Liv takket være Jens Baggesen. Aaret i Forvejen var Baggesens Venner i København blevet ilde tilpas ved at høre om hans Ophold paa adelige Godser i Danmark og Holsten. Han skrev til Vennen, Christen Pram: »Jeg har ved det lært at kjende de ædlestes Mennesker, som der kun findes faa

JENS BAGGESEN. Stik af
Gilles-Louis Chrétien,
1806.

Mage til paa Jorden; – Dersom du og jeg fra Vuggen af havde talt Tydsk istedet for Dansk, vilde vi nu skrive langt smukkere Digte – Jeg kan ikke gjøre for, at jeg ikke har truffet saa elskelige Mennesker i Danmark; det smerter mig, men jeg kan ikke andet end udraabe: Quid mihi cum Dano? Germanus esse volo.«¹³ Da det blev bekendt, at Baggesen i disse Omgivelser skrev paa en Operatekst, *Holger Danske*, var Vennerne paa Forhaand fjendtlig stemt. De følte det, som om Baggesen forraadte den borgerlige, nationale Front. Dertil kom at Operaen, der bar en national Folkehelts Navn, ikke havde nogen national Holdning. Personer og Handling havde Baggesen delvis overtaget fra Wielands Heltedigt *Oberon*, hvori Karl den Store og hans Rid-dere, deriblandt Huon de Bordeaux, optræder. De danske Recensenter med Rahbek og Abrahamson i Spidsen gav Operaen en ublid Med-fart, og P. A. Heiberg skrev nok en Operaparodi, kaldet *Holger Tydske*.

Denne Parodi er kun morsom, hvis man har den parodierede Opera ved Siden af. Kun af og til hæver den sig til almene satiriske Udfald som i denne Strofe af en Korsang:

Til Thalias Sønner
Flauhed stiger ned,
Opera belønner
Al Slags Daarlighed.

Denne Strofe giver netop det centrale i Rahbeks og hans Meningsfællers Operahad. De stillede samme æstetiske og logiske Krav til en Opera som til et Skuespil, hvad der i Parentes bemærket er daarlig Æstetik. Desuden var de bange for, at de kostbare Udstyrsoperaer skulde vænne Publikum af med at se de mere beskedne klassiske Skuespilopførelser.

Holger Danskefejden udviklede sig efterhaanden til en Strid for og imod den tyske Kultur i Danmark. Men inden da havde den ført til et alvorligt Uvenskab mellem Rahbek og Baggesen. Tidligere havde de haft en Del Sympati for hinanden og Rahbek havde skrevet en meget rosende Recension af Baggesens *Komiske Fortællinger*, den Bog hvormed han i 1785 gjorde sin opsigtsvækkende Debut. Det var ikke Rahbeks uvenlige Anmeldelse af *Holger Danske*, der blev den egentlige Aarsag til Uvenskabet, men nogle Epigrammer, som Rahbek skrev om Baggesen. En Dag havde to af Norske Selskabs Medlemmer, Jens Zetlitz og Jonas Rein, inviteret Rahbek hjem til en Flaske god Vin og til Højtlesning i den nysudkomne Operatekst. Efter Oplæsningen for Epigramdjævelen i de tre Venner, og til sidst flød Bordet med satiriske Improvisationer over Baggesen og Holger Danske. I de følgende Dage fandt flere af dem Vej rundt i Vennekredsen, og en skønne Dag havnede nogle Stykker af dem i *Aftenposten*, et mindre anset Blad. Rahbek skrev straks til Baggesen og vedgik, at fem af de publicerede Epigrammer skyldtes ham, men forsikrede, at de uden hans Viden og Vilje var blevet offentliggjorte. Baggesen lod sig ikke formilde. Tværtimod. Han skrev et haanende Brev til Rahbek, der sendte det tilbage, da han troede, at Baggesen vilde fortryde det, naar den første Ophidselse havde sat sig. Deri tog Rahbek Fejl. Baggesen offentliggjorde Epi-

grammerne, Rahbeks og sine egne Breve plus en bedsk Kommentar i en Pjece rettet til Publikum. Det var netop paa denne Tid Rahbek og Baggesen var Konkurrenter til Professoratet i Æstetik. Baggesen gjorde, hvad han kunde, for at komme i den uskyldig Overfaldnes Position.

Uroen omkring *Holger Danske* blev efterhaanden saa stor, at Teatret ikke turde beholde Operaen paa Plakaten, og der blev foreløbig intet af Operaens Renaissance paa den danske Skueplads.

Derimod blev en dansk Syngespilstradition grundlagt. Siden Ewalds Syngespil *Fiskerne*, 1780, var der ikke fremkommet noget betydeligt dansk Syngestykke paa Skuepladsen. Til Kongens Fødselsdagsfest i 1790 skrev Heiberg Syngespillet *Selim og Mirza*, som Syngemester Ludvig Zink komponerede Musikken til. Det blev Heibergs og Zinks Stykke, som indledte det danske Syngespils anden Æra i det 18. Aarhundrede. Derefter fulgte Thomas Thaarups *Høstgildet*, Heibergs *Chinafarerne*, 1792, og *Indtoget*, 1793, og i de følgende Aar en lang Række Syngespil af Thaarup, Tode, Haste, Høeg-Guldberg, Falsen o. a.

Rahbek førte ikke samme principielle Kamp mod Syngestykker som mod Operaen. Genren i sig selv var ham ikke imod, kun de mange halvdaarlige, oversatte Syngestykker der fyldte op paa Repertoiret. Han priste Heiberg og Thaarup, fordi de skrev gode Syngespilstekster og hævdede Niveauet for baade det komiske og det rørende Syngestykke. Men han syntes ikke, at det var den bedste Del af Heibergs dramatiske Produktion, det var hans satiriske Komedier og fremmest blandt dem *De Vonner og Vanner*, 1792. Rahbek var begejstret for dette Stykkes velrettede Angreb paa den danske Middelstands Snobberi for Adel og Militær. Han udnævnte Stykket til en moderne Pendant til Holbergs *Den honette Ambition*, hvad Heiberg i senere Aar citerede med stor Glæde. I sin Anmeldelse af *De Vonner og Vanner* priste Rahbek ogsaa Komediens nationale Milieu og Tone. Det er i hans Tanker den første ægte danske Komedie siden Holberg.¹⁴

Udførelsen af *De Vonner og Vanner* har efter alt at dømme været fremragende, og Publikum var begejstret. Efter Premieren gik det Rygte, at Stykket vilde blive henlagt, da visse adelige Kredse følte sig generet. Rahbek prøvede i sin Recension at paavirke Teaterdirektionen i modsat Retning. Han fremhævede Publikums Glæde over Komedien,

der lovede at blive en sand Guldregn for Teatrets tørstende Kasse. Desuden var det ved Premieren blevet bæret med Kongens Nærværelse og Bifald. Men Rahbeks Anstrengelser var forgæves. Efter et Par Opførelser blev Stykket taget af Plakaten – efter højere Ordre.

I 1797 stiftede en Kreds af Forfattere og Videnskabsmænd et Selskab, som de kaldte *For Sandhed*. Blandt Medlemmerne var Heiberg og Rahbek. I Selskabets Kvartalsskrift blev Heibergs dristige politiske Artikler offentliggjort. Hans Yndlingsobjekter var det danske Bureaucrati og det danske Aristokrati. Han beskyldte Regeringen for at ødsle med Statens Finanser, de højeste juridiske Instanser for Magtmisbrug, og han viste en meget let tilsløret Foragt for Majestæten. Han blev i Foraaret 1799 af Generalfiskalen indstævnet for Hof- og Stadsretten, og Juleaftensdag faldt Dommen: Translatør Peter Andreas Heiberg bør forvises Kongens Riger og Lande.¹⁵

Dommen var et Chok for Heibergs Venner ikke mindst for Rahbek. Kun faa Maaneder i Forvejen var den nye Trykkefrihedsforordning udstedt. Den indskrænkede paa flere Omraader den hidtil gældende Trykkefrihed. Sammen med Heibergs Landsforvisningsdom var den for Rahbek et uhyggeligt Varsel om en kommende Reaktion.

Ved Afskedsfesten for P. A. Heiberg den 7. Februar 1800 var alle hans Venner meget nedtrykte, kun Heiberg selv var ved godt Mod. Han skrev denne Aften i Rahbeks Stambog: »Vedbliv at være, hvad du er, min Ven, saa længe jeg bliver, hvad jeg har stræbt at være: *Sandhedens Ven*, og lad os kunne lee ad Forfølgelser og stedse med opreist Hoved see vore Fjender og Forfølgere under Øine.«¹⁶

Ingen af de Tilstedeværende allermindst Heiberg selv forestillede sig, at Landsforvisningen skulde være for Livstid. Ved Opbruddet lød det fra alle: Vi ses igen. Ægteparret Rahbek kørte med i Heibergs Vogn til Bakkehusalleen. Paa Vej gennem Byen havde en stadig voksende Folkemængde fulgt efter Vognen, og Rahbek var meget ængstelig for, hvad der kunde ske Kamma. Men hun bevarede sin Koldblodighed. »Ogsaa husker jeg tilfulde, at fra det Øieblik af, vi blev vort Følgeskab qvit, hendes og Heibergs hele Samtale var om den nu overhængende Adskillelse, om Giensamlings Haabet, som hun ikke vilde opgive, om hans elskede Efterladte, indtil Vognen før vi tænkte derpaa, holdt ved Slotskroen, vor Ven bød os det endelige Farvel, og til Øie-

blikkets Minde lagde Beslag paa en Handske af min Kones, som han end til denne Dag gemmer, hædrer, og i hans Brevvexling med denne sin trofaste Veninde, indtil den allersidste Tid, idelig har nævnet; og nu Reisevognen rullede bort med ham for vore Øine.«¹⁷

Den egentlige Korrespondance mellem Vennerne begyndte først i 1801. En lang Række Breve fra Rahbek er bevarede,¹⁸ hvorimod Heibergs Breve til Vennen er forsvundet. De blev efter Rahbeks Død udleverede til Johan Ludvig Heiberg, der vistnok tilintetgjorde dem.¹⁹

I November 1801 kom Nyheden til Bakkehuset om den forestaaende Skilsmisse mellem Heiberg og hans Hustru Thomasine. Rahbeks tænkte straks paa Sønnen Johan Ludvigs Tarv og fik den Tanke at tilbyde Drengen et Hjem hos sig. De forelagde først Sagen for Thomasine Heiberg, der paa dette Tidspunkt mente, at hun for at faa sin Frihed til at indgaa Ægteskab med Baron Gyllembourg maatte overdrage Forældrerettighederne over Johan Ludvig til Faderen og renoncere paa at tage ham med til sit nye Hjem. Rahbek skrev da til Heiberg og foreslog, at Ludvig skulde flytte til Bakkehuset, hvor Rahbek vilde læse Latin og Historie med ham, og hvor Kamma vilde undervise ham i Regning og i de levende Sprog.²⁰ Heiberg var meget taknemmelig for deres Tilbud og antog det straks.

Ludvig flyttede dog ikke straks til Bakkehuset, da Heiberg endnu haabede at blive benaadet for at kunne rejse hjem og tage sig personlig af sin Søns Opdragelse. Da Heibergs Benaadningsansøgning blev afslaaet, henvendte Rahbek sig til Kronprinsessen og søgte, om hun kunde hjælpe.²¹ Men heller ikke det lykkedes. Kort Tid derefter sendte Heiberg en Udfordring til Gyllembourg og spurgte samtidig Rahbek, om han vilde være hans Sekundant. Rahbek var stolt over den Ære, Heiberg hermed viste ham.²² Gyllembourg afslog imidlertid Udfordringen, og Rahbek var lettet derover. Han stod begge Parter for nær. Gyllembourg havde inden Skilsmissesagen været en kær Gæst paa Bakkehuset, og Thomasines Skæbne laa ham tungt paa Sinde.

I Maj 1802 flyttede Ludvig ud paa Bakkehuset, og Korrespondancen mellem Faderen og Plejeforældrene blev livlig. Tilsyneladende gik det godt det første Aars Tid. Men i 1803 blev Situationen kritisk. Ludvig længtes usigeligt efter sin Moder og fandt ingen Erstatning for sit Savn i den barnløse Kamma Rahbek. Ludvig var en følsom og let saar-

bar Dreng. Kamma Rahbek vilde gøre ham til en »rask« Dreng, og derfor ironiserede hun over hans »Mandagsgraad«, der overfaldt ham, naar han vendte tilbage til Bakkehuset efter en Søndag tilbragt sammen med Moderen. Ludvig var ogsaa mørkerød, og Kamma forsøgte at kurere ham ved at sende ham i Ærinder om Aftenen gennem den mørke Bakkehusallé. Dertil kom, at Rahbek efter Tidens Skik og Brug lovede Prygl, hvis Lektierne ikke blev lært. Disse Prygl har vist været mere symbolske end effektive. Rahbek var i disse Aar en meget afholdt Lærer paa Christianis Drengeskole. Hans Prygl var kendt for aldrig at naa igennem Trøjen og faldt snarere for sjældent end for tidt. Drengene holdt meget af ham og kom ofte og besøgte ham paa Bakkehuset.²³

Som mange Skilsmissebørn har Johan Ludvig Heiberg været voksen før Tiden i visse Henseender, samtidig med at hans voldsomme Binding til Moderen har givet ham et tilsyneladende stærkt barnligt Præg. Denne forvirrende Blanding af Barn og Yngling har Rahbeks ikke ret forstaaet, men derfra og til at kalde deres Behandling af Drengen for ubarmhertig, som Fru Gyllembourg og Fru Heiberg senere gjorde det, er der et langt Spring. Begge Ægtefæller har næret varme Følelser for ham, men sammenligner vi deres smaa Billetter til ham, ser vi, at det er Rahbek der skriver med størst Spontanitet. Da Ludvig i Sommeren 1803 var paa Besøg hos sin Bedstefar blev han syg. Rahbek skriver da til ham: »Jeg kan ikke sige Dig, hvor bedrøvet jeg blev, da jeg hørte, Du var syg; jeg forsikkrer Dig, at jeg har ikke havt et fornøiet Øieblik, siden jeg i Gaar Eftermiddags hørte det af Gyllembourg, og bliver heller ikke glad, før jeg har Dig frisk igjen. Naar jeg seer Din Plads ved Spisebordet og ved Din lille Pult, længes jeg efter Dig; skynd Dig derfor at komme Dig, og kom saa snart til os, saa vil vi see at faae nogle fornøiede Timer for det; hils flittig Din ømme Moder og Din ærværdige Bedstefader.«²⁴

Da Ludvig blev rask vendte han tilbage til Bakkehuset. Thomasine Gyllembourg havde helst set, at han boede hos hendes Søster, saa længe han var Barn og trængte til »kvindeligt Tilsyn«. Faa Dage efter Tilbagekomsten til Bakkehuset, skriver Ludvig til sin Moder: »Dengang Gyllembourg havde sat mig af paa Bakkehuset overfaldt den gamle Mandagsgraad mig. Men da Rahbek kom fra Institutet blev

den stillet. Frue Rahbek vilde ikke troe, at jeg havde været syg; men Rahbek forsikrede hende derom. Han bad mig om Forladelse og gav mig en fuldkommen Satisfaction for mine Prygl. Han gav mig nemlig tidt Æbler, kaldte mig for en god og rar Dreng, tog mig i Forsvar for Frue R., lovede mig, at lade En gjøre en Sadel til en rar Hest, som han har kjøbt, for at jeg kan ride paa den, og kalder den for *Ludvigs Ridehest*. I Gaar red jeg til Byen paa den. Jeg har een Aften gaaet et Ærinde i Mørke for Frue Rahbek, men Rahbek var i Byen og kunde altsaa ikke forhindre det, men den næste Dag sagde han til mig, at det ikke skulde skee oftere: dog har jeg i Løverdags Aftes igjen gaaet ud, uden hans Vidende. I Øvrigt har han i den hele Uge været saa nyskelig og artig imod mig, at det vil gjøre mig meget ondt at tage fra ham.«²⁵

Paa denne Vis har Livet vel formet sig paa Bakkehuset de næste Maaneder, indtil det blev for svært for Ludvig, og han formelig flygtede derfra i Januar 1804.

For Rahbeks var Ludvigs Flugt en stor Skuffelse. De følte sig desuden dybt forpligtet over for P. A. Heiberg. De har vel længe haabet paa, at Ludvig vilde vende tilbage, for de omtaler ikke Sagen med et Ord i de Breve, de i den følgende Tid skrev til Paris. Heller ikke da det blev klart, at Ludvig ikke kunde ventes tilbage til Bakkehuset, skrev de til P. A. Heiberg derom. Endnu i 1807 var Heiberg ikke klar over Sagens Sammenhæng. Hans og Kamma Rahbeks Korrespondance blev kun sporadisk efter 1803. Rahbek skrev stadig flittigt til Vennen, men tav om den penible Historie, fordi en Udredning vilde forklejne enten Kamma eller Ludvig, og ingen af Delene ønskede han.

Heibergs og Rahbeks Brevveksling er i de første Aar domineret af de dramatiske Begivenheder omkring Landsforvisningen. Rahbek søgte i lang Tid at holde Heibergs Haab om en Genkomst ved lige. Da Udvisterne hertil efterhaanden svandt ind, blev Heibergs Sindsstemning mere og mere dyster, og Rahbek var en Overgang bange for at Vennen gik med Planer om at tage sit Liv. Da Heiberg i 1802 fik det uomgængeligt sidste Afslag paa sine Benaadningsansøgninger, bad Rahbek ham om at tilgive Thomasine, glemme hende og bygge et nyt Liv op i det Fremmede. Han tilskyndede ivrigt Heiberg til at genoptage sit litterære Arbejde, sendte ham alle nyudkomne danske Bøger og Tidsskrifter og diskuterede ivrigt de politiske Begivenheder i Frankrig.

Rahbek paatog sig i disse Aar at redigere en samlet Udgave af Heibergs Skuespil. De tre første Bind udkom i 1806. Heiberg var en filologisk Begavelse, og han nærede stor Kærlighed til Modersmaalet. Det var en livslang Ambition hos ham at skrive et korrekt og flydende Dansk, og han omarbejdede sine Skuespil fra Udgave til Udgave. Det var ham en Sorg, at han maatte opgive en gennemgribende sproglig Revision af sine Skuespil til den samlede Udgave. Ligeledes var det ikke praktisk muligt, at han selv læste Korrektoren, noget der pinte den pertentlige Mand meget. Han satte en Stolthed i at udgive sine Arbejder med det mindst mulige Antal Trykfejl. Rahbek var en ringe Korrekturlæser, hvad han selv villigt indrømmede, og Skuespiludgaven bærer Præg deraf. Dertil kom, at Rahbek havde forlagt en Del Rettelser til to af Skuespillene og havde aftrykt Syngespillet *Indtoget* efter første Udgave i Stedet for efter den forbedrede anden Udgave. Dette ærgrede Ordensmennesket Heiberg grumme meget, og han gav sin Ærgrelse Luft i Efterskrift til fjerde Bind, 1819, og det paa en ikke videre hensynsfuld Maade. Samtidig forsikrede han, at Fejltagelsen med *Indtoget* kunde være Publikum ligegyldig, og at han selv heller ikke lagde megen Vægt derpaa, da han ikke tiltroede sine Skuespil saa overmaade megen Betydning. Hvis saa var, synes man, han gerne kunde have undladt at hænge Rahbek offentligt ud for disse Forsyndelser.

Heiberg og Rahbek havde altid kunnet mødes i deres fælles Kærlighed til Holberg. Heiberg blev som ældre mest optaget af den moralsk-filosofiske Del af Forfatterskabet, mens Rahbek i stadig højere Grad fordybede sig i Komedieme. Men Heiberg bevarede dog Livet igennem sin Glæde over Komedieme. I Paris skrev han en Holbergpastiche, *De syv Tanter*, som han tilegnede Rahbek, og lavede et Udkast til et Mindeskuespil for Holberg.

Med Aarene blev P. A. Heiberg mere og mere overbevist om den klassiske Komedies Supremati. Efter at have studeret alle Nationers ældre og nyere Skuespildigtere er Heiberg kommet til det Resultat, at der kun eksisterer tre Komedieskrivere, der fortjener dette Navn: Plautus, Molière og Holberg.²⁶ Da Heibergs Samlede Skuespil udkom, kunde Rahbek naturligvis ikke selv anmelde dem, men benyttede Heibergs dramaturgiske Trosbekendelse til at give en principiel

PETER ANDREAS HEIBERG.
Stik af Gilles-Louis Chrétien
efter Tegning af
Charles Louis Fournier.

Kommentar. Begrebet Komædie, skriver Rahbek,²⁷ er blevet udflydende. Det omfatter nu alt fra Farce til sentimentale Skuespil med lykkelig Udgang. Derfor fandt Ewald det nødvendigt at kalde sin Harlekin Patriot en »comisk Comoedie«. Komædien er, ifølge Aristoteles, en Efterligning af det latterlige i ufuldkomne Karakterer, uden at der opvækkes smertelige Følelser hos Tilskueren. Inden for den ægte, eller klassiske Komædie, har Heiberg Ret i, at Plautus, Molière og Holberg er de første, men der gives nyere Værker som fortjener Plads lige derefter: Harlekin Patriot, Beaumarchais' Barberen af Sevilla, De Vonner og Vanner o. a. Ved Siden af den ægte Komædie findes andre Genrer, som sammen med den kan samles under Betegnelsen Lystspil. Hvis man vil være Kritiker, maa man være aaben for de forskellige Genrer, d. v. s. man maa have den almene Smag, der ikke af nogen Digtart venter mere Fornøjelse end den er i Stand til at skænke. Denne »Redebonhed til at erkiænde det Gode af ethvert Slags (Genre)« maa dog ikke udarte til »den Indifferentismus, at vi føieligen antage hver Vanskabning, hvert Misfoster for et nyt Slags, og i Følge deraf aldeles ingen Feil, aldeles ingen Ufuldkommenheder ville erkiænde.«

Rahbeks større litterære Modtagelighed gjorde det muligt for ham at tage en stor Del af den romantiske Digtning til sit Hjerte. Heiberg gouterede derimod ikke det nye Aarhundredes Litteratur. Han var og blev det 18. Aarhundredes Mand.

III

I Efteraaret 1798 holdt Medlemmerne af Dreyers Klub en Mindefest for Historikeren P. F. Suhm. Et af de yngste Medlemmer, Skuespiller *Adam Oehlenschläger*, blev meget forundret, da den berømte Professor og Tidsskriftsredaktør Knud Lyne Rahbek kom ham smilende imøde og spurgte: »Er det ikke Oehlenschläger? – Nu, saa vilde vi drikke Du's.«¹ Den unge Mand var ved at tabe sit Glas af Benøvelse. Senere hørte han, at det var Rahbeks Skik at drikke Dus med de Mennesker, han kunde lide, for saaledes at skabe en fortrolig Stemning, fri for alle Høflighedsfraser, som han ikke var nogen Ven af.

Rahbek kendte den unge Skuespiller fra hans Debut i Vinteren 1797-98. Han havde i *Minerva* rost Debutantens smukke Stemme, men havde ikke lagt Skjul paa, at der manglede Rejsning over hans Spil.² Oehlenschläger selv var hurtigt blevet klar over, at han var kommet paa den forkerte Hylde. Teatret havde virket dragende paa ham fra Barndommen, men da han kom om bag Kulisserne, opdagede han, at det dog var Tilskuere han helst vilde være. I sin Fritid læste han ivrigt megen forskellig Litteratur og digtede Komedier og Syngespil. De kom ikke ud af Bordskuffen, men Rahbek gav ham nu Chancen til at træde frem for Publikum som Digter. I 1799 fik han i *Minerva* optaget et komisk Digt i Wessels Stil og i Tilskueren et Digt kaldet *Viisdom, Kierlighed og Venskab*. Titelen viser Oehlenschlägers Smag i denne tidlige Periode. Han priser det ømme Venskab, smægtende Elskov og den besindige Fornuft. Han har helt tilegnet sig de samme æstetiske Idealer som Rahbek, og hylder som han Holberg, Lessing, Ewald, Ossian, den unge Goethe og Schiller. Den nordiske Oldtid, som havde aabenbaret sig for ham i Ewalds Skuespil, studerede han i Suhms Skrifter, uden Tvivl opmuntret af Rahbek, min »første Smagslærer«, som han senere skrev.³ Han blev introduceret paa Bakkehuset i Sommeren 1799, hvor han forelskede sig i Kamma Rahbeks yngre Søster, Christi-

ane Heger, som han blev forlovet med. Paa Bakkehuset oplevede han dejlige Timer i Christianes Selskab og sugede Kundskaber til sig i Samtaler med den vidt belæste Rahbek. Oehlschläger beundrede sin ældre Svogers Humor, hans Fortælle talent og hans litterære Dannelse, der stillede ham over alle sin Tids Digtere – Baggesen undtagen.⁴ Men Oehlschläger havde ogsaa Respekt for Rahbeks paalidelige Venskab. Det forhindrede vel ikke, at han ogsaa kunde se sin Svoger i et humoristisk Lys. I sine Erindringer har Oehlschläger givet et morsomt Billede af Rahbek paa Bakkehuset i disse Aar. »Han havde en stor Kiærlighed til alle sine Huusdyr. Et Dueslag havde han propfuldt af Duer; thi han nænte aldrig, at nogle deraf bleve slagtede. I senere Tider gik i Gaarden en gammel Gase, der næsten var bleven gal af Alderdom og vilde bide Folk i Benene. Ja denne Kiærlighed til at beholde det Gamle uforstyrret, strakte sig ogsaa til Haugen og Planterne. Der vare nogle Stikkelsbærbuske, som han paa ingen Maade vilde have beskaarne; Følgen heraf blev, at de voxte ham over Hovedet, holdt op at bære Frugter, tilsidst endogsaa Blade, og endelig havde de kun Torne at rive ham med, naar han sværmede i deres Labyrinth. I Søndermarken, nogle Skridt fra hans Gaard, satte han aldrig sin Fod. Naar han nu havde arbejdet i sit eget Værelse til Spisetiden, og havde faaet sin Aftensnaps »*Brændarium*«, som han kaldte det, – i Vrangstruben, og hostet lidt derover – saa blev han oprømt, og Samtalen tog da sædvanlig, istedet for en filosofisk og lyrisk, en episk Vending. Han fortalte os da gjerne Anekdoter og Charactertræk fra en ældre Tid; ved hvilken Leilighed vi ligesaameget beundrede hans Hukommelse til at huske alle Døbe- og Tilnavne, alle Gader, Stræder, Aarstal og Maaneder, som den Vittighed og det Lune, hvormed han fortalte.«⁵

Det Venskab, der i Aarene omkring 1800 knyttede de to Svogre sammen, skulde staa sin første Prøve, da Henrik Steffens i Sommeren 1802 kom til København. Han indviede Oehlschläger i den tyske romantiske Litteratur, som den unge Digter dengang kun kendte i Uddrag. Steffens kasserede en lille Digtsamling i det 18. Aarhundredes Smag, som Oehlschläger var paa Nippet til at udgive. I Stedet digtede Oehlschläger en Række romantiske Digtninge, som blev Kernen i hans berømte Gennembrudsbog: *Digte 1803*.

Rahbek roses – eller dadles – altid for sin Tolerance. Men over for

een Litteraturretning var han ikke tolerant: den tyske Romantik. De tyske Romantikere nedrev alt, hvad der stod hans Hjerter nær, ja selve hans Livsgrundlag. De omstyrtede det 18. Aarhundredes religiøse, moralske og litterære Idealer. I Stedet for den moralske Forpligtelse over for Gud, Samfund og Næsten satte de Individets subjektive Oplevelse af Guddommen i Alt. Heller ikke Digteren var ifølge deres Lære underkastet noget Ansvar over for Samfundet. Geniet staar paa Udviklingens højeste Trin, han er den klareste Aabenbaring af Guddommen, og alle hans Frembringelser er altsaa guddommelige og kan ikke underkastes æstetiske Regler. Kunsten har intet moralsk Formaal, den skal ikke gøre nogen Nytte, men har sin Værdi i sig selv.

Af den tyske Romantiks Filosofi og Kunstteori har Oehlenschläger hovedsagelig tilegnet sig Tankerne om Geniet og Kunstens absolutte Værd.⁶ Til sine romantiske Digtninge i de nærmeste Aar hentede han Inspiration og Ideer fra forskellige tyske Romantikere, særlig Tieck og Novalis, og i et nært Venskab med Steffens dyrkede han begejstret »die neuere Schule«. Selv om han stadig kom paa Bakkehuset, var det tydeligt, at han nu fandt inderligere Forstaaelse i Ørstedernes Kreds, og hans aandfulde Søster, Sophie Ørsted, tog levende Del i hans Udvikling.⁷ Naar Oehlenschläger og Steffens kom paa Besøg paa Bakkehuset kritiserede de strengt det 18. Aarhundredes Litteratur og søgte at overbevise Rahbek om den nye Skoles Fortræffelighed. Takket være Rahbeks Diplomati førte Uenigheden ikke til Brud, hvad der meget nemt kunde være sket. Rahbek forstod, at det ikke nyttede at diskutere en Sag, som Oehlenschläger havde tilegnet sig saa heftigt. Heller ikke H. C. Ørsted indlod sig paa denne Tid i Disput med Steffens og Oehlenschläger, »fordie I vare saa uregjerlige, og strax frakjendte dem, som meente andet end I, al Sands for det Høyere«, skrev han nogle Aar senere til Vennen.⁸ De to unge Romantikere søgte forgæves at lokke Rahbek ud i Diskussioner. »Vort Forhold til Rahbek var underligt nok. Han havde været begges første Smagslærer, og endnu stod han som Hoved og Ordfører for den Skole, hvilken vi bekæmpede. Og dog bleve vi ret gode Venner; thi Rahbek lod ogsaa os gielde noget, og taledede ofte i sine Blade i en fredmæglende Tone mod altfor stor Eensidighed. Rigtignok roste han meget, som vi ikke kunde lide, og vi ytrede meget, der var aldeles imod hans Tro; men han var i det Hele

ligesaa tolerant som egensindig. Disputere gad han ikke; med Exemp-
ler og vittige Indfald vidste han altid at trække sig ud af Sagen. Naar
vi sagde vore Meninger, taug han og saae ud af Vinduet, hvorfra han
havde en deilig Udsigt over Søen til Amager; bleve vi nu altfor be-
geistrede, saa gik han ind i sit Studerekammer, hvor hans Kanariefugl
flagrede frit omkring paa Bøgerne.«⁹

Rahbek var paa et meget tidligt Tidspunkt blevet klar over Oehlenschlägers usædvanlige Evner, og hans Tidsskrifter stod altid aabne for ham. Oehlenschläger fik her offentliggjort en lang Række Poesier, der senere blev optaget i hans *Poetiske Skrifter 1805*. Denne Samling, vel Oehlenschlägers rigeste, stod Rahbek fremmed over for. *Aladdin* mindede ham for meget om Tiecks fantastiske Skuespil. Foreningen af realistiske Komediescener og Æventyrets frie Fantasier kunde han ikke goutere. Derimod satte han de lystige Scener i sig selv meget højt og regnede dem senere for det bedste Oehlenschläger havde skabt inden for Lystspillet, en Dom som mange i Eftertiden har skrevet under paa. Den panteistiske Myte i *Jesu Kristi gentagne Liv i den aarlige Natur* var det ham umuligt at tilegne sig, hvad han aabent erkendte. Da Biskop Balle angreb Værket i en Prædiken, greb Rahbek alligevel Pennen og leverede et varmt Forsvar for Svogeren, der af Balle var blevet beskyldt for at mangle en kristen Overbevisning. Rahbek følte det som sin Pligt at forsvare en fraværende Ven.

Selv om den højromantiske Ideverden i *Poetiske Skrifter* lod Rahbek kold, havde Oehlenschläger dog i ham en meget opmærksom og fintmærkende Læser. Rahbek havde et fint Øre for Oehlenschlägers kernefulde Sprog og for hans imponerende metriske Dygtighed. Kort efter Værkets Fremkomst skrev han en lang Tilskuerartikel om Sprog og Stil i *Aladdin* og paaviste den fortrinlige Overensstemmelse mellem Stemning og Versemaal, som er at finde overalt i dette store Læsedrama.¹⁰

I August 1805 drog Oehlenschläger ud paa en Udenlandsrejse, som kom til at strække sig over 4 Aar. Det første halve Aar tilbragte han hos Steffens i Halle, og her skrev han Tragedien *Hakon Jarl*. Han sendte en Renskrift af Teksten hjem til sin gode Ven H. C. Ørsted og haabede, at han kunde formaa Grevinde Schimmelmänn til at protegere Tragedien ved dens Indsendelse til Teatret. Dette Haab slog fejl, og Ørsted

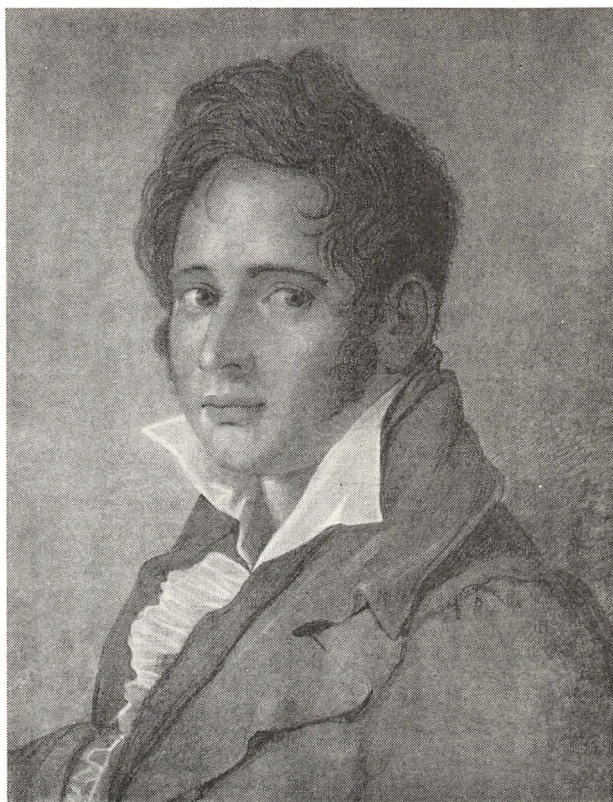
turde ikke selv tage Initiativet over for Teatret, før han havde faaet nye Instrukser fra Digteren.

Paa Bakkehuset havde det vakt en ikke ringe Misstemning, at Oehlenschläger havde sendt sit nye Værk til Ørsted. Der var paa dette Tidspunkt et køligt Forhold mellem Ørstederne og »den Rahbek-Hegerske« Familie. Det skyldtes dels Jalousi mellem Kamma Rahbek og Sophie Ørsted, dels at H. C. Ørsted ret tydeligt viste sin Uvilje mod »den rødhaarede Person«, som han kaldte Rahbek i sine Breve.¹¹ Oehlenschläger, som ikke endnu var klar over, hvor slet det stod til, havde bedt Ørsted om at arrangere en Oplæsning af Tragedien, og helst saa han, at Rahbek læste den op. Men det afslog Rahbek. Det lykkedes saa at faa Oehlenschlägers og Rahbeks fælles Ven Skuespilleren Michael Rosing til at paatage sig Opgaven. En Aften i Marts Maaned 1806 var Oehlenschlägers nærmeste Familie og Venner forsamlede hos Anders Sandøe og Sophie Ørsted i Vestergade. Alle de nærmeste – undtagen Rahbek – der stædigt nægtede at komme.¹² Nogen Tid efter fik han Teksten ud paa Bakkehuset og læste den med dyb Betagelse. Uden at spørge Oehlenschläger henvendte han sig personligt til Teaterchefen A.W. Hauch og overleverede ham Tragedien. Ørsted var vred over Rahbeks selvbestaltede Optræden, men Oehlenschläger var godt tilfreds.¹³ I September 1806 kunde Rahbek skrive til Svogeren, at Tragedien var antaget til Opførelse.

I den nærmeste Tid derefter foretog Oehlenschläger ret kraftige Ændringer i Teksten efter Teatrets Ønske, og Rahbek fungerede som Forhandler mellem Parterne. Samtidig paatog han sig, efter Oehlenschlägers Ønske, at forestaa Trykningen af *Nordiske Digte*, der skulde indeholde det episke Digt *Thors Rejse*, den græskprægede Tragedie *Baldur hin Gode* og *Hakon Jarl*.

Arbejdet med at tilrettelægge *Hakon Jarls* Tekst var særligt krævende. Oehlenschläger havde sendt et gennemrettet Eksemplar til Teatret, der udlaante det til Rahbek. Men dette Eksemplar var beregnet for Opførelsen, og Oehlenschläger havde ikke angivet deri, hvilke af de tilkomne Ændringer, der ogsaa skulde medtages i den trykte Ud-gave. Rahbek maatte da efter eget Skøn prøve at finde frem til den Tekst, Oehlenschläger vilde have ladet trykke, om han havde været hjemme og ledet Arbejdet. Vor fineste Kender af denne Tragedies

ADAM OEHLENSCHLÄGER.
Tegning fra 1809 af
Brødrene Franz og
Johannes Riepenhausen.
(Bakkehuset)

indviklede Teksthistorie, C.M.Rosenberg, skriver om Rahbeks Arbejde: »– naar man ser, hvorledes den text, han havde som arbejdsgrundlag, i virkeligheden ser ud, plettet både af opdagede (og rettede) og af uopdagede fejl, sløret af overstregninger og garneret med tilføjelser, uden angivelse af, hvorvidt de vedkom bogen eller opførelsen, hvad han altså selv måtte skønne over – ja, så vokser beundringen yderligere for hans uselviske, omhyggelige og ofte skarpsindige arbejde.«¹⁴

Hakon Jarl betog Rahbek bl.a. fordi han i denne Tragedie saa en glansfuld Videreførelse af en af sine Yndlingsgenrer, det nationale Sørgeespil. Oehlenschläger havde som ung Skuespiller optraadt i to Skuespil af denne Type, Ole Johan Samsøes *Dyveke* og L. C. Sanders *Niels Ebbesen*. Han havde opmærksomt studeret disse Stykkers sceniske

Udførelse, og da han skrev *Hakon Jarl* havde han dem for Øje.¹⁵ Men til sin Tragedies Ideverden har han søgt Inspiration andetsteds. Hakon Jarl er bygget op som et Schillersk Idedrama. To Livsanskuelser, Hedenskab og Kristendom, repræsenteret af to Karakterer, sættes op i dramatisk Konflikt, der ender med den ene Parts Undergang. Jarlens Død er at se som et nødvendigt Led i Historiens Gang, men ogsaa som en Følge af egen Brist. Vi forfærdes derfor ikke over hans Undergang, men føler Befrielse ved den moralske Retfærdighed, der sker Fyldest. Det næsten matematisk afvejede Forhold mellem Skyld og Soning har Oehlenschläger studeret ikke alene hos Schiller men ogsaa hos Aristoteles og Lessing, der af Rahbek blev udnævnt til »den tragiske Digtekunsts første Lovgiver« og »hans ypperste Lovfortolker«.¹⁶

Rahbek var ikke saa ortodox Aristoteliker som saa mange andre i hans Generation. Det kommer tydeligt frem i Diskussionerne omkring *Hakon Jarl*. Rahbeks Ven gennem mange Aar, W. H. Abrahamson, anmeldte i 1807 Oehlenschlägers *Nordiske Digte*. I sin Bedømmelse af *Hakon Jarl* brugte han en streng aristotelisk Maalestok. Han paaviste, at Scenen i 4. Akt mellem den mystiske Auden og Olaf Trygvason ikke er noget nødvendigt Led i Handlingen og derfor burde udelades. Rahbek imødegik Abrahamson i de Forelæsninger, han for et talrigt og repræsentativt Publikum holdt i Vinteren 1807-8. Rahbek skelner mellem den forkortede Teaterudgave af Tragedien og den oprindelige Tekst, som han kalder Læsedramaet. Det sceniske Drama fængsler som Karaktertragedie og saadan maa det være, mener Rahbek, naar man tager Teatrets Publikum og dets Smag i Betragtning. Digteren har indset dette, og efter Teatrets Ønske strøget Audens Scene. Men det fuldstændige Værk er et Idedrama om Hedenskab og Kristendom set i et stort historisk Perspektiv, og i dette Drama er den hedenske Auden og den kristne Præst Tangbrand nødvendige til Belysning af de to Religioner.

Paa en anden Forelæsning forsvarede Rahbek Offerscenen i *Hakon Jarls* 4. Akt, som af mange følte pinlig og overflødig. Bedømt efter Aristoteles' Poetik har heller ikke denne Scene nogen nøje Tilknytning til Hovedhandlingen, men igen tolker Rahbek Kravet om Handlingens Enhed meget liberalt. Denne Scene, hvor Hakon Jarl offerer sin lille Søn til Odin, er efter Rahbeks Mening absolut nødvendig til Forstaa-

else af Stykkets filosofiske Ide. Vort Syn paa Hakon og Hedenskabet ændres, og vi ser den kristne Helt som Befrier.¹⁷ Rahbek forsvarer ogsaa Offerscenen mod dem, der ved Opførelsen var blevet ilde til Mode over den. Ved Premieren var den blevet unødigt realistisk, da en ung nidkær Skuespillerinde havde frembragt en græsselig Hvinen i Kullissen. Oehlenschläger og Rahbek havde nedlagt Protest mod dette Levn fra den franske Tragedies Dage. Desuden søger Rahbek at gøre sine Tilhørere forstaaelig, at den Medlidenhed og Frygt, der opvækkes hos Tilskuerne, ikke er sentimental Medfølelse for et uskyldigt Offer, men den sande aristoteliske Frygt og Medlidenhed: Vi frygter, at Jarlen skal udføre den blodige Handling, som han føler er ham paalagt af Guderne som et Sonoffer, og vi føler dyb Medlidenhed med den Faderkærlighed, der kæmper imod – og overvindes.¹⁸

Det var Rahbeks Hensigt at lade sine Forelæsninger over *Hakon Jarl* trykke, men det blev aldrig til mere end Publiceringen af disse to. Oehlenschläger læste Forelæsningen over Auden, der blev trykt i Ny Minerva for 1807 og var særdeles tilfreds med den.¹⁹ Det har nok glædet ham at se, hvor liberalt Svogeren tolkede sin Aristoteles. Da Oehlenschläger paa denne Tid var paa Vej at vende det romantiske Teater Ryggen,²⁰ nærmede deres dramaturgiske Synspunkter sig hinanden. Rahbek blev ganske vist forskrækket, da han læste Oehlenschlägers eget Svar til Abrahamson. Det forekom ham lidt vel moderne i Argumenteringen. Oehlenschläger udvidede nemlig Princippet om Handlingens Eenhed i en saadan Grad, at det næsten gik i Opløsning, og hans Teori fik derved en betænkelig Lighed med de tyske Romantikeres.²¹ Men Rahbek blev beroliget, da han saa, at Oehlenschläger ikke fulgte sin Teori i Praksis. Han digtede tværtimod i sin næste Tragedie, *Palnatoke*, tættere op til Aristoteles og Lessing end i *Hakon Jarl*. Rahbek skrev et begejstret Brev til Oehlenschläger, da han havde modtaget *Palnatoke*, som Oehlenschläger havde dediceret ham: »– hvilken sand dramatisk Eenhed i det Hele, hvilken naturlig og nødvendig Forbindelse af alle Dele, hvilken Kraft, Sandhed Mangfoldighed i Charactererne, hvilken Originalitet uden Særhed, hvilken Interesse uden Haupt und Stats Action! Courage mon ami! Voila la bonne tragedie!»²²

Rahbek som nøje kendte Publikums og Teaterdirektionens Bornethed, var – med Rette – bange for, at den nye Tragedies Konge-

drab for aabent Tæppe ikke vilde blive accepteret af et kongeligt Teater. Han foreslog Oehlenschläger nogle Ændringer i Teksten, som kunde understrege, at Palnatoke havde en høj moralsk Ret til at hævne sig paa Kong Harald.²³ Oehlenschläger fulgte Rahbeks Ændringsforslag og haabede, at der saa intet var til Hinder for at faa Tragedien antaget. Men denne Gang havde Rahbek mange Vanskeligheder at kæmpe med. Teatrets økonomiske Situation var yderst slet efter Sæsonen 1807-8. Den var begyndt sent paa Grund af det engelske Bombardement i Efteraaret og var hørt tidlig op paa Grund af Christian d. Syvendes Død i Marts 1808. Der var ikke Penge i Teaterkassen til at betale *Palnatokes* Forfatter. Rahbek søgte i sine Breve at holde Oehlenschlägers Mod oppe. Digteren sad i Paris uden en Øre paa Lommen.²⁴ Men trods alle Anstrengelser lykkedes det ikke Rahbek at faa *Palnatoke* antaget. Saa holdt han Krigsraad med sin Svigerfader, Etatsraad Hans Heger, og de blev enige om – i Fællesskab med H. C. Ørsted – at laane Oehlenschläger de 300 Rigsdaler, han kunde have forventet fra Teatret.²⁵ Endelig lykkedes det i Efteraaret 1808 at faa Teatret til at antage *Palnatoke* og Premiereren fandt Sted i April 1809.

Forud for Opførelserne af *Hakon Jarl* og *Palnatoke* gik en livlig Korrespondance mellem Oehlenschläger og Rahbek angaaende Rollebesætningen. Rahbek havde et indgaaende Kendskab til Teatrets Skuespillerstab og gav Oehlenschläger gode Raad. Teatret var i Virkeligheden ikke rustet til at spille de Oehlenschlägerske Tragedier. Skuespillerne var dygtige i det borgerlige Prosaskuespil og i de populære Syngestykker, men den tragiske Versdiktion stod de fremmed over for.²⁶ Rahbek lagde ikke Skjul paa sin Utilfredshed med de to Tragediers Udførelse. Om *Hakon Jarl* skrev han bl. a. følgende til Oehlenschläger: »– Om Forestillingen af *Hakon Jarl* sagde jeg i øvrigt paa mine Forelæsninger: at Stykket nu havde udholdt Ildens Prøve; og det var sandelig en Skiersild, som et syndefuldere Stykke maatte gaet tilgrunde i. Den bedste af Stykkets Personer var Stephen (Heger) som Einer, der især i sine Bueskiøtte Scener var virkelig ypperlig, og spillede med Liv og Sandhed. Næst efter ham sætter jeg – horresco referens – Frydendahl, der vel uagtet hans umiskjændelig overordentlige Umage, hverken memorerer eller siger *Hakon*, som den skulde, med Rigtighed og Correction, der heller ikke træffer den faste mandige imposante

Character, vi maa beundre, men som derimod især første Aften i fjerde Act og Begyndelsen af femte gav den ulykkelige Fader og Mand med rørende Sandhed. Foersom, som Olaf kan jeg derimod aldeles ikke komme tilrette med; han er mig meget formeget Gøgler, og forfeiler mig aldeles den simple blide Sandhed, der maa characterisere Christendommens Tolk og Repræsentant, –.«²⁷

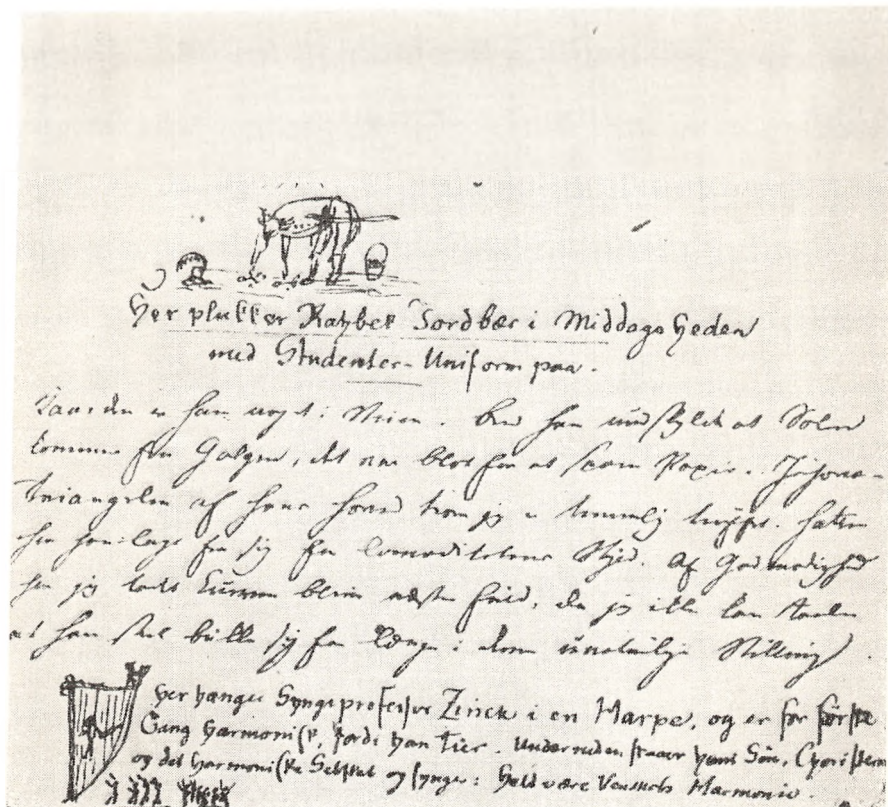
Det første halve Aar af sin Udenlandsrejse tilbragte Oehlenschläger i Halle hos Henrik Steffens. Det fornyede Samvær med Ungdomsvennen blev en Skuffelse. Siden Steffens i 1804 havde forladt Danmark, var Oehlenschlägers Selvfølelse vokset i Takt med hans rige Produktion. Han var nu ikke mere til Sinds at lade sig behandle som Discipel. Hans Irritation over Steffens' – virkelige eller indbildte – Hovmestere- ren gav Grobund hos ham for en stadig voksende Kritik af Steffens' Person. Der opstod Gnidninger i det daglige Samvær og den stormende Begejstring, Oehlenschläger tidligere havde omfattet Steffens med, vendte sig til en ligesaa heftig og eensidig Fordømmelse. I Breve hjem til Familie og Venner mærkes hist og her et køligt Syn paa den tidligere Ven, men kun over for H. C. Ørsted gav han sin Skuffelse frit Løb.²⁸ Han bruger haarde Ord: Steffens er forfængelig, løgnagtig og upaalidelig. Dertil kommer, at han i litterære Sager er umaadelig eensidig og ikke kan se ud over sit eget System.

Nu da den Fortryllelse er brudt, som Steffens siden 1802 havde udøvet over ham, er det som om Oehlenschläger igen faar Øje paa sin første Smagslærer, Rahbek, som Steffens havde stillet i Skyggen. Oehlenschläger bliver nu opmærksom paa, at de moralske Kvaliteter, han savner hos Steffens, netop findes hos den beskedne Svoger paa Bakkehuset. Han sammenligner sine to Lærere i et langt Brev til Ørsted, skrevet i Paris i 1807. Han skriver bl.a.: »Du vil maaskee høiligen forundre dig, men jeg maa tilstaae dig reent ud at jeg holder Rahbek for en bedre Æstethiker end Steffens. Thi Rahbek har Kundskaber, Digtertalent, Humor og Vittighed. Den anden blot noget af det sidste, fordunklet ved en immens Prætension, og utaaelig Impertinenz. – At den stakkels Rahbek, af Natur *svag*, har i en Række af Aar været nødt til at smøre Tilskueren beviser mig intet mod hans *oprindelige* Værd, og mit personlige Venskabsforhold. Alt hvad man kan forlange af et Menneske er *den gode Villie*. At Rahbek saavel som enhver anden har

sine Feil, at han i de senere Tider har været opbragt imod den litterate Revolution, er vist; – Rahbek har en uindskrænket Agtelse for Lessing, Rousseau, det digteriske Danske, og det gamle Norden. Dette gaar consequent giennem hans Liv. At det som i Bund og Grund vilde nedrive hvad han agtede maatte opbringe den svage Rahbek, er naturligt; men han har en *god Villie* og med det gode kan man overbevise ham. Steffens har stoppet Bomuld i Ørene, og *skielver* for en hver Sandhed der kunde rive ham af Pinden.²⁹ Rahbeks uselviske Virken for Hakon Jarl faldt netop paa den Tid, da Oehlenschläger var i Færd med at rive sig løs fra Steffens, og den forstærkede i høj Grad Oehlenschlägers ven-skabelige Følelser for Svogeren.³⁰ Men H. C. Ørsted kunde slet ikke dele hans Begejstring, og Oehlenschläger blev ganske oprørt, da han hørte, at Ørsted satte Sander over Rahbek. »Jeg har hørt at du skulde sætte Sander selv over Rahbek, er det saa da er det sandelig en himmel-skrigende Uretfærdighed; thi Rahbek er bange og frygtsom; men han *vil* det gode, han respekterer det Store hos andre, han har vidtløftige Kundskaber, personlig Bonhommie i høj Grad, han er giestfrie og hielpsom; beskeden i Omgang; vittig og morsom; ungdommelig og selv sværmerisk i visse Punkter. Sander har sadt sig med sin bare Maas i Nederdrægtighedens Morads, –³¹

Oehlenschläger var nu meget ivrig efter at høre Rahbeks Dom, naar han havde overgivet et nyt Arbejde til hans Omsorg. I Januar 1809 sendte han Tragedien *Axel og Valborg* til Bakkehuset og Rahbek skrev straks efter Læsningen af Stykket følgende: – jeg kiænder i hele den dramatiske Litteratur saare faa Sørgepsil, der i den Grad forene classisk Correction med tragisk Interesse, som dette *sande Sørgepsil*. –³²

Oehlenschläger viste nu ogsaa venlig Interesse for Rahbeks egne Værker. Til Brug for den dramatiske Elevskole skrev Rahbek nogle historiske Skuespil, som Oehlenschläger bad om at faa sendt ned til Gennemlæsning. Han recenserede to af dem: *Hans Rostgaard og hans Hustru*, og *Anna Colbiørnsen* i et Brev til Rahbek. Han fremhævede deres Dyder og paa en skaansom Maade paapegede han deres Lyder. Rahbek var meget rørt over Oehlenschlägers Interesse for disse Arbejder. Han var selv ganske paa det Rene med deres beskedne Værd. Han kan nok af og til blive lidt mistrøstig over det umaadelige Spring der er fra *Axel og Valborg* og til hans egne Skuespil, men hans Beundring for

PAA SIN UDENLANDSREJSE sendte Oehlenschläger en Række spøgefulde Breve til Bakkehuset. Han kaldte dem »Hundeposter« efter Jean Pauls »Hesperus oder 45 Hundsposttage«, 1795. Hundeposterne er ofte illustrerede, som denne fra November 1809, hvor Oehlenschläger har tegnet Rahbek, naar han – iført Studenterkorpsets Uniform – plukker Jordbær i Bakkehusets Have. »Hatten har han lagt fra sig for Comoditetens Skyld. Af Godmodighed har jeg ladet Kurven blive næsten fuld, da jeg ikke kan taale at han skal bukke sig saa længe i denne unaturlige Stilling.« – Forneden har Oehlenschläger tegnet Komponisten Professor Otto Zink hængende i en Harpe. (Bakkehusets Manuskriptsamling).

Oehlenschläger er altid stærkere end Mismodet over egen Utilstrækkelighed. Han skriver smukt til Svogeren, at hans rige Digterværker har givet ham selv fornyet Kærlighed til Litteraturen og givet ham Haab om at bedre Tider vil oprinde for dansk Teater.³³

Omtrent et Aar efter at Oehlenschläger var draget paa sin Udenlandsrejse, kom Baggesen paa Besøg i København. Her gjorde han

Bekendtskab med Anders Sandøe og Sophie Ørsted. Hun blev bjergtagen af Baggesens sprudlende Temperament, og han forelskede sig voldsomt i Adams Søster, der paa flere Maader mindede om Broderen, som Baggesen vekselvis elskede og hadede. Sophie søgte at omvende ham til Romantikken, og det lykkedes hende delvist. I hendes Stue paa Vestergade skrev Baggesen i 1806 et stort Rimbrev til Oehlenschläger i Paris. I Noureddins Navn tilbyder han den unge Aladdin sit Venskab og sin Indsigt i Kunsten, vunden gennem mange Aars Flid og Søgen. Oehlenschläger saa ikke saa meget den nyvundne Romantiker i dette Brev som den misundelige Noureddinnatur og afviste køligt Baggesens Tilbud om Hjælp.

Baggesen var i de første Maaneder af sit Københavnsophold ofte Gæst paa Bakkehuset, hvor hans selskabelige Talenter blev værdsat. Rahbek skrev i December 1806 en rosende Anmeldelse af Baggesens nysudkomne *Skæmtsomme Rimbreve*. Rahbek havde altid beundret Baggesens rimede Fortællinger lige fra Debutbogen i 1785. Han nød Baggesens elegante Versføring og hans mesterlige Sprog. Ganske uforstaaelig var derfor i Bakkehuskredsen det haarde Angreb paa Rahbek i Baggesens næste Værk: *Gengangeren og han selv eller Baggesen over Baggesen*, der udkom i Begyndelsen af 1807. Digteren spalter heri sig selv i to Jeg'er, Baggesen før Mødet med Sophie og Baggesen omvendt til Oehlenschlägers Romantik. Den nye Baggesen angriber den gamle Skoles Repræsentanter, Rahbek og Sander, mens Gengangeren fører et spædt Forsvar for dem. Sophies Proselyt angriber Tilskuerens alt for rosende Kritikker, ogsaa den altfor smigrende Omtale af Gengangerens Værker. Selv om den er oprigtig ment, vil Baggesen helst være fri for den, thi det er ikke smigrende at blive rost i et Blad, hvor hver lille Skribler bliver hævet til Skyerne af denne »Hverdagspen«. Gengangeren synes, man skal skaane en Ven for et saadant Angreb, men den omvendte Baggesen vil ikke i sin nye Tro lade sig binde af tidligere Venskabsbaand. Og hvad er, naar alt kommer til alt, det Venskab der har været mellem de to:

I Klubber tidt at have siunget sammen –
 At have budt hinanden tidt en Priis –
 At have deelet mangan Qval og Gammen

I Helved, eller Paradiis,
 Paa Skuepladsen – blot tilfældigviis –
 At være kommen stundom til hinanden,
 Og sagt hinandens Koner smukke Ting;
 Og have fyldt tre fire Glas til Randen,
 Og fundet Bordet (med lidt Punsch i Panden)
 En Kierligheds Planet med Venskabs Ring –

Og selv om dette overfladiske Bekendtskab skal kaldes Venskab, har Venskab da noget at skulle sige i Kritikken? Her bør personlige Forhold bandlyses, og det var bedre om Rahbek – som i sine unge Dage – kastede sig ud i litterære Fejder, end at han i Venskabs Navn skamroser alle. –

Det lykkedes dog ikke Baggesen at hidse Rahbek op til en poetisk Fejde. De oprivende Stridigheder med Tode i det foregaaende Aarhundrede havde givet Rahbek en inderlig Afsmag for litterær Fægtekunst. Han imødegik Gengangerens Angreb med stædig Tavshed. »– ligesom jeg aldrig har med en Tøddel taget til Giennæle mod hans Anfald i Giengangeren, saa let det havde været mig at bringe ham til at betale Gildet, saaledes har jeg – alt det i det mindste halvsande, det indeholdt, uagtet – aldrig ærgret mig mere end eet eneste ørkesløst halvt Qvarter derover.« skrev han et Aars Tid senere til Oehlenschläger.³⁴

Modsat sin Ægteherre ærgrede Kamma sig mangt et Kvarter over Gengangeren. Hun kunde ikke tilgive Sophie, i hvis Hjem »Bakkehuus-Bombardementet« var blevet forberedt. Hun maatte i et Brev forberede Oehlenschläger paa, at han ved sin Hjemkomst vilde se sin Familie delt op i to Kredse.³⁵ Og det slog til. Da Oehlenschläger kom hjem i Efteraaret 1809 mødtes han først med Christiane og Rahbeks paa Bakkehuset, og derefter samlede han med Ørstederne hos sin Fader.

Rahbek knyttede store, for store, Forhaabninger til det Omslag, der under Udenlandsrejsen var sket i Oehlenschlägers litterære Smag. Han troede, at Svogeren definitivt havde vendt die neuere Schule Ryggen. Han støttede denne sin Tro paa blandt andet et Brev fra Sommeren 1806, hvori Oehlenschläger formelig havde gjort Afbigt

for sine tidligere Angreb paa det 18. Aarhundrede. Oehlenschlägers tyske Programdigt, *Der irrende Ritter*, 1807, opfattede Rahbek som en endelig Forkastelse af den katoliserende tyske Romantik. Dertil kom at Oehlenschläger i Fortalen til *Nordiske Digte*, 1807, hyldede Aristoteles og Lessing. Men Rahbek forstod ikke, at det var Oehlenschlägers Mening at staa over Skolerne, at eklektisk forene det bedste i den nye og den gamle Litteratur.³⁶ Oehlenschläger var blevet træt af at opdele Litteraturens Folk i Skoler. Han havde stærke Rødder baade i det gamle og det nye Aarhundrede, hvad han erkendte over for sig selv og nu ønskede respekteret af andre. Han havde ikke fundet Forstaaelse herfor hos Steffens, men havde Haab om, at Rahbek vilde forstaa ham. Men heri blev han skuffet. Rahbeks Uvilje mod den tyske Romantik var paa dette Tidspunkt saa stærk, at han ikke kunde taale noget Kompromis med den. I Samtaler blev de to Svogre hurtigt klare over den Dissonans, som Brevene havde dækket over. I sin Skuffelse over den uomvendte Adam hyldede Rahbek demonstrativt Ewald som Fædrelandets største Digter og holdt ham op som et Mønster for Oehlenschläger. Det irriterede Oehlenschläger usigeligt, og som et vægtigt Svar til Svogeren valgte den nyudnævnte Professor Oehlenschläger Ewalds Værker som Emne for sine første Forelæsninger paa Universitetet i 1810. Den Diskussion, der var begyndt i Bakkehusets Stuer, blev nu fortsat i Forelæsninger og Tidsskrifter. Oehlenschläger vilde i sine Forelæsninger give en besindig Vurdering af Ewald. Med en tydelig Snert til Rahbek sagde han sine Tilhørere, at blind Beundring for denne Digter ikke gavnede nogen. Han gennemgik Ewalds Værker eet for eet, udpegede Skønheder og afslørede Svagheder. Midt under Forelæsningsrækken udgav Rahbek et nyfundne Ewaldfragment: første Akt af den ufuldendte Tragedie *Frode*. Han lovpriste Fragmentet i høje Toner og opfordrede Mesterens Arvtager til at fuldende det. Kun han vilde evne at forme Værket i Ewalds Aand og »det er den største Lovtale, jeg nogensinde har holdt, og den største, jeg venter nogentid at komme til at holde Hakon Jarls, Palnatokes, og Axel og Valborgs, og Corregios Digter.«³⁷ I en Forelæsning imødegik Oehlenschläger sin Svogers Lovprisning af Frodefragmentet. Efter hans Mening har Ewald opgivet at fortsætte Tragedien, fordi han har indset, at den paa Forhaand var dødsdømt. Det valgte Emne egner sig nemlig

ikke for dramatisk men for en episk Udførelse. Karaktererne er ikke bærekraftige og Alexandrinerverset en Hemsko. I de følgende Forelæsninger kritiserer Oehlenschläger baade *Balders Død* og *Fiskerne*, som af Rahbek var udnævnt til henholdsvis den bedste Tragedie og den bedste dramatiske Idyl i dansk Litteratur. Oehlenschläger afslutter sine Forelæsninger med den Tesis, at Ewald stræbte mod Fuldkommenheden, men hans tidlige Død hindrede ham i at naa den.³⁸

I de første Aar efter sin Hjemkomst færdedes Oehlenschläger i Kredse der viste ham idel Beundring. Kritik turde man kun hviske i Krogene. Alene paa Bakkehuset oplevede han Modsigelse. Det faldt her ikke i god Jord, at Adagio saa flittigt dyrkede adelige Forbindelser, og i mange Disputer om Æstetik og Skuespilkunst blev Kløften mellem de to Svogre bredere.³⁹ Vel kom det ikke til noget Brud imellem dem, men den gamle Fortrolighed var borte. Oehlenschläger kom stadig paa Bakkehuset og forelæste sine nye Værker, men de blev ikke modtaget med den gamle Entusiasme. Oehlenschläger, som kunde blive hidsig og opfarende i Diskussionerne, angrede sin Vrede, naar han kom hjem, og prøvede saa i alvorlige eller muntre Breve at udbedre Skaden: » – Vi have i Grunden aldrig talet mere og venskabeligere med hinanden, kiære Rahbek, end da Hav og Land vidt adskilte os – det vil sige, da vi skrev hinanden til. Da bleve vi for det Meste enige om hvad vi havde at sige hverandre, og forstode hinanden. At vore personlige Misforstaaelser altsaa maa komme af personlige Feil, er indlysende; disse Feil ligger ikke i vort Hierte eller i vor Tænkemaade, thi hvis saa var, kunde vi heller ikke skriftlig blive enige. Det maa altsaa ligge i vort *Temperament*; og altsaa ville vi ved enhver saadan Leilighed heller bruge Blæk end som Blod. Vi tale langt fornuftigere naar det første kommer i Oprør, end det andet. –«⁴⁰

Svogrene afhandlede da litterære Spørgsmaal i Breve og undgik al Diskussion i det personlige Samvær. Paa denne Vis bestod deres ufortrolige Venskab indtil 1816, da netop den neutrale Omgangsform blev medvirkende Aarsag til et smerteligt Uvenskab.

I 1804 havde Oehlenschläger indsendt et Syngestykke, *Frejas Alter*, til Teaterdirektionen og faaet det forkastet af de daværende Censorer. Skuespillet blev trykt i *Poetiske Skrifter 1805*, og selv om det ikke hørte til denne Samlings Perler, var det læst og yndet i vide Kredse og var

opført nogle Gange paa Privatteatre baade i Provinsen og i København.⁴¹ I 1816 omarbejdede Oehlenschläger sit gamle Syngestykke til et Prosalystspil og indsendte det i Forsommeren til Teatret. Han ventede utaalmodigt paa Besked i et Par Maaneder og rykkede saa til sidst Chefen Kammerherre Holstein for et Svar. Rahbek maatte da afsende sin Medcensor G. H. Olsens og sit eget Votum: Forkastet. Oehlenschläger kom i voldsom Affekt over Afslaget og skrev straks i den første Hede et harmfuldt Brev stilet til Censorerne og afleveret af et Bud paa Bakkehuset. Først i sin Medcensors Nærværelse aabnede Rahbek Brevet. Dets aggressive Tone saarede ham dybt. Oehlenschläger som tidligere bebrejdede Rahbek, at han altid tænkte i Skoler, paa-stod nu i sit Brev, at Censorernes Afslag var et Udtryk for, at den gamle Skole med »Jernscepter« vilde gøre sine Fordomme gældende, thi, skriver han, der kan ikke gøres alvorlige Indvendinger mod *Frejas Alter*. Stykket støder ikke an mod hverken Moralen eller den gode Smag. Det fremstiller »et muntert Billed af de menneskelige Naragtigheder i et pikant Lys, – forfattet med Lune, Vittighed og Opfindelse.« Det danske Publikum har da ogsaa vist sin Glæde over Stykket, der i de sidste 12 Aar er læst af næsten alle Skuespilyndere med mer end almindelig Interesse. – I sit Brev tilkaster den vrede Forfatter de Herrer Censorer sin Handske: »Jeg er een af Danmarks almindelig erkjendte første Digtere; jeg er Professor i *Æstetikken* ved Kiøbenhavns Universitet; jeg er i min modne Alder, og min bedste Kraft, og min Ære kan paa ingen Maade taale, at jeg skulde finde mig i en slig Kabale, og koldsindig see mit Arbeide udelukket fra en Skueplads, hvor man dog saa ofte har givet forbarmelige Sammensætninger. Antages mit Stykke ikke, saa udbeder jeg mig de filosofiske og philologiske Professorers Kiændelse i denne Sag, og med den appellerer jeg til Kongen, og mine Medborgere. –⁴²

Censorerne gentog deres Forkastelse af Skuespillet, og Oehlenschläger udsendte da en Pjece til Publikum, hvori han lod aftrykke Censuren og sit Brev til Censorerne, ledsaget af flere fornærmende Bemærkninger om dem. En Maaned senere svarede Rahbek med en Pjece, hvori han i besindige Ord plukkede Svogerens temperamentsfulde og ikke ganske velovervejede Argumentation i Smaabidder og analyserede dem een for een. Lystspillet *Frejas Alter* fornærmer, efter

Rahbeks Mening, Gang paa Gang den gode Smag ved unødigt mange Eder, vulgære Vitser og fornærmende Omtale af kendte Personligheder. At lade dette Stykke opføre, vilde ikke tjene en stor Forfatters Ry. Naar Professor Oehlenschläger støtter sig til Publikums Dom, glemmer han, at denne gælder det gamle Stykke, mens Censorerne kun har faaet det omarbejdede Stykke til Bedømmelse, og det er slettere end det oprindelige. Forfatteren kunde efter sit Brev til Censorerne naturligvis ikke vente et ændret Votum: »Jeg for min Part vilde have erkjendt mig, ikke blot mit heromhandlede Embede, men enhver kongelig Betjening og Naade uværdig, hvis jeg paa mindste Maade havde givet efter for en Trudsel af denne Natur, gjort mig i min Embedsstilling, om jeg endog havde kunnet troe, at denne Sag – som Brevet siger – var blevet mellem Censorerne og Forfatteren, istedenfor jeg vidste, at Brevet og dets Trudslar løb Byen om, tildeels inden det endnu af Censorerne var aabnet og læst.«⁴³

Der er ingen Tvivl om, at havde Oehlenschläger først privat henvendt sig til Rahbek og hørt hans Mening om det omarbejdede Stykke og havde søgt at forhandle sig til Rette med ham, var *Frejas Alter* nok blevet antaget. Det er dog tvivlsomt, om det havde faaet den Succes, Oehlenschläger troede paa. Da Stykket endelig i 1828 kom paa Scenen blev det en grundig Fiasko. Men i 1816 savnede Svogrene saa ganske den tidligere Fortrolighed, og dertil kom at Oehlenschläger var temmelig pirrelig i disse Aar, hvor han var udsat for Baggensens utrættelige Kritik.

Baggesen var i 1811 af Kongen kaldt tilbage fra sin triste Udlændighedstid og udnævnt til Professor i Dansk ved Universitetet i Kiel. I 1813 kom han til København, og her begyndte han i en Række Teateranmeldelser en streng æstetisk Kritik af Oehlenschlägers Dramatik. Det var ikke af Vejen, for Digterkongen var paa Vej at miste sit sikre litterære Instinkt. Men desværre lod Baggesen det ikke blive dermed. I Begyndelsen af det følgende Aar skrev han en Række grove, personlige Satirer i sit Blad *Lille Søndagsaften*. I en allegorisk Fortælling paa Vers, *Pindsvinet*, haanede han det danske Parnas's »barbariske, flau og smudsige Triumvirat«: »Asagalt«, Oehlenschläger, »det skikkelige, simple Svin«, der lugter af Brændevin, Rahbek, og »den brune, svinske Oversætter-Galt«, N. T. Bruun. Hverken Oehlenschläger eller Rahbek

svarede paa disse Smagløsheder, men de ophvirvlede et stadigt voksende Antal Satirer og Smædevers, som af Eftertiden har faaet det fornemme Navn: *Baggesen-Oehlenschlägerfejden*.

I *Pindsvinet* havde Baggesen fortrinsvis angrebet Rahbek som Anmelder, i andre Satirer gik han løs paa Rahbeks Virke i Teaterdirektionen og paa hans Redaktion af Bladet, *Dagen*. Da Rahbek truede med ad Rettens Vej at skaffe sig Fred,⁴⁴ indstillede Baggesen sine Injurier og vendte sig mod Oehlenschläger, som han paa »Litteraturens, Modersmaalet og Smagens Vegne« erklærede »ærlig aabenbare Krig«. Baggesen lovede at føre Krigen paa en Muserne og Gratierne værdig og aldeles upersonlig Maade, »uden Gift og Galde«.⁴⁵ Men hverken han selv, hans Medkæmpere eller Modstandere opfyldte dette smukke Program. Rahbek fulgte Fejden som Tilskuer, men lagde ikke Skjul paa sin Uvilje over »Kævlerierne«. Egentlig følte han, at Baggesens Kritik af Oehlenschlägers senere Digtning ikke var ugrundet. Rahbek brød sig ikke stort om de Oehlenschlägerske Lystspil og Syngespil, som var Genstand for Baggesens Kritik. Han billigede heller ikke de noget grove Midler, som Oehlenschlägers unge Beundrere benyttede sig af.

I December 1816 tog Oehlenschläger paa en eetaarig Rejse til Tyskland og Frankrig som Ledsager for en ung, adelig Herre. Universitetet saa med Tilfredshed, at Professoren rejste bort for en Tid, da man haabede at de pinlige Stridigheder saa vilde ophøre. Men tværtimod blev denne Rejse indirekte Anledning til en heftig Opblussen af Fejden. Efter sin Hjemkomst udgav Oehlenschläger de mange Breve, han under Rejsen havde skrevet hjem til Familie og Venner. Baggesen underkastede dem en streng sproglig og stilistisk Kritik, og hermed begyndte Fejdens sidste og bitreste Akt, der kulminerede, da 12 Studenter i Oktober 1818 udfordrede Baggesen til paa Latin at forsvare sine kritiske Grundsætninger. De tolv Brushoveder blev irettesat af syv ældre Academici, som med Grundtvig i Spidsen tilbød at støtte Baggesen, ifald han offentligt vilde forsvare sin Hovedpaastand: at Oehlenschlägers Digtværker efter 1809 var af en betydelig ringere Kvalitet end de tidligere.

Rahbek blandede sig ikke i Striden, men søgte i nogle Tilskuerartikler, snart spøgende, ironiserende snart alvorligt appellerende at standse den, eller i al Fald søge at begrænse den: Jo flere der blander sig

i Striden, jo flere uvedkommende Ting drages ind i den. Det, der burde være en Mandskamp mellem to, bliver til en Barnetrætte, et Drengøjav »hvor at pibe i Fingrene gaaer for et godt Indfald, og en Klump Gadeskarn er et Beviis.«⁴⁶

Da Tylvtens Strid med Baggesen var paa sit Højeste, mødtes Oehlenschläger og Rahbek. De maatte paa een og samme Dag følge to af deres nærmeste Venner til Graven, Lægen Ole Hieronymus Mynster og Skuespilleren Michael Rosing. For Rahbek var denne Dag en af de tungeste, han længe havde oplevet. Mynster havde været Bakkehusets Læge, og det var Rahbeks Tro, at Mynster havde reddet ham ud af Dødens Arme, da han laa farligt syg i 1803. Rosing havde Rahbek kendt fra sit Rusaar. Det var Venskabet med Rosing og hans Kone, Johanne Rosing, der førte Rahbek bort fra den akademiske Løbebane og ind i de dramaturgiske Studier, der blev bestemmende for hele hans Liv. Med Rosing mistede Rahbek en af de sidste af sine nære Ungdomsvenner. Da Oehlenschläger saa Svogerens Sorg, faldt han ham bevæget om Halsen. Det var ikke blot en spontan Gestus for at trøste Rahbek. Oehlenschläger var træt af den lange Fejde med Baggesen og vist ogsaa af sine unge Drabanters Hidsighed. Den haarde Medfart hans Værker havde faaet under Baggesens Pen, havde til sidst gjort ham usikker. Han længtes efter en ældre, fortrolig Ven. Skriftligt bekræftede de to Svogre deres Forsoning. Oehlenschläger skrev til Rahbek: »Erindrer Du Dig de skønne Breve du skrev mig til paa min første Reise, om mine Tragødier?. Gode Rahbek, lad dette Forhold vende tilbage. Jeg har i Grunden altid elsket Dig; thi mit Hierte er trofast og hænger ved gammelt Venskab; men jeg blev undertiden utaalmodig over at jeg syntes ikke at finde samme Varme for mig hos dig. – Nu ere vi Venner igien; og lad os nu være det for Evigheden. Altid bliver Bakkehuset mig kiert! Du mødte mig tidligt med Opmærksomhed, Kiærlighed og hædrende Agtelse, som et ungt Menneske, fremmed og uden Beskyttere. Du opmuntrede mig til mine første Skridt; nu skal du ogsaa følge med mig Rahbek, Arm i Arm.«⁴⁷

IV

Rahbek havde i 1799 søgt og faaet sin Afsked som Professor i Æstetik, da han følte sig fornærmet af en Protest fra Regeringen angaaende en politisk Tilskuerartikel. Han havde da i en Aarrække læst gratis som Privatdocent og havde bl. a. holdt sine mange velbesøgte Forelæsninger over Oehlenschlägers Dramatik. I de gode Aar indtil 1807 kunde Rahbek undvære Professorlønnen, men under Krigen med England led hans Økonomi et alvorligt Knæk, og i Aarene omkring 1813 var han flere Gange paa Ruinens Rand. De knappe Tider ødelagde hans Tidsskrifter. Af Mangel paa Subskribenter maatte baade Tilskueren og Minerva ophøre i 1809. Ganske vist var Rahbek i dette Aar blevet Censor ved Teatret og Medlem af Teaterdirektionen, men hans Løn blev som alle Embedsmænds stærkt forringet ved Statsbankerotten i 1813. Han maatte tage paa Forskud af sin Gage og kom i Kløerne paa Aagerkarle. I sin Nød bad han sin gode Ven, Assessor i Finanskollegiet, Jonas Collin, om Raad. Collin opfordrede Rahbek til for det første at sætte Kamma ind i den fortvivlede, økonomiske Situation og dernæst til at spare over alt, hvor der spares kunde. Men selv om Rahbeks levede yderst beskedent og kun lagde lidt Tørv i Kakkellovnen de tre værste Vintermaaneder, saa var hver Termin stadig en Krise, som kun blev overvunden ved Collins Hjælp.

Trods alle Bekymringer arbejdede Rahbek med ufortrøden Flid. Den Udgave af Holbergs Komedier, som han havde paatænkt siden 1789 kom aldrig i Stand. Derimod tog han imod Bogtrykker Schultz's Tilbud om at udgive et fyldigt *Udvalg af Holbergs Skrifter*. Denne Udgave, der blev paa ialt 21 Bind, begyndte at udkomme i 1806. De første seks Bind omfatter alle Komedieme paanær to af Alderdomskomedierne. Til Tekstgrundlag valgte Rahbek desværre Høpffners Optryk fra 1788 af Den danske Skueplads, men han fik mange af denne Udgaves Fejl rettede og lagde saaledes Grunden for næste Generations Tekstkritik. Størst Værd har hans Noter til Komedieme, samlet i et Bind for sig. Heri har han aftrykt Varianter fra Komedieme ældste Form, og han har i smaa Afhandlinger drøftet centrale Problemer. For Eksempel opstiller han det Spørgsmaal, om Holberg har kendt Shakespeares Komedie *Trold kan tæmmes* og derfra laant Motivet til *Jeppe*

paa *Bjerget*. Rahbek mener ikke, at Holberg overhovedet har kendt Shakespeare. Han var omtrent glemmt i England, da Holberg var paa Studieophold der i 1706-8. Siden da har de fleste nordiske Holbergforskere, modsat de angelsaksiske, taget Rahbeks Standpunkt.

Til hver Komædie skriver Rahbek en fyldig Kommentar, hvori han bl. a. fremlægger alt det Stof, han har samlet i Aarenes Løb til Belysning af Holbergs Kilder. Disse Kommentarer har været Grundlaget for alt senere Kildestudium af Holbergs Komædier.

Rahbeks Indtægter af Holbergs *Udvalgte Skrifter* var meget beskedne, da han ønskede, at Værket skulde være opnaeligt for et stort Publikum. Hans elendige Økonomi under Krigsaarene gjorde det ikke muligt for ham at ofre saa megen Tid paa de følgende Bind, som han havde ønsket. De fik derfor ikke de righoldige Kommentarer som Komædiebindene. Men selve Udvalget blev fyldigt. Efter *Peder Paars*, *Skæmtedigtene* og *Niels Klim* (7.-8. Bd.), fulgte *Sammenlignende Heltehistorier* og *Sammenlignende Heltindehistorier* (9.-12. Bd.), og hele *Danmarks Riges Historie* (13.-20. Bd.). Udgaven afsluttedes med Holbergs fire *Levnedsbreve*. I en Efterskrift, dateret Bakkehuset d. 20. December, 1813, udtaler Rahbek Haabet om, at denne Udgave vil bringe Holbergs Værker ud til det læsende Publikum, »og at herved den rige Kilde af dansk Menneskeforstand, dansk Vid, og ægte dansk Fædrelandskiærlighed, der i saa klare Strømme vælder giennem dem alle, vil til sene Slægter kiendes og skattes, og nydes og qvæge, og blive en Danneraands og Dannersinds Væld, som de nu i mere end eet Aarhundrede have viist sig at være.«

Endnu en Gang vendte Rahbek tilbage til Holbergs Komædier. I 1815-17 udgav han et Trebindsværk: *Om Ludvig Holberg som Lystspil-digter og om hans Lystspil*. I denne vor første Monografi over Komædierne har Rahbek lagt det store Stof til Rette paa to Maader. Han laver først en Analyse af alle Komædierne under eet, deres Komposition, Sprog og Stil. Derefter gennemgaar han i Bogens anden Del hver Komædie for sig. Dette er stort set en Gentagelse af Kommentarbindet fra de *Udvalgte Skrifter*. Derimod er Analysen af Komædiernes Struktur noget nyt og har mærkelig nok ikke i samme Grad dannet Skole i dansk Holbergforskning, saadan som Rahbeks litteraturhistoriske Kommentering har gjort det.

Samtidig med Holbergbogen begyndte Rahbek igen at udgive sine to Tidsskrifter, *Tilskueren* og *Minerva*, men hans økonomiske Stilling var stadig elendig, og i November 1815 skrev han til Collin: »– uden Hjælp og snar Hjælp er jeg uden Redning forloren; og tillad mig at prale lidt. Det kommer mig for, som den, der under slige Omstændigheder, med daglig Brødsorg, aldrig forresten en glad Time, ingen tænkelig Opmuntring i Verden, dog kan skrive »Tilskueren«, vedligeholde »Minerva«, udarbejde et maaskee classisk Værk over Holberg, og oversætte »Wallenstein«, og herhos gjør Hundrede Slags Trællearbejde for en Nødskilling, kunde dog maaskee have Adkomst til at hjælpes af en Nød, som ikke Ladhed eller Luxus – end sige Liderlighed – men Tidernes Trængsel og Tab paa Tab fra 1. Jan. 1809 indtil i Fjor Sommer, har styrtet ham i.«¹

Collin skaffede Rahbek et Laan, der hjalp ham over Terminen, og fra nu af gik det jævnt fremad. I 1816 søgte Rahbek et Professorat i Fædrelandets Litteratur. Universitetsdirektionen støttede ivrigt hans Ansøgning og udtalte bl. a., at Professor Oehlenschläger ikke havde vist sig helt at kunne udfylde Rahbeks ledige Professorat i Æstetik, som Oehlenschläger havde faaet overdraget i 1810. Universitetet var misfornøjet med, at Professor Oehlenschläger kun forelæste i Vintersemesteret og kun over »det æsthetiske Fags specielleste Gjenstande, der netop laae i hans nærmeste Synskreds og egentligst gavnede de faa, der kunne have Anlæg til Poesie.« Man ønskede foruden disse Forelæsninger mere »systematiske og mindre afbrudte Forelæsninger« over dansk Sprog og Litteratur, og dertil mente Universitetsdirektionen, at Rahbek med sine alsidige Kundskaber, sine store pædagogiske Evner og sin berømte Flid vilde egne sig fortræffeligt.² I December 1816 blev Rahbek udnævnt til Professor i dansk Sprog og Litteratur, og allerede i Begyndelsen af Januar 1817 begyndte han sine Forelæsninger over Danmarks Litteratur under Christian den Syvendes Regering.³

Rahbek nærrede fra sine tidligste Ungdomsaar en næsten hellig Ærefrygt for Menneskers Eftermæle. Intet forekom ham mere uretfærdigt end at glemme en Mands Fortjenester, naar han ikke mere var. De gamle Nordboere satte Runestene over deres afdøde, for at deres Minde kunde leve evigt. Rahbek plantede Cypresser i Gravlunden. Han skrev Mindedigte og Afhandlinger om sine afdøde Venner og

CHRISTEN HENRIKSEN
PRAM. Stik af Andreas
Flindt efter Tegning af
Thorvaldsen, 1795.

udgav deres Skrifter. Hans første litterære Cypres var den smukke Udgave af Ole Johan Samsøes *Efterladte digteriske Skrifter*, I-II, 1796, indledet af en varmfølt og velskrevet Biografi af den alt for tidligt døde Ungdomsven.

I 1799 udgav han Wessels *Samtlige Skrifter*, I-II, og i 1801 en Udgave af hans *Udvalgte Digte*. Samme Aar forestod han en Udgave af de to Digterbrødre Peter Magnus og Peter Kofod Trojels *Udvalgte Digte*. Begge Brødre var habile Jurister og Medlemmer af Det danske Litteraturselskab. De var Disciple af Ewald men viste størst Talent i Genrer,

som Ewald ikke havde dyrket: Klubviser, Drikkesange og satiriske Viser. Af Samtiden blev de meget estimeret, og Rahbek haabede med en Udgave af deres bedste Digte at kunne bevare deres Plads paa Parnasset ogsaa i Eftertiden. Det lykkedes ham ikke. Brødrene Trojel huskes nu kun af de færreste. Det samme gælder H.W. Riber, hvis *Samlede Digte* Rahbek udgav i 1803 i Samarbejde med sin Digter- og Kritikerkollega L. C. Sander. Endnu to af det 18. Aarhundredes Digtere fik deres litterære Efterladenskaber samlet i Hus af Rahbek: Thomas Thaarup (1822) og Christen Pram (1824-29). Thaarup har faaet en Plads i den danske Litteraturs Historie med sine dramatiske Idyller, *Høstgildet*, 1790, *Peters Bryllup*, 1793, og *Hjemkomsten*, 1802, der i en Aarrække hørte til det kgl. Teaters mest populære Forestillinger. Med yndefulde Melodier af Schulz og Kunzen fik disse Stykkers Viser et langt Liv i dansk Folkesang. Thaarups mange Lejlighedsdigte og Kantater var meget paaskønnet af Samtiden, og hans Salmestil dominerede dansk Salmedigtning omkring Aarhundredskiftet og helt frem til Grundtvigs og Ingemanns Gennembrud. – Christen Henriksen Pram var norskfødt, men levede som Embedsmand i København sit hele Liv. Han var i 1780erne og 1790erne et ivrigt Medlem af Norske Selskab og i 8 Aar en meget dygtig Redaktør af *Minerva*. Hans Epos *Stærkodder* var Hovedværket i Førromantikens nordiske Digtning, men sank hen i Glemsel, da Oehlenschlägers nordiske Romantik skabte helt nye Idealer. Paa Teatret fik Pram opført to heroiske Skuespil og nogle Komedier. Blandt disse hører *Ægteskabsskolen* til Tidens bedste Lystspil.

Selv om Læsere i det sidste Hundrede Aar kun sjældent har aflagt Besøg i Rahbeks Cypreslund, er det ikke dermed sagt, at den for altid vil staa øde. Smagen skifter stadig. Romantikken har for mange Generationer spærret Vejen tilbage til det 18. Aarhundrede. – Men der kommer maaske den Dag, hvor vi igen kan glæde os – ikke blot over Holberg, Ewald og Wessel – men ogsaa over de mange andre store og smaa Værker, der tilsammen udgør dette Aarhundredes rige aandelige Fysiognomi.

V

Man kan ofte støde paa den Opfattelse, at Rahbek i Romantikens Tid var en Hjemløs, der uforstaaende og uforstaaet vandrede rundt blandt den nye Generations Digtere. Denne Misforstaaelse skyldes nok delvis J. M. Thieles meget læste Beretninger om sine Ophold paa Bakkehuset. – Men hvis man kun kender den ældre og den gamle Rahbek gennem Thieles uvenlige og umodne Bedømmelser, faar man et skævt Billede. Rahbek levede intenst med i den nye Litteratur, og selv om han holdt fast ved sin Ungdoms Idealer, saa var han takket være sit fine litterære Instinkt, sin store Viden og sit varme Hjertelag for de Unge og Uprøvede en værdifuld Støtte for Romantikens baade første, andet og tredje Slægtled. Hvad han betød for Oehlenschläger, har vi allerede set. Men ogsaa med det andet Slægtled, de unge Nationalromantikere, Grundtvig, Ingemann og Blicher stod han i frugtbar Kontakt.

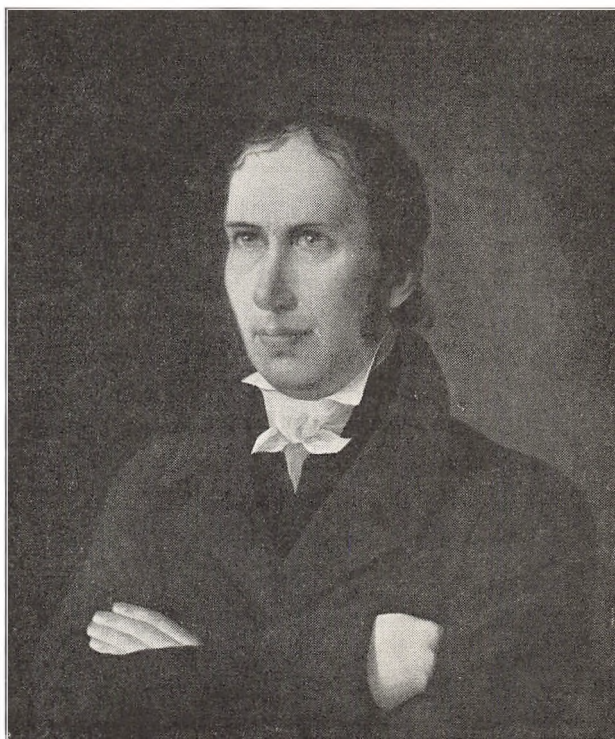
I Aarene 1805–1808 levede *N. F. S. Grundtvig* som Huslærer hos Steensen-Leth paa Egelykke. Det var i disse Aar han vaagnede til litterær Virksomhed. Til Rahbeks Minerva sendte han sine første Afhandlinger, Penneøvelser, der afspejlede hans frembrydende historiske Interesse. Da han kom til København, fortsatte han sit litterære Bekendtskab med Rahbek, der støttede ham paa flere Maader. Han optog saaledes Grundtvigs Mindekvad over Søhelten Villemoes i en Samling *Mindesange*, som han udgav i 1810, og i 1811 offentliggjorde han i sit Tidsskrift, *Sandsigeren*, Grundtvigs første Salme, »Dejlig er den Himmel blaa«. Sammen med Salmen staar Grundtvigs Betragtninger over den historiske Salme, som han langt foretrækker for Rationalismens dogmatiske Salme. Selv om denne sidste Salmegenre stod Rahbeks Hjerte nær, var han dog – som Grundtvig – modtagelig for den ældre Salmekunsts Skønheder, og han fandt i Arreboes, Kingos og Brorsons Salmer Blomsten af den danske Sanglyrik.¹ En Dag spurgte Grundtvig, om han kunde sige ham, hvem der var Forfatter til den gamle Salme »Den yndigste Rose er funden«. Rahbek gættede paa Brorson, og han fandt med Hjælp af Bibliotekar Werlauff frem til Brorsons Salmebog *Troens rare Klenodie*, 1739, som dengang kun var kendt i vakte Almuekredse.² Han skyndte sig at gøre Grundtvig opmærksom paa denne upaaagtede Bog, for han mente, at Grundtvig i den kunde

finde herlige Sange til den Salmebog, han gik med Planer om at udgive.³ Det blev nu ved Planerne indtil videre. Først i 1837 kom I. Del af Grundtvigs store Salmebog. Men Brorson havde han ikke glemt i de mellemliggende Aar. I sit *Sang-Værk til den danske Kirke* medtog han 11 af Brorsons Salmer og skaffede saaledes igen Brorson en Plads i den danske Kirkesang.

I 1812 udsendte Grundtvig sin *Verdenskrønike*, hvori han maalte alt og alle i Verdenshistorien med en streng bibelsk Alen. Mangt og meget blev fordømt – deriblandt ogsaa Rahbeks litterære Virksomhed. Men dette fremkaldte ingen Vrede paa Bakkehuset. Begge Ægtefæller nærede stor Respekt for Grundtvig og agtede hans Ubestikkelighed, og i Aarene derefter var Grundtvig en velkommen omend sjælden Gæst paa Bakkehuset.

Rahbek og Grundtvig mødtes i deres fælles Kærlighed til Danmarks gamle Litteratur og Historie. Rahbek kunde af hele sit Hjerte tilslutte sig Grundtvigs Synspunkt, at Nationen vilde gaa sin aandelige Død i Møde, hvis den ikke holdt sin Fortid og dens aandelige Skatte i Hævd. Men den nærmeste Fortid, det 18. Aarhundrede, vurderede de helt forskelligt. Grundtvig fordømte det 18. Aarhundrede, dets manglende Respekt for Middelalderen, dets Forstandsdyrkelse, dets Frivolitet og meget andet. Rahbek gjorde hertil den helt rigtige Indvending, at man ikke kan tale generelt om dette Aarhundrede, der rummer saa mange forskellige Perioder og Strømninger. Dets sidste Aarti var en kaotisk Periode, der uhyggeligt indvarslede Blodaarene i det nye Aarhundrede. Derimod var Tiden fra Syvaarskrigens Afslutning, 1763, og til den franske Revolutions Udbrud »Menneskeslægtens Guldalder«. Det der efter Rahbeks Mening udmærker Litteraturen i denne Periode er den *Begejstring*, der bar dens Digtere og deres bedste Værker. Den er det, Rahbek søger i enhver Forfatters Arbejder, men han er godt klar over, at selv hos den store Digter kan man ikke vente, at Inspirationen altid indfinder sig i lige høj Grad. Han nævner Grundtvigs *Roskilde Rim* fra 1814 som »et umiskjændeligt Beviis paa den Sætning, at i længere Arbejder ikke alle Dele have, og ikke kunne have lige Begejstring.« Med Tanke paa Grundtvigs Anke over Tilskuerens alt for lemfældige Kritikker forklarer Rahbek, at naar han finder Inspiration i en ung Digtets første Arbejder, kan han ikke lade være at stille Forvent-

NICOLAI FREDERIK
SEVERIN GRUNDTVIG.
Maleri af
F. C. Christensen, 1820.
(Frederiksborg).

ninger til ham »– en Sangvinitet, mine Venner stundom have bebrejdet mig, men jeg ligesaa lidet kunnet angre, som aflægge.« – »At denne Forhaabning kan glippe, og ofte er glippet, veed jeg; der er paa Poesiens, som paa Livets Bane, *saameget*, der forrykker Ynglingen hans Vei –«. ⁴

B. S. Ingemann havde modsat Grundtvig faaet en tidlig Publikums-succes. Hans Debutsamling, *Digte* 1811, var blevet modtaget med overordentlig Velvillie, trods aabenbare kunstneriske Svagheder. Efter den heldige Debut voksede hans Produktion i et vældigt Tempo. Han udgav Digtsamlinger i 1812, 1813 og 1816, og fik i Tiden fra Efteraaret 1813 til Efteraaret 1816 antaget ikke mindre end 5 Tragedier til Opførelse paa det kgl. Teater. Samtidig udsendte han flere store episke Værker og blev fast Leverandør af Digte til Tilskueren og Minerva. Ingemann havde i disse Aar et stadigt voksende Publikum og var yndet af Kritikerne Jens Møller og Rahbek.

Til sine Tidsskrifter modtog Rahbek med synlig Glæde Ingemanns mange Forsøg i den religiøse Lyrik. Det var ofte Lejlighedslyrik: Konfirmationsange, Kantater, Begravelsessange og Mindedigte. Det er interessant at sammenligne Ingemanns tidlige aandelige Sange med hans Manddoms Perler, Morgen- og Aftensangene. For Eks. skrev han i 1817 nogle Sange til det Kgl. Blindeinstituts Elever.⁵ Der er i disse Børnesalmer ikke Gnist af Barnlighed, men kun den Voksnes Medlidenhed med de smaa Stakler, lagt i Børnenes egen Mund. Ingemann efterligner i sine tidlige Salmer og Kantater Thomas Thaarups abstrakte og ordrige Stil, som Rahbek satte megen Pris paa.

Blandt de unge Digttere og Litterater i Romantikens andet og tredje Slægtled var der en levende Interesse for Folkedigtningen i dens forskellige Former. Just Mathias Thiele indsamlede Folkesagn paa Fodture rundt om paa Sjælland og udgav i 1817 sin første Samling *Danske Folkesagn*. Poul Møller eksperimenterede i sin tidlige Digtning med folkelige Genrer og Motiver, og Chr. Winther indsamlede i Købelev Folkesange og Dialektord.

Ingemanns Interesse for folkelig Digtning udsprang af hans Kærlighed til det 18. Aarhundredes Ballader, som han vilde eftergøre. De effektjagende Romancer, som findes i Ingemanns første lyriske Samlinger, er i deres kunstneriske Udformning tro Kopier af Førromantikens, men Ingemann søger at give en stoffig Fornyelse til den traditionelle Genre. Længe før Poul Møller og Christian Winther dykker han ned i folkelige Sagn og Viser for at finde nyt Materiale, og endog før Thiele har indsamlet sine første Sagn, digter Ingemann Romancer over Folkesagn: Dødssejleren, Næsegreven, Kong Valdemars Jagt (Paa Sjelunds fagre Sletter), Kirkelammet o. a. Flere af de Sagn, Ingemann har benyttet, optog Thiele senere i sine Samlinger. Men Ingemann blev ikke staaende ved det 18. Aarhundredes Skrækballade. Han søger ogsaa at eftergøre Oehlschlägers romantiske Ballader, der indlægger et moderne Livssyn i det gamle Visestof.

Hos Venneparret Rahbek og Rasmus Nyerup mødte han en beslægtet Glæde over de folkelige Digtformer. Rahbeks og Nyerups Syn paa Folkevisen har sikkert givet Ingemann vigtige Impulser. Nyerup hæftede sig især ved de mærkelige Naturskildringer i den danske Folkevisen. Naturen personliggøres i Trolde, Havmænd o. a., saaledes at Vi-

sernes Mennesker kan tage en haandgribelig Kamp op med dem. De naturmytiske Skikkelser i Visedigtningen er Symboler paa Menneskets Kamp med Naturen.⁶ Ingemann digtede i Aarene 1814-17 flere store Værker over denne Grundtanke: *De sorte Riddere*, *Reinald Underbarnet* og *De Underjordiske*.

Den allegoriske Tolkning af Folkedigtningen laa Rahbek fjernere. Han søgte andre Værdier i den. I en Efterskrift til Abrahamson, Nyerup og Rahbeks Folkevisseudgave skriver Rahbek Folkevisens Historie i nyere Tid. I det 17. Aarhundrede sank den hen i Ubemærkethed, overstraalet af Barokkens glimrende men tomme Ordkunstlerier. I det tidlige 18. Aarhundrede blev den betragtet som Ammestueunderholdning, eller – naar det kom højt – som kulturhistorisk Materiale. Først H.W. Gerstenberg drog den omkring 1770 frem af Mørket, og Ewald viste i sine Romancer, hvilke poetiske Værdier Kæmpevisen har i en stor Digtets Haand. I Aarene efter Ewalds Død blomstrede den historiske Romance, men i 1790erne druknede den i politisk-polemisk Digtning. Oehlenschläger blev Folkevisens sande Genføder, baade i sine Pasticher og i sine moderne Gendigtninger af æventyrlige Viser som *Løveridderen* og *Valravnen*. – Grundtvigs nøje Kendskab og store Kærlighed til de gamle Viser har givet hans Romancer Kæmpevisens sande nationale Aand og Tone. Men blandt de yngste Dyrkere af Genren synes Ingemann at være den mest lovende. Han ejer den Alvor og den dybe Fædrelandsfølelse, som maa bære den historiske Romance, hvis den ikke skal blive tomt Bulder. Rahbek opfordrer sluttelig Ingemann til »ikke at lade et saa herligt og helligt Kald være urygtet«. Ingemann fulgte Opfordringen og skrev flere fædrelandske Romancer og Sange i de følgende Aar. Af disse fik Rahbek særlig een kær: »Vift stolt paa Codans Bølge«, og han udmærkede den ved at optage den i 3. Udgave af sin danske Læsebog (I. Bd. 1818).

Rahbek nærrede en indgroet Uvilje mod Danskes Efterabning af tysk Litteratur. Han saa med Skepsis paa den tyske Romantiks Indtrængen i dansk Litteratur og hilste derfor med Glæde Grundtvigs og Ingemanns nationale Digtning Velkommen. Han protesterede kraftigt, da Henrik Steffens i 1817 udtalte, at der ikke eksisterede en ejendommelig dansk Litteratur.⁷ Ifølge Steffens er den danske Litteratur germansk i Aand og Form, den er ikke en Imitation, men en Parallel

til den tyske. Rahbek imødegik Steffens i en lang Tilskuerartikel i 1817: »– jeg vil gaae lige til det Spørgsmaal: har vor Litteratur noget ejendommeligt caracteristisk Præg, og hvilket er dette? og jeg tager da ikke i Betænkning at svare; ja den har et saadant Præg, og dette Præg er sandru Hiertelighed – eller som de nyere Tydske kalde det – Gemyt – i den alvorlige Poesie, og en godmodig Spøg og Satyre i den comiske.« Denne Inderlighed og Sanddruhed, fremhæver han dernæst, findes særlig i Ingemanns Digtning. Allerede to Aar før havde han rost Vennerne Ingemanns og Grundtvigs Ansvarsfølelse over for Digterkaldet.⁸ Ingemann følte Rahbek sig knyttet til med mange sympatetiske Baand. De havde ogsaa mange fælles litterære Idealer. Endnu da Grundtvig definitivt havde vendt det 18. Aarhundrede Ryggen, priste Ingemann Ossian – ligesom sin Digterbroder Blicher – og han skrev sine to bedste Teaterstykker i Stilen fra Schillers Ungdomsdramaer. Ingemann forstod Rahbeks Kærlighed til det gamle Aarhundrede, men søgte i to Digte i Tilskueren i 1815 at vende hans Blik med større Glæde og Forhaabning mod det nye. I *Oldingen fra det 18de Aarhundrede* giver han smukt Udtryk for den Tristesse, der af og til findes hos Rahbek:

Aleene staaer nu Oldingen tilbage
udi en Verden, han ei kiender meer,
han øiner intet Glimt fra hine Dage
og Ingen, som forstod ham, meer han seer.

Men *Ynglingen fra det 19de Aarhundrede* lovsynger det nye Aarhundredes Genius, der forløser Naturen med sin Sang og sit hellige Korsbanner.

Rahbek tilstod i en Kommentar til Digtene, at han følte sig – omend ikke Olding endnu – identisk med Digtets melankolske Gamle. Han vilde gerne følge sin unge Vens Raad og prøve at se lysere paa det 19. Aarhundrede, men det er ham ikke muligt. Dette Aarhundrede er født i Blod og Kaos, Friheden er kvalt, vi kan blot *haabe*, at Aarhundredet ikke vil fortsætte, som det er begyndt og saa iøvrigt lægge vor Bekymring i Guds Haand.

I sit Rusaar var Ingemann opslugt af Schillers og Shakespeares Dramaer, og han fik Lyst til selv at skrive Skuespil. Hans første Arbejde, *Mithridat*, blev rost af hans Studenterkammerater, og opmun-

BERNHARD SEVERIN INGEMANN.
Malet før 1820 af Andreas Koop.
(Frederiksborg).

tret af dem sendte han i 1810 Stykket – anonymt – til det kgl. Teater. Han nærrede store Forventninger, dels fordi han havde lagt Vind paa at indrette Stykket efter Teatrets beskedne tekniske Formaaen – et afgørende Hensyn for Romantikkens Dramatikere – dels fordi Stykket var en rigtig shakespearsk Tragedie, og i de Aar var Interessen for Shakespeare stadig voksende. Men den store Britte havde svært ved at vinde Indpas paa Kongens Nytorv, og Censorerne, G.H. Olsen og Rahbek fandt Mithridat alt for shakespearsk. Ingemann sad ved Frokostbordet, da Censorernes Afslag blev bragt ham, og han kom i et saadant Oprør, at han skar sig dybt i en Fingerkno, saa dybt, at han endnu som gammel Mand havde Ar derefter.⁹

Rahbek var blevet Censor Aaret forud, og han fik saaledes Lejlighed til at følge Ingemanns dramatiske Arbejder fra Begyndelsen. Han antog i 1813 Ingemanns næste Drama, *Turnus*, men til Ingemanns store Skuffelse lod Teatret dette Stykke henligge uopført.¹⁰ Ingemann havde nu opgivet sin Anonymitet og fik som Tegn paa Teaterdirektionens »uskrømte Agtelse« en Fribillet til Parterret.¹¹ Paa samme Tid blev han introduceret paa Bakkehuset, maaske af Poul Dons, der var kommet i Forbindelse med Kamma Rahbek gennem Grundtvig.¹²

I April 1815 saa Ingemann for første Gang et af sine egne Skuespil gaa over Scenen. Publikum modtog hans *Masaniello* med Begejstring. Det er et Frihedsdrama, der skatter til Schillers to tidligste Værker *Die Räuber* og *Fiesco*. Knapt et Aar efter fik han opført sit næste Drama, *Blanca*, der har mange Lighedspunkter med et andet af Schillers Ungdomsdramaer, *Kabale und Liebe*. I disse Aar var der herhjemme en stadig stigende Interesse for Schiller. Den skyldtes i første Række Oehlschläger, der havde skrevet sine historiske Idedramaer efter et grundigt Studium af Schillers Skuespil. I Vinteren 1811-12 havde Professor Oehlschläger holdt Forelæsninger over Schiller, og Rahbek var i disse Aar optaget af at oversætte Schillers Skuespil. I 1812 kom hans Oversættelse af *Maria Stuart*, i 1813 *Johanna d'Arc*, i 1814 *Kabale og Kærlighed* og i 1815-16 hele *Wallensteintrilogien*.

Rahbek var meget betaget af *Blanca*, saavel af Stykket som af Madam Hegers Udførelse af Hovedrollen, der viser en »Række af kraftfulde kostelige Billeder af enthusiastisk Kiærlighed i alle – alle dens lidenskabeligste Gestalter.«¹³ Publikum følte som Rahbek, men Ingemanns Succes vakte Irritation i visse Kredse, og da Baggesen en Maaned efter Premiereren paa *Blanca* brugte Ingemanns Digterheld til at drille Oehlschläger med, brød Uviljen løs for Alvor.¹⁴

Det indledende Angreb paa Ingemann var gjort af Peder Hjort, der i Sommeren 1815 i Tidsskriftet *Athene* begyndte en Artikelrække »Om Digteren Ingemann og hans Værker«. Hjort maalte dem med den nye tyske Æstetiks Alen og fandt, at Enheden af det Reale og det Ideale manglede saavel i Ingemanns lyriske som i hans episke Digtning. Alt forsvinder bort i lutter Abstraktioner. I Foraaret 1816 naaede Hjort i sin fortsatte Kritik frem til Ingemanns dramatiske Værker, og det gav Signalet til en hel Kampagne mod Ingemanns Teater. I to

satiriske Litteraturkomedier, *Aandernes Maskerade* og *Kontrasterne* ironiserede Nicolai Søtoft og Carsten Hauch over Ingemanns ulegemlige Allegorier. Ved Juletid kulminerede Kampagnen med Johan Ludvig Heibergs ondskabsfulde Satire paa *Blanca* i Litteraturkomedien *Julespøg og Nytaarsløjer*. Her kommer Blanca og hendes elskede Enrico paa Nytaarsvisit hos Holbergs Jeronimus og Magdelone og opfordrer dem til at rette sig efter den nuværende Tone i Litteraturen og fremfor alt: at lære sig den moderne platoniske Kærlighed.

Ingemann svarede ikke sine Angribere. Han overlod Kampen til sine to Vaabendragere, Grundtvig og Rahbek. Grundtvig kastede sig veloplagt ud i Striden og irettesatte Ingemanns Angribere, som var de uartige Disciple i en Pogeskoie.¹⁵ Heiberg returnerede hurtigt dette Angreb med sin *Ny ABC Bog – for den unge Grundtvig*, hvori han retter Stil med rød Blyant i Grundtvigs Prosa og Vers.

Ved Baggesens litteraturpolitiske Manøvrer var Polemikken omkring Ingemann blevet hæftet paa den standende Fejde mellem Baggesen og Oehlenschläger. Rahbek stod i en delikat Situation. Hans Yndling, *Blancas* Digter, blev rost af hans egen Uven, Baggesen, og angrebet af hans tidligere Plejesøn, Ludvig, hvis litterære Udvikling han fulgte med levende Interesse, og som paa denne Tid var en kær Gæst paa Bakkehuset.¹⁶

Rahbek blandede sig i Begyndelsen ikke direkte i Fejden, men i Tilskuerartiklerne i 1816 læses tydeligt hans Harme over de personlige Kævlerier, der under Navn af litterære Fejder dominerer Litteraturen. I December 1816 udsendte Ingemann sin tredje Digtsamling kaldet *Julegave*, og Rahbek anmeldte den meget rosende. Han glæder sig over Samlingens mange forskellige Motiver og Tonarter og konkluderer med tydelig Adresse til Ingemanns Kritikere: »Saaledes finder her Ynderen af den romantiske Poesie, en talriig Samling af phantasirige, henrivende og mesterlig versificerede Romancer af de forskielligeste Slags – alle næsten ligesaamange Beviis mod den ugrundede Anke, at der paa Ingemanns Luth kun høit skulde være to eller tree Strenge, stedse kun skikkede til at frembringe een klagende Melodie;«¹⁷

Heibergs Satire paa *Blanca* gjorde Rahbek saa vred, at han brød sine Principper og kastede sig ud i Kampen. I to Satirer i Tilskuerens Januarnummer, 1817, gik han til Angreb paa Heiberg og hans Fæller.

Den første Satire hedder *Prolog, et frit Phantasiespil i den aller nyeste Smag* og fremsiges af Bajads, der foroven er klædt som Apollon, forneden som Johan von Ehrenpreis, den tragiske Skrædder fra *Kærlighed uden Strømper*. Rahbek parodierer i sin Prolog Tiecks Litteratursatirer, en Genre, som Oehlschlæger indførte i dansk Litteratur med sit *St. Hans Aftenspil*, og som Søtoft, Hauch og Heiberg havde benyttet i deres Angreb paa Ingemann. Rahbek fandt, at Genren var en tysk Uting. Han var stødt over dens Frisprog, dens respektløse Leg med den poetiske Illusion og dens hovedkulds Springen fra eet Stilleje til et andet. – Rahbeks anden Satire er en *Poetisk Epistel fra Bogladen til Ladegaarden* (Galeanstalten). Her holder en københavnsk Boglede Revue over de litterære Stridsmænd og deres Produkter, og de faar hver og een et Par hvasse Ord med paa Vejen, særlig Hjort og Baggesen. Til sidst spørger Bogladen, om Ladegaarden ikke vil give Husly til Aaret 1816's satiriske Boghøst.

Hen paa Foraaret blev Grundtvig træt af Striden og erklærede højtideligt, at det fra nu af stod hans Modstandere frit for at pege Fingre ad ham selv og hans Poesi, blot de afholdt sig fra »kaad Leg med det Hel- lige og Spot med Ingemanns Følelse.«¹⁸ Som Svar skrev Heiberg sit smukke og forsonlige Digt, *Vaaren og Freden*.

Rahbek citerede øjeblikkeligt sin »tidligere Plejesøns smukke Digt« i Tilskueren og hilste dets Forsoningstema med Glæde. En af Stroferne hæftede han sig særlig ved:

Saares der nogen, da huske han, Striden
 Blot er en Fest,
 Smile ved Saaret, og drage fra Siden,
 Sadle sin Hest.
 Thi har vi Fred, kun i krigerske Leire
 Bør vi den feire,
 Stedse Tornering og festlige Seire
 Freden forherliged bedst.

og tilføjede, at det i de litterære Stridigheder, som vel desværre var uundgaaelige, først og fremmest skulde og maatte gaa ærligt til. Han ønskede, at den Ridder, »der enten fandtes ikke at have kiæmpet vel,

Tilfueren.

No. 33.

Kisbenhavn. Fredagen den 16 Mai 1817.

Af Prof. K. L. Rahbek, Ridder af Dannebrog.
Trykt og forlagt af Bogtrykker B. J. Bendixen.

Quæ quoniam rerum naturam alma gubernas,
Nec sine te quidquam diæ in luminis oras
Exoritur, neque sit lætum, nec amabile quidquam,
Te sociam Rudeo scribendis versibus esse.

Lucret. Libr. I. v. 23-6.

TienkTab! bin forte, opfostret i lange
Kætter med Gru,
Gly med den flygtende Vikter mod Polen,
Barmen af Solen
Ubluffte Pierternes Blomst med Violent
Fredelig Sang, og fredelig Du!

L. Heiberg.

Dansk Vaarsang.

Dancevang, med granne Bred,
ved den blanke Bovel

EFTER DEN ENGLSKE SPECTATORS MØNSTER medgav Rahbek hvert Nummer af Tilskueren to Citater, et klassisk og et moderne. Her citerer han en Strofe af Johan Ludvig Heibergs Forsoningsdigt »Vaaren og Freden» og indleder sin første Artikel med at aftrykke Ingemanns nye Fædrelandssang. Han causerer derefter over literære Fejder og glæder sig over Heiberg-Ingemann Fejdens Ophør.

eller paa anden Maade at have forbrudt sig mod Ridderskabets Love, maatte udelukkes fra Ridderfærden.«¹⁹

I 1818 drog Ingemann paa Rejsestipendium til Syden. Den første April holdt Rahbeks Afskedsgilde paa Bakkehuset for ham og hans Rejsefælle Fredrik Schmidt, der i sin Dagbog har noteret følgende: »Rahbek forærede mig en Duodez-Udgave af Horats, som jeg, om Lykken er god, agter at læse paa classisk Bund og især ved Tivoli. Ingemann fik en lignende Udgave af Virgil. Der var Ingen (andre) og Aftenen gik behagelig under Passiar og Gotter, i hvilke sidste Fru Rahbek havde blandet brændte Caffebønner for at narre mig April. – Ved Bordet blev der sunget og drukket og vor Afskedsskaal udbragt i Champagne. Klokken var 11¹/₂ før vi gik –«²⁰

I Rom skrev Ingemann et Kunstnerdrama, *Tassos Befrielse*, hvori han fik afreageret den Bitterhed, som den overstandne Fejde havde afsat i hans Sind. Rahbek gav Skuespillet en meget smuk Omtale i sin Tilskuer. Men paa Udenlandsrejsen fik Ingemann nye litterære Idealer: Tieck og E. T. A. Hoffmann, som Rahbek ikke brød sig om, og han har nok været skuffet over Ingemanns første Værk efter Hjemkomsten, en Samling Æventyr og Fortællinger i Hoffmanns Maner.

Rahbek havde intet Tidsskrift i Midten af 1820erne, da Ingemann begyndte sin nationale Romandigtning. Vi har saaledes ingen Anmeldelser fra Rahbeks Haand af *Valdemar den Store og hans Mænd*, *Valdemar Seir* eller *Erik Menved*. Men det er klart, at Rahbek med sin Alderdoms Forkærlighed for national Digtning maa have læst disse Bøger med Glæde. Et lille Vidnesbyrd har vi derom i et Brev til Ingemann i Februar 1829: »Hiertelig Tak for din kostelige Erik Menveds Barn- dom som jeg med særdeles Interesse og Glæde læste –«

Da Rahbek i 1828 startede Tidsskriftet *Tritogenia*, haabede han, at hans mange Venner i Sorø: Rothe, Bredsdorff, Wilster og Hjort vilde hjælpe ham. Han skrev til Ingemann: »I min Tritogenia har jeg gamle Allik prydet mig med dine skønne Fiedre (en Kantate af Ingemann). Vil du nu samle gloende Kul paa mit Hoved, saa rækker du samme Tritogenia nu og da en Broderhaand; jeg har ladet mit gamle Banner vaie i Tillid til mine gamle troe Venner, og jeg nægter ikke, at mit Haab for en stor Del stod til Sorø.« I Brevets Slutning opfordrer han Ingemann til at besøge de gamle Venner paa Bakkehuset, thi selv

om Kamma er meget syg, vil det glæde hende. Men Ingemann naaede ikke at besøge Kamma, der havde taget sig saa moderligt af ham, da han som ung Student kom paa Bakkehuset og blev døbt »Hermelinet« og »det lille nydelige Dyr«. ²¹

Ved Kammas Død skrev Ingemann et varmfølt Mindedigt over hende og gjorde dermed sin gamle Ven den største Glæde, der tænkes kunde. Rahbek offentliggjorde Digtet baade i Tritogenia og i sine Erindringer. Sammen med Digtet havde Ingemann sendt Rahbek et Brev, som viser hvormeget Ægteparrets Venskab havde betydet for den sensitive Digter. Han skrev bl. a.: »Selv naar Smaalighed og Forfængelighed adskillede de uregerlige Digterhierter, gik de fleste og de bedste af alle Skoler og Partier, fredelig ind og ud hos hende, som hos dig. Din Dagligstue forekommer mig som en Fredens og Digteraandens Tempel, hvori hun var den elskeligste Præstinde.« ²²

Steen Steensen Blichers Far Præsten Niels Blicher var kun 12 Aar ældre end Rahbek. Han er et ypperligt Eksempel paa det 18. Aarhundredes praktiske Teolog. Han ivrede i Skrift og Tale for Reformen paa vidt forskellige Omraader, lige fra Salmebøger til Husdyrenes Pasning. Han skrev om Deklamationskunsten og vaccinerede sine Sognebørn mod Kopper. Han opdrog sin Søn med stor Omhu og prægede hans Synspunkter for Livet. Han lærte den lille Steen at iagttage Naturen og Menneskene og aabnede hans Øjne for de Fattiges Ulykke. Da Sønnen begyndte sine boglige Studier indpodede Niels Blicher ham Respekt for sine egne Yndlinge, de latinske Klassikere og det 18. Aarhundredes Oplysningsskribenter.

Til Tidsskriftsredaktør Rahbek havde Niels Blicher sendt Artikler fra og med Aar 1800, og Rahbeks *Minerva* var Student S. S. Blichers stadige Læsning. Baade Blicher senior og junior kunde have skrevet følgende Sætning, hvormed Rahbek engang preciserede sin Grundanskuelse: »uden Almeenaand intet Almeenhed, og uden Almeenmening ingen Almeenaand«. ²³

I 1815, da Blicher var Forpagter hos sin Fader i Randlev, sendte han til Rahbeks *Danske Minerva* en Artikel med Forslag til »Redningshuse for faldne Piger«. Rahbek modtog den unge Forfatters filantropiske Projekt med Glæde. Han havde altid følt dyb Medlidenhed med Samfundets Magdalener, hvad enten de var bodfærdige eller ej. Han mente

at Ansvarret for deres Fejltrin oftest laa hos Forældrene, der forsømte at give deres Døtre en Opdragelse, der kunde yde dem moralsk Kraft til at modstaa Fristelser. Nu fandt han en Meningsfælle i en ung Forfatter, og hans Glæde herover lyser ud af den Kommentar, han i Tilskueren gav Blichers Artikel.²⁴

Rahbek aabnede altid beredvilligt sine Tidsskrifter for unge Digteres Forsøg. I 1817 fik Blicher til sin Raadighed to hele Numre af Tilskueren til en Oversættelse af Popes Digt *Eloïsa to Abelard*. Dette Digt er en saakaldt Heroide, et fingeret Brev paa Vers. I det 18. Aarhundrede var Genren yndet, og herhjemme skrev blandt andre Pram og Stockfleth Heroider, og Rahbek havde indsamlet Høsten i 2. Del af sin Danske Læsebog. Ogsaa gamle Blicher holdt af denne Digtart og havde oversat en af Ovids Heroider. Derimod foragtede de førende Romantikere denne kunstfærdige Epistelkunst.

Der blev stadig spundet sympatetiske Traade mellem den aldrende Kritiker og den jyske Digter. I et Julehæfte i 1823 stod Blichers Digt *Natten paa Jellingehøje*. Digteren sidder paa Gorm den Gamles Gravhøj og mediterer over Danmarks svundne Storhed; den nulevende Slægt er daadløs og viljeslap, Kunst og Litteratur sygner hen, Frihedstanken er død. Men overalt ser Digteren Forfaldet. Romas Ørn er blevet fulgt af vellystige Paver, og Grækerne skælver ved Tyrkens Fod. Han udbrøder tungsindigt:

Hvad er da Storhed her i Skyggers Land?
 Hvor alt i evig Cirkelgang omskiftes,
 Hvor Borg og Hytte hviler kun paa Sand,
 Og Træet som sit lette Løv bortviftes.

Sorgen over alts Forgængelighed er et Grundtema i Blichers Digtning. I sin Ungdom havde han fundet et skønt Udtryk for samme Følelse i *Ossiandigtene*, som han oversatte til Dansk.²⁵ I *Natten paa Jellingehøje* overvinder han Fortvivlelsen ved Hjælp af den filosofiske Optimisme. Blichers Digt er i Virkeligheden en sen Udløber af det 18. Aarhundredes meditative Lyrisk, og det rørte da ogsaa ved dybe Strengte i Rahbeks Sind. Han havde selv mere end een Gang givet Udtryk for lignende tungsindige Tanker, og havde da, ligesom Blicher, formet

dem i Ossiandigtenes Sprog. Rahbeks Kærlighed til Ossian gik helt tilbage til hans tidligste Ungdom, da han ved Ewalds Værker blev indviet i den skotske Bardes dystre Poesi. Rahbek tyede til Ossian, naar han vilde udtrykke sin Melankoli, som da han efter den tunge Afsked med de to bortdragne Venner, Peter Collet og P. A. Heiberg skrev til den sidste: »Saa underlig adsplittes vi, mon aldrig en blidere Dag skulde samle os igen. Skulde det blive min Lod, at vandre her tilbage som Ossian, ene af den Slægt, som jeg hørte til, og ikke engang kunde sætte mig paa deres Gravstene, —«²⁶

Rahbek anmeldte Blichers Digte i meget varme Ord, hvorimod de øvrige Blade tav. København havde endnu ikke faaet Øjnene op for den jyske Digtets Fortjenester. Da Rahbek nogle Maaneder senere med samme Begejstring anmeldte Blichers Digtsamling *Bautastene*, skrev Blicher et taknemmeligt Brev til ham. Meget karakteristisk for baade Brevskriveren og hans Adressat skildrer Blicher sin Situation i et Ossiansk Billede: »Deres venlige Tale har som et Solglimt gjennebrudt min Ørkens mørke Taage, og maae jeg – før den igjen lukker sig over mig – bevidne Dem min Skjønsomhed og min rene Højagtelse.«²⁷

I de samme Aar, hvor Rahbek som Kritiker og Redaktør varmt anbefalede den jyske Digtets Lyrik til det københavnske Publikum, maatte han som Censor ved det kgl. Teater forkaste Blichers dramatiske Fuskerier. Blicher havde faaet den ulykkelige Ide at ville være Komedieskriver. Han sendte den ene Komodie efter den anden til Teaterdirektionen og fik dem alle tilbage med Rahbeks og Olsens frygtede C(casseret). Undtagelsen var en Eenakter, som blev borte for Censorerne. Blicher paastod, de havde lavet Fidibusser af den.

Een eneste Gang opnaaede Blicher at faa et Værk opført paa det kgl. Teater. Det var da han opgav at skrive Komedier og greb den tragiske Pen. Han fik i Foraaret 1824 at vide, at Teatret vilde spille hans Tragedie *Johanna Grey*, og Rahbek sendte ham samtidig en Liste med de Rettelser, Direktionen gerne saa foretaget. Blicher rettede sig i det store og hele efter Teatrets Ønsker. Havde han kunnet imødekomme dem alle, maatte det, som han skrev til Rahbek, have været et Mirakel eller ogsaa Hykleri. Blicher ventede utaalmodigt paa at Rollerne skulde blive uddelt, men intet skete. Først i Efteraaret 1825 kom Tragedien paa Scenen. Publikum var rørt, men J. L. Heiberg hvæssede sin Pen og

gav Stykket en skarp Behandling i sit Tidsskrift *Le Messenger français du Nord*. Heiberg førte i disse Aar et energisk Felttog mod Romantikens Sentimentalisme, og Blichers blide og lidende Heltinde faldt ikke i hans Smag. Saa rykkede Rahbek ud til sin Proteges Undsætning. I Kjøbenhavns Morgenblad skrev han en lang og varm Anmeldelse af Stykket og dets Udførelse. Han indrømmer, at Tragedien har Fejl, men de skyldes Forfatterens lange Fraværelse fra Hovedstaden og Skuepladsen. En rutineret Teaterskrædder havde sikkert ikke gjort disse Fejl, men var dog »ikke værdig at løse Hr. Blichers Skotvinde.«

Blicher opgav dog nu Skuespildigtningen. *Johanna Grey* havde givet ham et ringe økonomisk Udbytte og Heibergs Anmeldelse sad som en Brod i den ambitiøse Forfatters Sind. Han vendte sig saa mod andre Opgaver, og i de nærmeste Aar skrev han en lang Række af sine bedste Noveller.

I 1824 udkom 1. Bind af Rahbeks Erindringer. Blicher læste dem straks efter Udgivelsen, og deres idylliske Billede af et »skjønt, skyldfrit Ungdomsliv« bevægede ham dybt, saa dybt, at han solgte Rousseaus Bekendelser! Det fortalte han Rahbek i et Brev som han sluttede med Ordene: »Her vil jeg slutte med den Bekjendelse, at jeg højagter højelsker Ynglingen, Manden, Oldingen Knud Lyne Rahbek.«²⁸

VI

Rahbek var Censor og Medlem af det kgl. Teaters Direktion fra 1809 til 1830. Han var den eneste litterært kyndige i Direktionen, og hans Ord havde stor Vægt. Han var ogsaa i dette Embede uhyre pligtopfyldende og følte sin Opgave meget ansvarsfuld. Han bevarede alle Dage sin Ungdoms høje Idealer og søgte at opretholde Nationalscenens litterære Standard. Men han maatte ofte bøje sig for Nødvendighedens Lov, der her hed den næsten altid slunkne Teaterkasse. Da han blev ældre og i Perioder led af Rosen i den ene Fod, maatte han ofte forsømme de ugentlige Direktionsmøder og sidde hjemme paa Bakkehuset og føre skriftlige Forhandlinger med de andre Direktionsmedlemmer.¹ Naar han var rask forsømte han sjældent et Møde, men det kunde efterhaanden knibe med at overkomme den lange Vandring fra Bakkehuset ind til Kgs. Nytorv.

I 1820 anmodede Kammerherre Holstein, Rahbek og G. H. Olsen om at Finansdeputeret Jonas Collin maatte blive Medlem af Direktionen, da Teatret havde Brug for en Mand med administrativ og økonomisk Sagkundskab. Kongen billigede Direktionens Ønske og udnævnte i Februar 1821 Collin til Medlem af Teaterdirektionen. Rahbek følte sig lettet over at kunne lægge mange praktiske Problemer i Collins Hænder, men det viste sig, at Collin, der først og fremmest tænkte paa Teatrets finansielle Tarv, ogsaa vilde gøre sin Indflydelse gældende ved Repertoirevalget, og her var de to Venner ofte særdeles uenige. Trods mange Meningsforskelle bevarede de dog deres Venskab intakt. Rahbek bøjede sig ofte for Collins pekuniære Argumenter, men lagde aldrig Skjul paa sine Meninger og var ikke til Sinds at lade sig skubbe til Side. Efter Kamra Rahbeks Død i Januar 1829 havde Rahbek, meget forstaaeligt, i nogle Maaneder været uden den daglige Kontakt med Teatret. Collin havde i hans Fravær sammen med Holstein udarbejdet en Indstilling angaaende en af Teatrets Skuespillere og havde ikke raadspurgt Rahbek, uden Tvivl for at give ham Fred i hans Sorg. Men Rahbek protesterede mod denne Tilsidesættelse og skrev bl. a.: »— Om jeg end tier, hvor jeg troer Andre med større Adkomst skifte Ordet mellem sig, kjender jeg dog Theatret længe nok og nøie nok til at kunne have en Mening, om jeg endog nogle Maaneder, af forskjellige Aarsager mindre har besøgt det — og torde det vel hænde sig, at jeg meente mig at have skjellig Grund til, hvad jeg maatte synes at have forsømt. Dette er ikke paa nogen Maade i eller til Trætte; Gud give, det hele Tvistens Æble snart var ad Helvede! men hvad jeg skrev, det skrev jeg, sagde Pilatus, og det *meente* jeg.«²

Rahbeks Virksomhed som Censor belyses paa udmærket Maade ved hans Censurer af to store Digteres Arbejder: H. C. Andersens og J. L. Heibergs. I Andersens Tilfælde ser vi endnu en Gang Rahbek finde skjulte Talenter hos en Ukendt — og hvilke Talenter! — Rahbeks Censurer af Heibergs Vaudeviller viser Rahbeks Dilemma, naar hans litterære Samvittighed sagde eet, og Collin og Teaterkassen sagde noget andet. Han bøjede sig for det sidste Krav, men han bøjede aldrig sin personlige Mening. — »hvad jeg skrev, det skrev jeg — og det meente jeg.«

H. C. Andersen blev allerede i sin tidlige Barndom forelsket i Skue-

spil og Teater. Hans Far, Friskomageren, læste højt for ham af Holbergs Komedier, og een af dem, *Den politiske Kandestøber*, saa han opført af et tysk, omrejsende Skuespillerselskab. Selv forsøgte han sig i den svære Kunst at skrive Tragedier. Hans første Forsøg *Abor og Elvire* blev meget beundret af den nærmeste Familie. Men Nabokonen var ærgerlig over, at hendes Søn ikke kunde skrive Skuespil og sagde, at Stykket burde hedde »Aborrer og Torsk«.

Da Madam Andersen blev Enke, maatte hun ud at tjene til det daglige Brød for sig og Drengen. Hun var bekymret over, at Hans Christian skulde gaa alene om og søgte at anbringe ham ved noget Arbejde. Paa Odense Klædefabrik skræmte Arbejdernes raa Morskab ham, saa han grædende bad sin Moder om at slippe for at være der. Men paa Ørnsdrup Tobaksfabrik blev han feteret, naar han sang sine improviserede Viser. »Han skulde til Teatret«, sagde Arbejderne, og de Ord bed sig fast i Drengens Sind. Hans Hang til at spille Teater hjemme i Stuen var ved at gøre hans Moder fortvivlet. Da nogle af det kongelige Teaters Skuespillere gav Forestillinger i Odense i Foraaret 1819 fik H. C. Andersen en Statistrolle og kunde hver Aften staa i Kulisserne og se det Hele. Det var nu hans eneste Tanke at komme til København og blive noget ved Teatret. Hans Moder gav til sidst efter for hans Bønner og opgav sin Plan om at sætte ham i Skrædderlære. Venlige Mennesker raadede ham til at skaffe sig et Introduktionsbrev til nogen ved Teatret, men hvor skulde han skaffe sig det? Med det ubegribelige Mod, der udmærkede ham i disse Aar, gik han op til en af Odenses mest agtede Borgere, Bogtrykker og Avisudgiver Christian Henrik Iversen. Hos ham havde de københavnske Skuespillere været hyppige Gæster, og derfor søgte Andersen til ham. Iversen fraraadede Andersen at rejse til København, men gav ham dog, som han ønskede det, et Brev med til Solodanserinde Madam Schall, ikke fordi Iversen kendte hende, men fordi Andersen havde faaet den Ide, at hun var den mest indflydelsesrige ved Teatret. Men Iversen skrev uopfordret et andet Brev til een, Andersen ikke havde hørt om, men som havde ulige større Indflydelse end Madam Schall, nemlig Teaterdirektør og Censor Knud Lyne Rahbek. Iversen og Rahbek havde været Venner i mange Aar. Iversen, der oprindelig var omrejsende Boghandler, slog sig ned i Odense i 1775 og udgav fra 1780 *Fyens Stifts Journal*, der almindeligvis blev kaldt »Iver-

sens fynske Avis«. Fra hans Bogtrykkeri udkom adskillige skønlitterære Skrifter, bl. a. de dengang yndede Nytaarsgaver d. v. s. Antologier af den nyeste Poesi. Rahbek havde lært Iversen at kende allerede før sin store Udenlandsrejse i 1782, og da han kom hjem, leverede han Digte og Anmeldelser til Iversens Publikationer.

Andersen afleverede Brevet til Madam Schall allerede Dagen efter han var kommet til København, d. 6. September 1819. Hun blev ligefrem forskrækket over hans fantastiske Udseende og Ageren og skyndte sig at faa ham ud af Døren. Saa besøgte han Professor Rahbek paa Bakkehuset,³ men Rahbek kunde ikke ret se, hvad man paa Teatret kunde stille op med den ranglede Dreng og henviste ham til Chefen, Kammerherre Holstein, der spiste ham af med vage Løfter. Men Syngemester Siboni blev interesseret i hans Sangstemme, lovede at give ham Undervisning, og Weyse skaffede ham en lille Startkapital. Efter et halvt Aars Forløb gav Siboni ham Løbepas, da et mere lovende Sangtalent dukkede op. I sin Nød opsøgte han i Foraaret 1820 Digteren Frederik Høegh-Guldberg, hvis Broder, Obersten i Odense, havde vist Andersen Venlighed. Han gik ikke omsonst til Guldberg. Han skaffede ham Penge og læste Dansk med ham. Nogen Tid efter blev Andersen antaget som Danseelev ved Teatret, og lidt senere fik han ogsaa Plads paa Syngeskolen. Men det var Skuespillet, der stod hans Hjerte nærmest, og han ansøgte Direktionen skriftligt om en Debutrolle og opsøgte to Gange Collin personligt for at vinde hans Protektion, men altsammen uden Resultat.

Andersens Udsigter til at drive det til noget ved Teatret var ikke lyse i Foraaret 1822, og lidt efter lidt fik han den Tanke, at han maaske kunde blive berømt paa anden Vis. Til Guldberg havde han som en Art Stiløvelse skrevet en Tragedie *Skovcapellet*. Han havde læst den op for alle, der gad høre derpaa. Den godmodige Oehlenschläger roste Versene, og Ingemann og Grundtvig gav ham lidt Penge. Enhver lille opmuntrende Bemærkning om Tragedien optog han som uforbeholden Beundring, og han fik efterhaanden den Tro, at Stykket virkelig var godt og maaske kunde blive antaget til Opførelse paa Teatret. Guldberg forbød ham dog paa det Strengeste at indsende Tragedien, og Andersen troede nu saa fuldt og fast paa sine Digtere vner, at han tolkede Guldbergs Kritik som pure Misundelse.

I sine Biografier har Andersen udnævnt forskellige til den betydningsfulde Rolle at have givet ham Troen paa sine Digtergaver. I sit ældste biografiske Udkast, et Brev til Collin skrevet i Skoletiden i Slagelse,⁴ skriver Andersen, at det var Provst Gutfeld, der først gav ham Tillid til sine litterære Evner. I sin *Levnedsbog*, som han nedskrev i 1832 (udgivet i 1926) fortæller Andersen, at Tanken: »Du er Digter«, opstod første Gang hos ham efter at Oehlenschläger, Ingemann og Grundtvig havde hørt hans Tragedie og opmuntret ham. I *Mit eget Æventyr uden Digting*, skrevet 1846, trykt paa Tysk 1847, og i den endelige Udformning af *Levnedsløbet Mit Livs Æventyr*, 1855, har Andersen digtet et helt lille Æventyr over Temaet:

»Enken efter Danmarks berømte Statsmand Christian Colbjørnsen og dennes Datter Fru van der Maase, da Hofdame hos Kronprindsesse Caroline, vare de to Første af den høiere Stand, som toge venligt mod den fattige Dreng; de hørte paa mig med Deeltagelse og saae mig jevnligt hos sig. Fru Colbjørnsen boede om Sommeren paa Bakkehuset, der eiedes af Digteren Rahbek og hans Hustru: »Philemon og Baucis«, som de i et Digt bleve kaldte;⁵ jeg kom under deres Tag og snart i deres Stue; Rahbek selv talte aldrig nogensinde til mig, den eneste Tilnærmelse var en Gang i Haven, hvor han styrede lige hen imod mig, som om han vilde sige et Par Ord, men idet han var mig nær og fæstede Øinene paa mig, vendte han pludselig om igjen og gik. Fru Rahbek, med sin Livlighed og venlige Character, indlod sig derimod en Deel med mig; jeg havde da begyndt at skrive en Slags Comedie og læste den for hende; strax ved de første Scener udbrød hun: »men der er jo hele Stykker deri, De har skrevet ud af Oehlenschläger og Ingemann!« – »Ja, men de ere ogsaa saa deilige!« svarede jeg ganske uskyldig og læste videre. En Dag, da jeg fra hende vilde gaae op til Fru Colbjørnsen, rakte hun mig en Haandfuld Roser og sagde: »Vil De tage dem med op, det vil vist fornøie Conferentsraadinden at faae dem af en Digers Haand!« det var halv i Spøg, disse Ord bleve sagte, men det var første Gang, at Nogen satte Digternavnet i Forbindelse med mit, det gik mig gjennem Blod og Sjæl, Vandet kom mig i Øinene og jeg veed, at fra dette Øieblik af var min Tanke vakt for at skrive og digte, det havde før kun været mig en Leg til Afvexling med Dukke-theatret, nu stod det høiere – nu var det Maalet.«

Uden Guldbergs Vidende skrev Andersen en ny Tragedie, *Røverne i Vissenberg*, og indsendte den anonymt til Teaterdirektionen i Marts 1822. Stykket blev forkastet af Censorerne, og det blev meddelt den anonyme Forfatter i et Brev fra Direktionen d. 22. Juni. Brevet er en Afskrift af Censuren og meget taler for at denne – som det saa ofte var Tilfældet – er formuleret og nedskrevet af Rahbek og derefter medunderskrevet af G. H. Olsen.

»Til Forfatteren af Stykket: *Røverne i Vissenberg*.

Idet de anordnede Censorer tilbageskikke Stykket: *Røverne i Vissenberg*, som aldeles uskikket for Skuepladsen, ønske de, at det med Hensyn til Forfatterens personlige Stilling maatte fra Theaterdirectionen blive ham tilkjendegivet, at med den fuldkomne Mangel paa elementær Dannelse og alle uundværlige Forkundskaber, som dette Stykke paa hver Side viser, det endog for de allerypperste Anlæg vilde være umuligt at frembringe noget, der kunde fortjene at fremstilles for et dannet Publikum eller forelægges smagfulde og kyndige Læsere. Særdeles kjært vilde det være dem, hvis dette Vink maatte formaae det unge Menneske til at søge, og hans Venner og Velyndere til at forskaffe ham den Veiledning, uden hvilken den Bane, han saa ivrig søger efter at betræde, stedse maa og vil blive ham lukket. –

Dette skulde Directionen ved at tilbagesende Stykket ikke undlade at tilmelde Forfatteren.

Holstein. Rahbek. Olsen. Collin.«⁶

Det er øjensynligt, at Censorerne har været ganske paa det Rene med, hvem den anonyme Forfatter var. Deres Vink til Andersens Velgørere blev dog ikke fulgt. Andersen selv viste heller ikke stor Iver for at skaffe sig boglige Kundskaber. Han havde forsømt den Undervisning i Latin, som Guldberg havde skaffet ham, i Stedet for at læse Grammatik gik han i Teatret, hvor han havde fri Plads i Figurantindelogen, eller han spillede Dukketeater hjemme paa sit Værelse hos Madam Henkel.

En Uges Tid efter han havde faaet Dommen over sin Tragedie, fik han ydermere Besked fra Teatret om, at han var afskediget fra Synges- og Danseskolen, da man ikke kunde finde Anvendelse for ham. Alle

Sunde syntes lukkede. Hans Penge var ved at slippe op, Guldberg, hans bedste Støtte, var saa fortørnet over, at han havde forsømt Latintimerne, at han lod ham sejle sin egen Sø. Det saa ud som om Andersen maatte opgive at erobre København og vende tilbage til Odense og Skrædderlæren. Men et sidste desperat Forsøg gjorde han. Endnu en Tragedie skrev han, og med det utrolige Mod og den ugenerte Paa-trængenhed, der udmærkede ham i disse Aar, opsøgte han indflydelsesrige Folk og læste sin *Alf sol* højt for dem. Saaledes kom han ogsaa til Holmens Provst, Carl Frederik Gutfeld. Provsten havde fra sin Ungdom været litterært interesseret og havde begaaet en Del religiøse Poesier, nogle Prædikener og almenoplysende Foredrag som han i vid Udstrækning havde faaet offentliggjort i Rahbeks Tidsskrifter. Rahbek og Gutfeld havde lært hinanden at kende i Begyndelsen af 1790erne, da Gutfeld var Præst i Hørsholm. Naar Rahbek foretog sine lange Fodture fra Bakkehuset til Familien Rosings Sommerbolig i Fredensborg, lagde han altid Vejen om ad Præsteboligen i Hørsholm. Visitterne fortsatte efter Rosings var flyttet fra Fredensborg. Rahbek regnede ikke en Spadseretur til Hørsholm for noget. Han gik om Søndagen derop og hørte Gutfeld prædike, og Resten af Dagen tilbragte de to Venner med lange Samtaler om deres mange fælles Interesser.⁷ Venskabet var ubrudt, og i 1822 var Gutfeld og Fr. Høegh-Guldberg nogle af de sidste tilbageblevne af Rahbeks Venner fra de gyldne Aar før Aarhundredskiftet.

Andersen, der forstod at finde frem til de rigtige Forbindelser, har nok været klar over Gutfelds nære Venskab med Rahbek. Andersen bad ham om en anbefaling og Gutfeld skrev bl. a. følgende: »– uden at afgive nogen bestemt Dom, da jeg i lang Tid ei har beskæftiget mig med noget Dramatisk, indskrænker jeg mig alene til at bemærke, at jeg hos Hr. Andersen sporer et ualmindeligt Talent for Digtekonsten, og jeg tvivler ikke paa, at jo denne Yngling ved at kunne lægge sig efter alvorlige Studier vil kunne naae det som saa ofte urigtigen bortødsles og benævnes: et hædrende Digternavn.«⁸ Gutfeld lovede tilmed at han personlig vilde levere *Alf sol* til Rahbek og vedlægge Stykket sin Anbefaling.

Hvad der nu videre skete, fremstiller Andersen i *Mit Livs Æventyr* paa denne Maade:

»– jeg kom herhen (til den Collinske Gaard i Bredgade), Collin talte til mig, jeg saa kun Forretningsmanden i ham; han sagde ikke mange Ord, og hans Tale var alvorlig og næsten streng, forekom det mig; jeg gik bort uden at vente fra denne Mand nogen Deeltagelse; og just Collin var det da, som inderligst tænkte paa mit Vel, i Stilhed virkede derfor, som han i sit hele Liv har gjort det for mange af Landets nu virksomme Mænd. – Mit indsendte Stykke, som saa Mange overvældede mig med Lovtaler for, berørte han let og løst, saa at jeg betragtede ham mere som en Uven end som en Beskytter. Men efter nogle faa Dages Forløb blev jeg kaldet op til Theaterdirectionen. Rahbek førte Ordet, overgav mig Manuscriptet til »Alfsol« og sagde, at dette Stykke var ubrugeligt for Scenen, men at man dog havde fundet deri »saa mange Guldkorn«, at man havde det Haab, at jeg ved alvorlige Studier, ved at komme i en Skole og forfra lære hvad der hørte til, vilde maaskee eengang kunde levere den danske Scene Arbeider, som der vare værdige at opføres; for at jeg nu kunde leve og tilegne mig den nødvendige Underviisning, var det at Collin havde talt min Sag hos Kong Frederik den Sjette, der for nogle Aar allernaadigst havde forundt mig en Sum fra Finantserne til mit Underhold, og at Directionen for de lærde Skoler havde skjenket mig fri Underviisning i Slagelse-Latinskole, hvor just en ny og som man sagde, driftig Rector var bleven ansat. Jeg var næsten stum af Overraskelse, aldrig havde jeg tænkt, at mit Liv skulde tage denne Retning; jeg var forunderlig betagen og havde egentlig ingen rigtig Forestilling om den Vei, jeg nu skulde gaae«.

Saaledes skildrede Andersen for sit Publikum i Ind- og Udland det store Vendepunkt i sit Liv. Uden at ville berøve Jonas Collin noget af hans velfortjente Berømmelse som H. C. Andersens faderlige Velgører, maa det dog retfærdigvis siges, at det første og afgørende Initiativ ikke blev taget af Collin men af Rahbek. Der er intet som helst der tyder paa, at Collin nærrede nogen Sympati eller Interesse for H. C. Andersen, før Rahbek gjorde ham opmærksom paa denne mærkelige Fremtonings digteriske Evner. Collin var ikke synderlig litterært interesseret og havde ingen sikker æstetisk Dømmekraft. Rahbek havde derimod litterær Sporsans, og da han havde gennemlæst *Alfsol*, skrev han en bemærkelsesværdig Censur, der kom til at gribe afgørende ind i H. C. Andersens Skæbne:

»d 3. Sept 1822

Over Andersens Alfsol, som Drama er Dommen snart afsagt, det er en Samling af Ord og Tirader uden dramatisk Handling, uden Plan, uden Caracteer, fuldt af alskens Reminiscentser, Ewald og Oehlen-schlæger, islandsk og nytydsk imellem hinanden, hverdags Phraser i Hverdagsriim, kort det egner sig paa ingen Maade til Skuepladsen.

Naar man derimod tager Hensyn paa, at dette Stykke er et Product af et Menneske, der neppe kan skrive ordenlig Sammenskrift, intet kiænder til Ortographie, til dansk Grammatik, aldeles savner de første fornødigste Notioner, og ovenikøbet har i sin Hierne et Pulterkammer af Godt og Ondt mellem hinanden, hvoraf han uden Valg tager i Flæng og for Fode, og man desuagtet i hans Arbeid finder enkelte Glimt, især i Volas første Scener, kan man ikke andet end ønske, at der maatte prøves, hvad af dette besynderlige Hoved med Dannelses kunde blive. Jeg veed ikke, hvorvidt mine mere formaaende Colleger tiltroe os at kunne skaffe ham enten umiddelbar kongelig eller anden offentlig Understøttelse til at studere, eller om det skulde ikke være bedre, som jeg for lang Tid siden har foreslaaet en af hans Velyndere,⁹ ved Privatsubskription hvortil jeg gjerne vilde give min Skiærv, at bringe saa meget sammen, at han kunde holdes tre Aar i Latinskole, og et Aar her ved Universitetet, indtil man saae, hvad der da blev af ham. Men at der bør skee noget for ham, derom er jeg overbeviist, og anbefaler mit Ønske i saa Henseende til mine Hh Collegers nøiere Overveielse og formaaende Understøttelse.

Rahbek.«¹⁰

Ved Direktionsmødet d. 6. September fremlagde Rahbek sin Plan for sine Colleger og vandt Gehør for den. Det blev aftalt, at Collin skulde søge at faa mundtligt Tilsagn fra Kongen om fri Skolegang for Andersen. Endvidere bestemte man at tilsige Andersen til næste Direktionsmøde. Den 13. September mødte Andersen saa op. Rahbek, Planens Ophavsmand, førte Ordet og Andersen tog med Tak imod Tilbudet.¹¹ Collin paatog sig at ordne det fornødne Praktiske ved Planens videre Udførelse, og Direktionen ansøgte i December Fonden ad usus publicos om en klækkelig økonomisk Støtte til Andersen. Da var Andersen allerede draget til Slagelse og sad paa Skolebænk hos Rektor Meisling.

I 1813 indleverede den unge *Johan Ludvig Heiberg* et Skuespil,

Tycho Brahes Ungdom, til det kgl. Teater. Censorerne antog det, men ønskede visse Ændringer foretaget. Heiberg blev imidlertid ked af Stykket, da han skulde til at omarbejde det og henlagde det. Men Skuespillet bragte ham igen i venskabelig Kontakt med Bakkehuset. Kamma Rahbek havde læst det og skrev et venligt Brev til Heiberg, der nogen Tid efter aflagde Visit paa Bakkehuset, og den afbrudte Forbindelse blev genoptaget.

I 1822 blev Heiberg udnævnt til Lektor i dansk Sprog og Litteratur i Kiel, og Rahbeks fulgte med Deltagelse hans og hans Moders Afrejse og gav dem Introduktionsbreve med til Venner i det Nordtyske. I Kielertiden fik Heiberg antaget Skuespillet *Nana* til Opførelse paa det kgl. Teater, og han vekslede Breve med Rahbek angaaende Rollebesætning og andre praktiske Spørgsmaal. Paa et Besøg i København i 1825 skrev Heiberg sin første Vaudeville *Kong Salomon og Jørgen Hattemager* og indleverede den til Direktionen, opmuntret af Jonas Collin. Rahbeks Censur af Heibergs første Vaudeville er dateret Bakkehuset Oktober 1825. Den viser, at Rahbek ikke paa Forhaand var saa uvillig stemt mod denne nye Genre, som man kan se det fremstillet. Han mener, Vaudevillen vil gøre Lykke, og at den – med visse Forandringer – hurtigt bør komme paa Scenen, da den sikkert vil skaffe Penge i den slunkne Teaterkasse. De Forandringer, Rahbek ønsker, gaar stort set alle i samme Retning. Rahbek var en afgjort Modstander af, at man paa Scenen omtalte nulevende Personer, endsig karikerede dem. *Kong Salomon og Jørgen Hattemager* havde i sin første Form en Del saadanne »Personligheder«. Salomon Goldkalb hed oprindeligt Rotschild og førte Tanken hen paa den Baron Rotschild i Frankfurt, der paa den Tid havde ydet den danske Regering betydelige Laan. Efter Rahbeks Henstilling ændrede Heiberg Navnet. Rahbek havde ogsaa meget imod Omtalen af Baggesen i Vaudevillens 1. Scene, men disse Replikker strøg Heiberg ikke. Rahbeks Uvilje mod »Personlighederne« er ikke et særegent Træk hos ham og kan ikke udlægges som en bornert Side af hans Psyke. Det er simpelthen en Tradition, han er vokset op med, en Overbevisning, han deler med sin egen Generation. Den eneste store Teaterskandale herhjemme i det 18. Aarhundrede skyldtes en saadan »Personlighed«. Teaterlederen Niels Krog Bredal skrev i 1771 et satirisk Efterstykke, *Den dramatiske Journal*, hvori han gav et grovt Por-

JOHAN LUDVIG HEIBERG, 18 Aar gammel.
Miniaturemaleri. (Teatermuseet).

træt af sin Modstander, den unge Kritiker Peder Rosenstand-Goiske. Opførelsen af dette Stykke blev af den københavnske Borger- og Akademikerstand opfattet som en umaadelig Fornærmelse, og Skuepladsens Publikum bojkottede Teatret, saa Bredal maatte tage sin Afsked for ikke at ruinere Skuepladsen. Den unge Ewald tog – som alle sine akademiske Fæller – Parti for Rosenstand-Goiske og skrev en Satire paa Bredals Stykke: *De brutale Klappere*. Dermed gav han Rahbeks Generation et Slagord. »Brutale Klappere« betyder i Rahbeks Terminologi, den Del af Publikum, der med Glæde griber den mindste Lejlighed til at lave Uro i Teatret; de som med Piften eller Trampen prøver at gøre deres Mening gældende, ganske som Bredals Tilhængere havde gjort det i sin Tid. Saa sent som i 1823 havde Teatret oplevet brutale Klappere. Ved Opførelsen af Oehlenschlägers Lystspil *Robinson i England*, havde der været højlydt Piben. En Del af Publikum fandt »Personligheder« i Stykket, og Baggensens Tilhængere benyttede det til et Forsøg paa at genoplive de gamle Stridigheder. Dette var kommet meget overraskende for Rahbek. Han havde troet, at Stykket efter den Omarbejdelse Oehlenschläger havde foretaget efter Forhandlingerne med ham, var blevet renset for de Personligheder, der havde været i dets første Form. Rahbek satte stor Pris paa Oehlenschlägers

Stykke, der iøvrigt paa mange Punkter har været Stofkilde for Heibergs Vaudeviller, og den Uro, der opstod ved dets Opførelser, har givet ham en bitter Belæring om, at de brutale Klappere stadig levede i bedste Velgaaende.

Heibergs næste Vaudeville, *Den otteogtyvende Januar*, skrevet til Kongens Fødselsdagsfest, er et ringe Stykke, og Rahbek lagde ikke Skjul derpaa i sin Censur. Men han var dog ivrig for, at Heibergs Stykke skulde behage Majestæten, og han tilraadede derfor visse Ændringer; »jeg ønsker, saa lidet muligt, at der skal kunne kastes Ugunst paa, hvad jeg, min private æstetiske Mening uanseet, ikke kan og bør andet end ønske Godt.«¹² Naar man har læst dette Brev til Collin, har man svært ved at forstaa P.H. Boyes Udtalelse om, at Rahbek – modsat Kamma Rahbek – ikke fulgte den unge J.L. Heiberg med Velvilje og Interesse. –¹³

Aprilsnarrene stødte Rahbek ved sine mange »Personligheder«. Ganske samme Indvending mod Vaudevillen gjorde hans Medcensor, G.H. Olsen og Chefen, Kammerherre Holstein.¹⁴ Rahbek gjorde dog intet Forsøg paa at hindre Stykkets Opførelse.

Da Heiberg i September 1826 sendte sin næste Vaudeville, *Recensenten og Dyret* til Collin, bad han sin Velynder om efter endt Læsning personlig at give Stykket videre til de to Censorer og give det et Ord med paa Vejen; især haabede han, at Collin vilde »bestemme Synspunktet lidt for Rahbek«. Heiberg havde paa Fornemmelsen, at der var meget i hans nye Vaudeville, der vilde støde Rahbek. Collin fik ikke bestemt Synspunktet for Rahbek, for han skrev kort og godt i sin Censur: »Da jeg finder dette Stykke *under al Kritik*, haaber jeg mig fritaget for at sige videre derom.«¹⁵ At Rahbek blev forarget over denne Vaudeville, siger sig selv. Efter hans Opfattelse var Stykket een stor Personlighed. Rygtet gik da ogsaa i København, at Heiberg med Studiosus Trop havde givet et onskabsfuldt Portræt af Redaktør Proft, og alt lagde op til den Skandale, som ganske rigtig indtraf. Ved Premieren blev Stykket »behysset« af »Proft og det øvrige Recensentcompagnie« som Collin ærgerlig skrev,¹⁶ og Heiberg maatte trække Stykket tilbage og omarbejde det.

Selv om Rahbek havde mange Indvendinger at gøre mod Heibergs Vaudeviller, var han ikke en forstokket Modstander af den nye Genre.

4/ 1829.

Kunne jeg have været i en anden by, men jeg har ikke min Kost, skøndt der sagtens vil være dem, den vil smage; da der imidlertid hverken er Personligheder, eller Gemeenheder, vil jeg ikke give den *Nei*, skøndt jeg for min Deel ikke ønsker den paa Skuespladsen. Rahbek.

Jeg for min Strid? nej for min Galskaber. Rahbek

16 Maj 1829.

For Antagelsen stemmer Collin.

RAHBEEKS CENSUR af J.L. Heibergs Vaudevillemonolog »Supplikanten«, 1829. »Supplikanten Vaudeville i een Monolog, er ikke min Kost, skøndt der sagtens vil være dem, den vil smage; da der imidlertid hverken er Personligheder, eller Gemeenheder, vil jeg ikke give den *Nei*, skøndt jeg for min Deel ikke ønsker den paa Skuespladsen. Rahbek.« Nedenunder har Collin vedføjet: »For Antagelsen stemmer Collin.« Supplikanten opnaaede kun een Opførelse, 16. Maj 1829. (Kgl. Teaters Arkiv, Rigsarkivet).

Han skrev i 1829 til Collin: »Iøvrigt forekommer Striden om *Vaudevillen* mig en Strid i Luften. Vaudevillen i og for sig er, fra dramatisk eller poetisk Side betragtet, et ubestemt Navn, der kan betegne noget Godt eller noget Slet; og min Forkjærlighed for »Vennernes Fest« og »Kærlighedsdrømmene«¹⁷ viser noksom, at det ikke var over Slagsset som Slags jeg bryder Staven, men over det Gemene og Personlige i »Recensenten og Dyret« det Frivole i »Aprilsnarrene« o. s. v. hvilket jeg naturligvis ligefuldt vilde gjøre, om de havde været uden Sang.« Rahbek lagde ikke Skjul paa, at han hellere saa Heiberg anvende sit store dramatiske og poetiske Talent paa mere vægtige Genrer, paa den anden Side beundrede han Johan Ludvigs »lette, kunsterfarne – fine og gratiøse Haand«.¹⁸ Ligeledes støttede han Heiberg, hvor og naar han kunde. Han anbefalede ham til et ekstraordinært Honorar for Vaudevillerne i August 1827 og han gav af fuldt Hjerte Tilslutning til Teatrets Indstilling til Kongen om at udnævne J.L. Heiberg til Teaterdigter og Oversætter: »Hans Sprogkyndighed, hans Greb paa at arbeide for Skuepladsen, hans Gave til at versificere, hans Musikkyndighed, kortsagt, Alt, hvad der hører til det Embede, hvortil han foreslaas, besidder han i en høj Grad *sine rivali*«.¹⁹

Det personlige Samvær mellem Rahbek og Heiberg var dog i disse Aar noget køligt, og i en lang Periode kom Heiberg ikke paa Bakke-

huset. Til sidst pinte det Rahbek for meget. Han skrev et Brev til Heiberg, hvori han beklagede det Dødvande, deres Venskab var kommet ind i, og Heiberg skrev tilbage »– Ingen kan meer end jeg give dine Ord Ret; jeg har stedse anset det som en Mangel paa Opdragelse, ja endog paa Forstand, at skye sine Venner, fordi de have en mindre gunstig Døm om noget, man har skrevet. Jeg selv vilde derfor allermindst have paadraget mig Skinnet af en saa ussel Forfængelighed, dersom jeg ikke havde troet at bemærke, at jeg paa nogen Tid ikke var dig velkommen. Da du nu selv bestandig har forstaaet at distiguere mellem Personen og hans Arbeider, saa var din Kulde imod mig uforklarlig, saa meget mer som jeg ikke vidste nogen anden Grund til den; og derfor holdt jeg mig tilbage. Jeg seer nu med Fornøielse at jeg har taget feil, og skal saaledes med det Første stræbe at oprette min Feil, ved at indfinde mig paa det mig stedse saa kjære Bakkehus, og bede Dig og din Kone om Syndernes Forladelse.«²⁰

Heiberg kom da igen paa Bakkehuset, og en Septemberaften i 1828 læste han derude sin *Elverhøj* op for de to trofaste Venner. De var begge meget betaget af Stykket, og Aftenen – den sidste Heiberg tilbragte sammen med Kamma – stod i Rahbeks Erindring som en uforglemmelig Oplevelse.

Med Udkastet til *Elverhøj* havde Heiberg konkurreret med Oehlenschläger om at skrive et Feststykke til Prins Frederiks Formæling. Hvor meget det end smertede Rahbek at maatte forkaste sin kære Svogers Udkast: *Sigrid med Sløret*, saa var der for ham ingen Tvivl om, at *Elverhøj* var langt det bedste af de to. Han fulgte med umaadelig Interesse Heibergs endelige Udformning af Planen, gav ham værdifulde Vink angaaende den historiske Kolorit og var meget opsat paa, at Musikken til de smukke Sange, der bl. a. var digtet over Folkeviser i Nyerups og hans egen Folkeviseudgave, skulde komponeres i ægte dansk Visetone og af en dansk Komponist.

I Aarene omkring 1820 havde Rahbek set med stor Pessimisme paa den danske Dramatiks Fremtid. Paa det Tidspunkt var Oehlenschlägers rige Aare tørret ind, og Romantikkens tredje Slægtled havde endnu ikke begyndt sin Skuespildigtning. I sine sidste Aar naaede Rahbek at opleve det danske Skuespils Regeneration. Han følte, at Heiberg med *Elverhøj* og *De Danske i Paris* havde forladt »Fjællebodsløjerne« og

havde fundet frem til en ny poetisk og national Skuespilstil. Og han glædede sig af Hjerttet, da Oehlenschläger efter mange Aars Stilstand igen digtede en stor Tragedie: *Væringerne i Miklagard*. Ganske som i gamle Dage oplivede Oehlenschlägers Genius ham, saa han fattede ny Arbejdsglæde, og i den samme Vinter, 1827-28, som Tragedien med stor Succes blev spillet paa det kgl. Teater, holdt Rahbek en Række Forelæsninger over den.

VII

De bange Anelser der greb Rahbek ved P. A. Heibergs Landsforvisning slog til. Nok var der ikke formelt blevet indført Censur i Danmark, men reelt kom de gældende Bestemmelser til at virke som en Art Censur. Højesteret tolkede Trykkefrihedsloven af 1799 meget strengt, og fra 1810 blev der indført Censur af Blade, der vilde bringe udenlandske Nyheder. Frederik d. 6. saa helst ikke, at Skribenter beskæftigede sig med politiske og sociale Emner, og 1790ernes frie Drøftelser af Samfundets Problemer ophørte næsten ganske i Romantikens Tid. Digtere og Kritikere var opslugt af æstetiske og personlige Fejder, og kun ganske enkelte som Blicher interesserede sig for sociale Forhold. I sine Tidsskrifter søgte Rahbek at drage Opmærksomheden bort fra de litterære »Kævlerier« og at ægge Skribenterne til at tage mere vægtige Problemer op til Debat. I en Tilskuerartikel fra 1818, paa Højdepunktet af Baggese-Oehlenschlägerfejden, sammenlignede han 1780ernes og 1790ernes offentlige Debat med den aktuelle. Forfatterne drøftede dengang centrale Problemer og deres Skrifter var medvirkende til de store Omvæltninger i Samfundet: »Da knustes Stavnsbaandet, da knækkedes Negerlænkerne, da fordreves Munkevæsenets Levninger af vor Undervisning, da vandt Næringsfrihed, Borgerfrihed, Tænkefrihed, og hvert Slags ønskelig og lovlig Frihed med hver ny Dag fastere Fod; og den Frimodighed, hvormed ethvert vigtigt Anliggende fremsattes, drøftedes, omtvistedes, var om ikke den eneste, dog den væsentligste Aarsag til hine uforglemmelige Dages Fortrin. – Andre Tider andre Sæder. Med hvad Øie Tilskueren, der til sit sidste Øieblik skal vedkiænde sig at være det saakaldte Oplysnings-olds taknemmelige Discipel, seer paa det nærværende, behøver han ikke her at gientage; men at næst Tausheden i vor Litteratur om værdige og vigtige Anliggender,

Skraalet deri, om det, der er ingen Ting værdt, er mellem Tidernes sørgeligste Tegn, fragaaer han ikke.«¹

I *Tilskuerne* for 1823 anmeldte Rahbek en Antologi kaldet *Bautastene*, som Blicher havde udgivet. Samlingen rummer Mindedigte af Oehlenschläger, Grundtvig, Ingemann og Blicher, et Firkløver i den danske Litteratur, og Firkløver betyder som bekendt Lykke, skriver Rahbek. Af Blichers Digte, der betegnende nok er skrevet over store Personligheder fra det 18. Aarhundrede, fremdrager og citerer Rahbek Digtet over M. G. Birckner og benytter det til at causere over Birckner og hans Betydning for dansk Aandsliv. Birckner havde i 1797 udsendt Skriftet *Om Trykkefriheden og dens Love*. Det vakte umaadelig Opsigt og en hidsig Diskussion. Birckner krævede en ny Trykkefrihedslov, der modsat den gældende af 1770 skulde være saa klar, at Forfatterne ikke var undergivet Domstolenes vilkaarlige Udlægninger af Loven. Den nye Lov bør give Ret til fri Drøftelse af alle Emner: Konstitutionen, den lovgivende, dømmende og udøvende Magt, Religionen og Embedsmænds offentlige Handlinger. Det eneste der bør være forbudt er direkte Opfordring til Medborgere om med fysisk Magt at kuldaste Konstitutionen eller at modsætte sig Regeringens Handlinger. Rahbek havde ved Skriftets Fremkomst hørt til dets varmeste Beundrere og Birckners grundige Drøftelse vedblev Livet igennem at være Rahbeks Rettesnor i slige Spørgsmaal. Han skriver i 1823, at det Tiden trænger til, er en Birckner, der klogt og uselvsk vilde undersøge Mulighederne for at faa Trykkefriheden tilbage. Rahbek indrømmer, at det nok i den nuværende internationale Situation er umuligt at faa indført Trykkefrihed, men Tiden er moden til Overvejelser, og engang før eller senere vil Landet uden Tvivl faa sin Ytringsfrihed tilbage. Han slutter sin Artikel med følgende Ord: »At Sandhed vil og maa triumphere, at det vil og skal erkiændes, at lovhiemlet Meningsfrihed er Folks og Fyrstes ypperste, man kunde maaskee sige eneste Palladium, det eneste Middel, hvorved Fyrsten er vis paa at lære at kiænde, hvad ofte ikke mindre heldig end omhyggelig dølgtes ham, Sandhed, Borgerrets og Borgerfriheds sikkerste Værn, – derom er, derom kan ingen Tvivl være!«²

Kun faa havde i de Aar Mod til at hævde Pressefrihedens Betydning, og endnu færre havde Mod til at fremsætte Kritik af det bestaaende Samfund. En af disse sjældne Faa var Christian Hviid Bredahl. I

KNUD LYNE RAHBEK.
Tegning af J. C. Dahl,
1826.

1819 udsendte han 1. Del af sine *Dramatiske Scener*, et Læsedrama hvori han retter indignerede Angreb paa Adelens og Embedsmændenes Magtmisbrug. Det sker dog camoufleret, idet hans Stykke udspilles i Fantasilandet Kyhlam. Bredahl, der levede et ensomt grublende Liv paa Landet, var aldeles ukendt i de litterære Kredse i København, men Rahbek fik Øje paa *Dramatiske Scener*, læste dem og søgte i Tilskueren at vække Opmærksomhed omkring Bogen. Det er ikke til at undre sig over, at Rahbek blev optaget af dette Værk, for de politiske og sociale Idealer, der bærer det, ligger nær hans egne. Efter mange Aars Dødvande fandt han nu til sin Glæde en Forfatter, der tog Arven op efter det 18. Aarhundredes Samfundskritikere. Det er heller ikke til at undre sig over, at Rahbek kun paa en meget diplomatisk Maade kunde gøre

Publikum opmærksom paa dette upaaagtede Værk. Han kunde ikke omtale Scenernes politiske Brændstof, men maatte nøjes med at rose Bogens litterære og moralske Satire og saa forsigtigt antyde, at der kunde være meget at tilføje om Skriftets alvorlige Del, men at Tilskueren blot maa nøjes med paa det varmeste at recommandere Læsningen af det.

De stærke nationale Følelser, der blev vakt af Krigen med England, greb Rahbek lige saa dybt som hans Samtidige. Paa Studenternes Bøn havde Kronprinsen i 1801 oprettet Studenterkorpset, og Professorer og Studenter meldte sig i stort Tal. Oehlenschläger, Grundtvig og Blicher tjente som Menige i Korpset, Rahbek som Løjtnant. I August 1807 opfordrede Kronprinsen igen Studenterne til at give Møde og henved 800 meldte sig under Fanerne. De ældre Akademikere, der i 1801 havde tjent som Officerer fik igen Officerscharge. Størstedelen af Korpset deltog i Vagttjeneste paa Voldene i Bombardementsdagene, men Kaptajn Rahbek fik Kommando over otte Mand og blev tildelt en vanskelig og farlig Opgave. Universitetsbibliotekets Bogsamlinger var anbragt paa Trinitatis Kirkeloft, og Rahbek og hans Deling skulde sørge for, at de Bomber der ramte Trinitatis Kirke ikke antændte. I Spidsen for sine 8 Mand kastede Rahbek sig uforfærdet over de nedstyrtende Brandbomber og fik dem slukket. I en Rapport fremhævedes Kaptejn Professor Rahbek, »som foregik sine Undergivne med det priseligste Mynster paa Nidkjerhed og paa Mod til at udsætte sig for de nedstyrtende Bomber. Derved blev da ogsaa opnaaet, at ingen af de fire Bomber, som slap ned i Bibliotheket, tændte Ild.«⁹

Rahbeks Fædrelandskærlighed blev grundlagt i Krigsaarene og blev for Resten af Livet en dybttonende Streng i hans Sind. Men han blev aldrig Chauvinist og tog altid stærk Afstand fra alle Former for fanatisk Nationalisme. Hans Kærlighed til Fædrelandet blev en Inspiration for hans Forfatterskab ligesom den gjorde ham modtagelig for de unge Romantikeres nationale Digtning.

Meget af Rahbeks Forfatterskab kan ses som Frugter af hans Virksomhed som Lærer i bred Forstand. Hans mange Universitetsforelæsninger bliver til Litteraturhistorien, hans Undervisning paa Christianis Drengeskole gør ham til den ypperlige Skolebogsforfatter: den danske Læsebog. Hans Undervisning paa Det kongelige Teaters dramatiske

Elevskole afføder Bogen *Om Skuespillerkunsten*, 1809. – Al den uofficielle men endnu dybere virkende Vejledning som flere Generationer af Skuespillere modtog af ham under hans daglige Gang paa Teatret, har Eftertiden overset, selv om en af hans Elever, Skuespilleren og Forfatteren Thomas Overskou har givet ham en varm Tak derfor i sin Teaterhistorie.⁴ – Hans Tidsskrifter har haft en uvurderlig Betydning for et stort læsende Publikum. Han opdrog en Læserkreds til at beskæftige sig med æstetiske, etiske, politiske og sociale Problemer, og han banede dermed Vejen dels for Heibergtidens æstetiske Tidsskrifter dels for Grundtvigs folkeopdragende Virke.

Det er ogsaa i Kraft af sin pædagogiske Intuition, at Rahbek fik en saa udmærket Kontakt med Ungdommen, og det lige til sine sidste Levedage. 1820ernes Studenter holdt af hans bramfri Opræden og af hans fortrolige Omgangstone. De beundrede hans udstrakte Kundskaber, der aldrig tog sig pedantiske Udtryk, og hans alsidige Orientering inden for Tidens Litteratur, Kunst, Historie og Politik. Tidens bedst begavede Ungdom samledes om ham, diskuterede med ham, lyttede til ham og drog Nytte af hans Viden. Som den ægte Pædagog han var, havde han et altid vaagent Blik for nye Strømninger i Aandslivet og Lysten til delagtiggøre andre i sine Fund. Og saaledes blev det den aldrende Rahbek, der gav 1820ernes unge Digtere og Kritikere nogle af de nye Impulser, der var nødvendige for dem, ifald de ikke skulde stagnere i en tysk-romantisk Epigondigtning.

Rahbek havde fra sin tidlige Ungdom næret en varm Kærlighed til den engelske Litteratur. Han var fortrolig baade med Renaissancens og det 18. Aarhundredes Digtning. I Krigsaarene mistede han Forbindelsen med engelsk Aandsliv, men efter 1814 blev det igen muligt for ham at abonnere paa engelske og skotske Tidsskrifter og at faa nye Bøger tilsendt. Han blev nu opmærksom paa de nye Strømninger i den engelske Litteratur og blev meget begejstret for Walter Scotts og Byrons Digtning. Den engelske Romantik har dybe Rødder i det 18. Aarhundredes Digtning og Videnskab og har suget Næring af den antikke Litteratur. Den bygger ikke som den tyske Romantik paa et spekulativt filosofisk Grundlag, men er mere udpræget en litterær Retning. Den engelske *romanticism* uddyber det foregaaende Aarhundredes Interesse for det historiske og dets Smag for det sentimentale og det

gruopvækkende. Scott digtede historiske Ballader og Versfortællinger, senere Prosaromaner, og i alle sine Værker indsætter han farverige romantiske Figurer i et historisk, pittoresk Milieu. I sine Versfortællinger og dramatiske Digte forstærkede Byron det 18. Aarhundredes Weltschmerz og tilsatte den sin særprægede Ironi og Livslede. Det var særlig det historiske og pittoreske i denne nye engelske Digtning der vandt Genklang i Rahbeks Sind, og i 1817 udsendte han forsøgsvis nogle Oversættelser af mindre Digte af Scott og Byron. I Tilskueren for 1820 stod hans Oversættelse af et langt Uddrag af Scotts episke Digt, *The Lay of the last Minstrel*, og det vakte en saadan Interesse i hans Lærerkreds, at han lovede at fortsætte med at give Smagsprøver paa denne nye engelske Digtning. I sit Tidsskrift *Hesperus* skrev han i 1820-21 seks »Breve om Englands nyere poetiske Litteratur«, og i 1823 oversatte han Byrons Sørgespil *Marino Faliero*.⁵

Rahbeks unge Venner, deriblandt Poul Martin Møller og Christian Winther, der ikke blot læste hans Oversættelser i Tidsskrifterne, men som ude paa Bakkehuset kunde læse i Originalteksterne og laane dem hjem, blev snart grebet af en sand engelsk Feber. I 1821 bestilte man ikke andet i Poul Møllers Kreds end at læse Scott, og for Christian Winther, Ingemann og Hauch blev Mødet med Scotts historiske Digtning af indgribende Betydning. Baade Winthers *Træsnit*, hans Versfortællinger og sidst men ikke mindst *Hjortens Flugt* staar i dyb Gæld til Walter Scott. Det samme gælder Ingemanns og Hauchs Romaner.

I 1820 stiftede en Kreds af Studenter den første danske Studenterforening. Christian Wilster skrev den nye Forenings Programerklæring og gav Udkast til Lovene. Christian Winther skrev Foreningens første og i lang Tid foretrukne Festsang: Her under Nathimlens rolige Skygge -. Studenterne stiftede Foreningen uden at spørge Universitetet om Lov, og det vakte meget Uvilje mod Foreningen. Flere af Konsistoriums Medlemmer ønskede den ligefrem forbudt. Rahbek delte ikke sine Kollegers Uvilje mod de unges oprørske Optræden. Tværtimod. Han meldte sig som den første Professor ind i Foreningen allerede i Januar 1821, og holdt - ogsaa som den første af sine Kolleger - Foredrag i Foreningen og skænkede Bøger til dens nyoprettede Bibliotek. Studenterne var glade for den Støtte, som hans aabenbare Sympati skaffede dem, og paa Generalforsamlingen i 1823 blev det vedtaget

BAKKEHUSET SET FRA VALBY BAKKE. Maleri af Heinrich Buntzen, 1826. (Bakkehuset).

med alle Stemmer mod een at udnævne ham til Foreningens første Æresmedlem.⁶ I et Brev fra Senioratet blev Rahbek i denne Anledning indbudt til et Gilde. En af Foreningens ivrige Medlemmer Poul Møller skrev en Festsang, hvori han først skildrer Drengen Knud, der vandrer i Lunden ved sin Skole, det gamle Herlufsholm, og som i Herlufsholm Kirke bliver grebet af »Oldtidens Minde«. Dernæst Læreren, der sætter Skik paa de Unge og Skribenten, der iagttager Samfundet: »Saa skildrer han snildt paa det skjemtrige Blad / De Daarers forskruede Fagter. / Da smiler den Qvinde, da leer hendes Mand. / De Blade de flagrer saa vidt om vort Land. / Til sidst motiveres Skaalen:

Vor Broder i Raskhed, vor Fader i Aar,
 En Heldøres Maske han hader.
 En Vise ved Glasset han ikke forsmæder.
 O hil dig da, Broder og Fader!
 Ja løfte sin Hat for Knud Lyne man maa,
 Saalænge som Jyder det Danske forstaae.⁷

I 1825 besluttede Studenterforeningen at fejre Rahbeks 50 Aars Studenterjubilæum, der faldt sammen med Foreningens 5 Aars Fødselsdag. Det gav Anledning til en Fest af usædvanlige Dimensioner. I Forenin-

gens Vinterlokaler blev han modtaget med Poul Møllers Sang fra 1823. Ved Bordet blev der sunget nydigtede Viser af Oehlenschläger og J.L.Heiberg. Rahbek takkede dybt rørt for Heibergs Sang *Bakkehuset*, der slutter med følgende Strofe:

Hvo kjender ei det Musers Hjem,
 Hvor Gjæstfriheden bygger?
 Hvo flygted ikke tidt til dem,
 I deres Lindeskygger,
 Hvor Sangens Fugle synge tør,
 Og Sangens Venner lytte,
 Hvor Baucis med Philemon gjør
 Et Tempel af en Hytte?*

Efter Maaltidet begav hele Selskabet sig ud til Foreningens Sommer-værelser paa Vesterbro. Haven var illumineret og et smukt Fyrværkeri med Rahbeks Navnetræk blev afbrændt. Derpaa sang man Poul Møllers nydigtede Vise: En Ridder liig, i blanke Vaabenklæder –. Festen blev refereret nogle Dage senere i *Nyt Aftenblad* (23. Juli), der om Gildets sidste Del har følgende at berette: »Efter at have hierteligen takket for en af sit Livs hæderligste, gladeste og skønneste Dage, som akademiske Medborgeres Yndest og Godhed her havde skiænket ham, vilde han nu taget Afskeed; men ledsagedes hiem af Selskabsbrødrene og overraskedes ved sin Hiemkomst ved en af samtlige hans Bakkehuses vennehulde Beboere foranstaltet Illumination. Selskabet, som havde bragt ham hid, bød ham nu et varmt og broderligt Farvel, som han med levende Tak besvarede. – Til at forhøie Festen, bidrog ikke lidet, at tvende her i Besøg værende svenske Lærde, Digteren Prof. Geyer og Bibliothekar Schröder fra Upsal, med hiertelig Deeltagelse forskiønnede den, og vare uudtømmelige i at bevidne deres Beundring af den Aand, der besælede det Hele, og hvortil maaskee ikke lettelig noget vor Tids Universitet skulde fremvise Magen.«

Da Rahbek den 22. April 1830 stille sov hen, mistede den danske Litteratur en af sine mest trofaste Tjenere. Han fulgtes til Graven af en Skare, der repræsenterede alle de Sider af dansk Aandsliv, som han havde tjent i sit halvfjersindstyveaarige Liv. I den følgende Tid blev der

holdt Mindefester for ham paa Det kgl. Teater, i Studenterforeningen, i Borups Selskab, i Frimurerlogen, og danske Digtere hyldede og takkede ham i smukke, varmtføjte Digte. En af de unge Digtere, Christian Wilster, skrev en Mindesang: Paa grønklædte Bakke der ligger et Huus –, hvori han takker Rahbek for hans mangeaarige Virke i den danske Litteraturs Have:

Som Gartneren freder om Blomsternes Flok,
Og binder de siunkne saa kierlig til Stok,
Saa elsked' han Skialde, de gamle, de nye,
Hvem Herren gav Røst til en Sang under Skye.

Det tyktes ham Synd om et Navn var forglemt,
Som stod paa en Grav, hvor en Digter var giemt;
Det tyktes ham Synd, om en Røst var hendød,
Som fordum til Fryd her i Dannevang lød.

Og Mosset fra Stenen han rydded' med Stav,
Og Skialde opstode af Tidernes Grav;
Om Folk vilde høre, det ænsed' han ei,
Men trøstig han vandred' sin ærlige Vei.

De Gamle de blive let sære i Sind,
Og vil for det Yngre tidt sætte en Pind;
Ham glæded' selv Aandens de spædeste Spor,
Som om han var bleven Student først ifior.

Ei knyttet ved Børn til den kommende Slægt,
Han elsked' de Unge trods Aarenes Vægt,
Og stor var den Kreds, som udfyldte hans Savn,
Hans Sønner af Hierte, hans Venner ved Navn.

Paa Hierternes Tak har du billigste Krav,
Og kierlige Taarer bedugge Din Grav;
Nedsynker end Tuen, hvor Støvet blev giemt,
Dog aldrig i Danmark Dit Navn bliver glemt.*

Noter

I

1. K.L.Rahbek, *Erindringer*, I, 1824, 76-77.
2. Anne E.Jensen, *Rahbeks Pariserbreve, Studier fra Sprog- og Oldtidsforskning*, Nr. 235, 1958, 33.
3. *Ibid.* 38.
4. K.L.Rahbek, *Er. I*, 252 ff.
5. J.S.Welhaven, *Ewald og de norske Digtere*, 1863, 59.
6. *Rahbek, Er. I*, 233, 317-18.
7. *Alm. dansk Bibliotek*, I, 1780, 155.
8. *Rahbek, Er. I*, 366. L.Bobé, *Johs.Ewald*, 1943, 108-9.
9. Bobé, 117.
10. O.J.Samsøe, *Efterladte digteriske Skrifter*, I, 1796, XLVIII.
11. *Minerva*, Juni 1786, 850 ff.
12. *Ibid.* Juli 1786, 113-114.
13. *Dramaturgiske Saml. I*, 1788, 28.
14. *Ibid.* 190.
15. *Ibid.* 188-189.
16. *Dramatiske Tillæg til Morgenposten*, I, 1792, 152.
17. *Dram. Saml. I*, 31.
18. *Rahbek, Er. II*, 1825, 86-87.
19. *Dram. Saml. I*, 220 ff.
20. D. da. *Tilskuer*, 1793, Nr. 60.
21. S.A.Lindbæk, *Fra Det norske Selskabs Kreds*. 1913.
22. Jens Juul, der nu er berømt for sine Portrætter, var i sin Samtid ogsaa højt skattet som Landskabsmaler.
23. *Digtet Philet*, 1770.
24. *Bidrag til den danske Digtekunsts Historie*, II, 1801, 209.
25. *Dansk Læsebog*, II, 1804, 241.
26. *Ibid.* I, 1799, 154.

II

1. *H. Schwanenflügel*, P.A.Heiberg, 1891, 22.
2. P.A.Heiberg, *Tre Aars Ophold i Bergen*, 1829.
3. Se f. Eks. D.da. *Tilskuer*, 1792, II, Nr. 93.
4. *Ibid.* 1794, I, Nr. 21.
5. Hans Kyrre, Knud Lyne Rahbek, *Kamma Rahbek og Livet paa Bakkehuset*, 2. Udg. 1929, 138-39.
6. *Brev af 9. Febr. 1795*, S. Birket Smith, *Til Belysning af litterære Personer og Forhold*, 1884, 164.
7. *Schwanenflügel*, 341-42. Vilh. Andersen, *Dansk Litteraturhist. II*, 1934, 848.
8. Fr. Rønning, *Rationalismens Tidsalder*, III, 2, 1899, 410 ff.
9. P.A.Heiberg, *Erindringer af min politiske, selskabelige og litterære Vandel i Frankrig*, 1830, 338.
10. *Rahbeks lange Brev til P.A.Heiberg*, April 1794, Birket Smith, 136-145.
11. *Udtrykket skyldes Fru Gyllembourg. Heibergske Familiebreve v. M. Borup*, 1943, 151.
12. 1797, I, Nr. 6.
13. *Jens Baggenses Biografi ved August Baggese*, I, 1843, 133.
14. *Rahbeks Anmeldelse i Dram. Tillæg til Morgenposten*, I, 1792, 9 ff.
15. Rønning, *opus cit.* 423.
16. P. Chr. Zahle, Knud Lyne Rahbek og hans Samtid, 1860, 156.
17. *Rahbek, Er. V*, 1829, 413.
18. *Ny Kgl. Saml. 1455*, Fol. B. Kgl. Bibl.
19. *Johanne Luise Heiberg: P. A. Heiberg og Thomasine Gyllembourg*, 4. Udg. I, 1947, XV.

20. Brev 22. Nov. 1801. Ny Kgl. Saml. 1455.
21. Brev 25. Jan. 1802. Ibid.
22. P. H. Boye, Om Karen Margrethe Rahbeks Brevvexling, 1881, 16.
23. Brev fra P. H. Boye til Johanne Luise Heiberg. Se P. A. Heiberg og Th. Gyllembourg, 4. Udg. II, 1947, 459. Boye protesterede mod Fru Heibergs Fremstilling af Ludvigs Oplevelser paa Bakkehuset.
24. P. A. H. og Th. G. I, 221. Sammenlign hermed Kamma Rahbeks Brev ibid. 219-20.
25. Ibid. 228-29.
26. Efterskrift til 3. Bd. af Samlede Skuespil, 1806, 415.
27. D. da. Tilskuere, 1806, II, Nr. 92-93.
- dier fra Sprog- og Oldtidsforskning, Nr. 226, 1953.
16. Det skandinaviske Litteraturselskabs Skrifter, III, 1807, Bd. 2, 310.
17. Ibid. 309-342.
18. Oehlenschläger tolker Aristoteles i Overensstemmelse med Rahbek, se Oehl. Erindringer, II, 1850, 108.
19. Breve, 1798-1809, III, 265.
20. H. Topsøe-Jensen, Schiller og Oehlenschläger, Edda XV, 1915.
21. W. Michelsen, Hakon Jarl og Erik Glipping, 1943, 27.
22. Breve, 1798-1809, II, 1945, 254.
23. Ibid. II, 254. III, 101.
24. Ibid. III, 97, 118, 136.
25. Ibid. III, 143.
26. Breve fra og til Oehl. 1809-29, IV, 1958, 8.
27. Breve, 1798-1809, III, 98.
28. Ibid. II, 265 ff. IV, 1947, 275.
29. Ibid. II, 269-70.
30. Ibid. 48.
31. Ibid. III, 88.
32. Ibid. 222 ff.
33. Ibid. II, 261. III, 272.
34. Ibid. III, 102.
35. Ibid. III, 32-33.
36. Oehl. Er. II, 1850, 110.
37. Sandsigeren, Marts 1811.
38. Oehlenschläger, Om Ewald og Schiller, 1854, 119.
39. Breve, 1809-29, IV, 100-101, 113 ff.
40. Ibid. I, 1953, 116.
41. Ibid. IV, 165.
42. Ibid. I, 191.
43. Svar paa Hr. Professor Oehlenschlägers til Publikum i Anledning af Lystspillet Frejas Alter forkastet af Theatercensorerne, 1816, 13.
44. Kr. Arentzen, Baggesen og Oehlenschläger, IV, 1874, 56.

III

1. Oehlenschläger, Ungdomser. v. L. Bobé, 1915, 115.
2. R. Neiiendam, Scenen drager, 1915, 60 ff. Minerva, 1798, I, 380.
3. Ungdomser. 195.
4. Ibid. 198.
5. Ibid. 195-96.
6. Ejnar Thomsen, Omkring Oehlenschlägers tyske Quijotiade, 1950, 141.
7. Ungdomser. 200.
8. Breve fra og til Adam Oehlenschläger, 1798-1809, III, 1945, 17.
9. Ungdomser. 195.
10. D. da. Tilskuere, 1805, II, Nr. 70-71.
11. Breve, 1798-1809, III, 6.
12. Ibid. I, 1945, 269.
13. Ibid. II, 1945, 48.
14. C. M. Rosenberg, Et Oehlenschlägerfund, Studier fra Sprog- og Oldtidsforskning, Nr. 225, 1954, 20.
15. Torben Krogh, Oehlenschlägers Indførelse paa den danske Skueplads, Stu-

45. *Ibid.* 156.
46. Tilskueren 1818, Nr. 76-77.
47. Breve, 1809-29, III, 1955, 85.

IV

1. E. Collin, H. C. Andersen og det Collinske Hus, 1882, 645.
2. Oehlenschläger, Breve, 1809-29, IV, 208.
3. Trykt i Samarbejde med Rasmus Nyerup, 1828.

V

1. Tilskueren 1819, Nr. 86.
2. H. A. Brorson, Samlede Skrifter, III, 1956, 8.
3. Tilskueren 1816, Nr. 29.
4. Tilskueren 1816, Nr. 57, 1817, Nr. 54.
5. Trykt i Dansk Minerva, Februar 1817.
6. Dansk Minerva, Sept. 1815.
7. H. Steffens, Die gegenwärtige Zeit und wie sie geworden, I-II, Berlin, 1817.
8. Tilskueren 1815, Nr. 39.
9. B. S. Ingemann, Tilbageblik paa mit Liv og min Forfattervirksomhed, 1863, 24.
10. Kgl. Teaters Arkiv, RA, Korrespondance, E, Nr. 1430.
11. Kgl. Teaters Arkiv, RA, Protocol over afg. Breve, 1807-14, Nr. 161.
12. Chr. Molbech og Kamma Rahbek, en Brevveksling ved Chr. K. F. Molbech, 1883, 81. L. Schrøder, Til Minde om Povl Dons, 1875, 95, 101.
13. Tilskueren, 1819, Nr. 1.
14. Kr. Arentzen, Baggesen og Oehl., V, 1875, 219.
15. Rimbrev til Ingemann, Danne-Virke, 1817, Arentzen, VI, 1876, 281 ff.
16. Breve til og fra Ingemann, ved V. Heise, 1879, 39 ff.
17. Tilskueren 1816, Nr. 101.

18. Arentzen, VI, 316.
19. Tilskueren 1817, Nr. 33.
20. Provst Fr. Schmidts Dagbøger, 1868, 357-58.
21. Breve til og fra Ingemann, 33, 34.
22. Tritogenia, III, 1829, 61-62.
23. Tilskuerne, 1823, Nr. 60, 476.
24. Tilskueren, 1816, Nr. 12.
25. Oversættelsen trykt 1807-9.
26. Brev af 1. Febr. 1801, Ny Kgl. Saml. 1455. Fol.
27. S. S. Blicher, Samlede Skrifter, XXXI, 1932, 54.
28. *Ibid.* 74.

VI

1. Kgl. Teaters Arkiv, RA, ujournaliserede Breve mel. Direktionens Medlemmer 1810-49.
2. H. C. Andersen og det Collinske Hus, 1882, 689.
3. H. C. Andersens Levnedsbog, 1926, 50.
4. H. C. Andersens Brevveksling m. Collin d. Ældre, I, 1945, 23.
5. Rahbeks Digt: Til mit Bakkehus, 1802.
6. H. C. Andersen og d. Collinske Hus, XV.
7. Rahbek, Er. IV, 1827, 232-35.
8. Brevveksling m. Collin d. Æ., I, 23, III, 1945, 9.
9. Rahbek sigter vel til Guldberg.
10. Censuren blev for første Gang trykt i H. Topsøe-Jensens Udgave af Mit eget Æventyr uden Digtning, 1942, 208.
11. H. C. Andersen og d. Collinske Hus, XVI.
12. Breve og Aktstykker vedr. J. L. Heiberg, II, 1948, 15.
13. P. H. Boye, Om Karen Margrethe Rahbeks Brevveksling, 1881, 8-9.
14. Breve og Aktstykker, II, 18-19.
15. *Ibid.* 22.
16. *Ibid.* 25.

17. Vaudeviller af henholdsvis C.N.Rosenkilde og Scribe & Delavigne.
 18. H. C. Andersen og d. C. Hus, 685, 681.
 19. Ibid. 677.
 20. Breve og Aktstykker, II, 33-34.
- VII
1. Tilskueren, 1818, S. 571 ff.
 2. Tilskuerne, 1823, Nr. 60.
 3. H. C. A. Lund, Studentereforeningens Historie, I, 1896, 15. Just Mathias Thiele kaster i sine Erindringer fra Bakkehuset, 1869, et odiøst Skær over Rahbeks militære Mod. Det er ganske uberettiget.
 4. Thomas Overskou, Den danske Skueplads, V, 1864, 90.
 5. Oluf Friis, Hjortens Flugt. Bidrag til Studiet af Christian Winthers Digting. Under Udgivelse.
 6. H. C. A. Lund, Studentereforeningens Historie, I, 193.
 7. Poul Møller, Efterladte Skrifter, I, 1855, 93.
 8. J. L. Heiberg, Poetiske Skrifter, VIII, 1862, 346.
 9. Samling af Skrifter til Erindring om Knud Lyne Rahbek og Karen Margareta Rahbek, fød Heger, 1831, 50-51.

Nogle smaa Erindringer fra min Barndoms Frederiksberg

Af SIGURD SWANE

SKULDE jeg nævne »Gaden« i min Barndoms Frederiksberg, maatte det være Gamle Kongevej. Og var den saa en Gade, eller var den ikke endnu en Vej? Dèr, hvor Martensens og Madvigs Allé ligger, laa en stor Græsmark, skilt fra Gamle Kongevej ved en Grøft og bag den en høj uigennemtrængelig Tjørnehæk med en Indkørsel et Sted midtvejs, over hvis primitive ledagtige Lukke man syntes at se ind i et helt Landskab. To Bænke uden Rygstød stod paa Fortovet, og sad man paa en af dem, saae man over paa de tre Villaer overfor med deres Haver; ved Bülowvej stod i Kaptajn Hermans Have et højt spirformet Pæretræ, om Foraaret i den skønneste Blomstring, og bag den saaes Bülowvejens dejlige Allétræer, de Træer, der, seet fra Gamle Kongevej, engang tog imod mig som en ubegribeligt betagende Frodighed, da jeg kom hjem fra min første Sommerferie – fra den lille Hedelandsby Grindsted, hvor et Kastanjetræ, der lige naaede op i Højde med den mere end tohundredaarige lave Præstegaards Tag, var en Seværdighed i Miles Omkreds, og dog havde jeg under en Dags Ophold i Vejle, sammen med min Far, der havde hentet mig i Grindsted, paa Hjemvejen gennemvandret den da endnu uberørte Grejsdal. Det var i 1887.

Endnu stod paa Gamle Kongevej Telegrafpæle, som man kendte dem fra en rigtig Landevej. Jeg husker endnu en ældre Skolekammerat, Søn af den store Vognmand Blyt i Smallegade, da han havde forladt Skolen, lykkelig over det frie Liv, komme landligt kørende dèr med Arbejdsvogn, forspændt med to solide Heste. Han smeldede med Pisken til Hilsen.

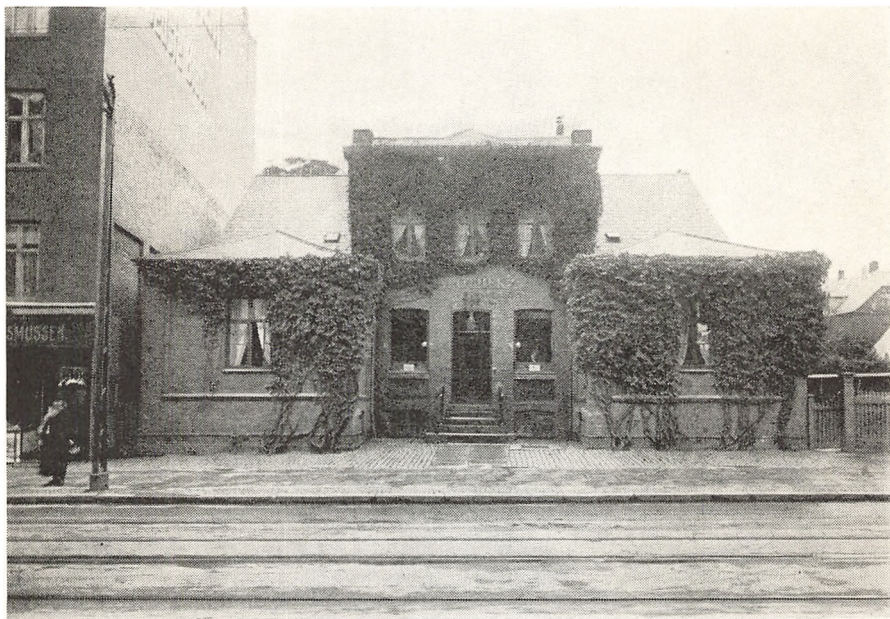
Villaer laa der ud mod den vestlige Ende, vel næsten flere end der var høje Huse. Paa det yderste Hjørne af Nyvej var der en hyggelig Have med et Stakit af krydsede Staver, og efter den kom en snæver

GAMLE KONGEVEJ SET MOD VEST ca. 1890 fra Krydset Værnedamsvej-Svanholmsvej.
(Fotografi, Frederiksberg Kommunebiblioteker).

Smøge, hvor Madam Isaksen havde sin lille Grøntbod. Lige om Hjørnet af Nyvej havde en Broder til Johannes Helms sin Skole i et beskeden Hus, der ligger der endnu, No 19, (Spiren til det senere Frederiksberg Gymnasium); dér havde jeg min første Skoletid. I Kælderen klappede Bogtrykker Lazarus's Maskine, altid spændende at se ned i for os Drengene. Efter Madam Isaksens Smøge kom, henimod Amicisvej, det røde Hus med den runde Afslutning. To Brødre Petersen havde her Forretning i hver sit Hjørne, først Spækhøkeren med sit store hvide Forklæde og i det andet Kommerceraaden. Jeg tror ikke, jeg nogensinde har seet en Forretningsmand, der i den Grad som han ivrig og beleven syntes kun at være til for sine Kunder.

Og saa kom Villa efter Villa, ogsaa et eller andet højt Hus maaske. Overfor Rathsacksvej omtrent laa, lidt tilbagetrukket, Apoteker Ragers vedbendklædte Villa, af gule Sten, saaledes som næsten alle de rigtige gamle frederiksbergske Villaer var, hvor Helheden i Kvarteret var vigtigere end Fremhævelsen af det enkelte Hus. En lille Stentrappe førte op til det lidt mørke Rum med dets Skranke. Jeg har endnu en Fornemmelse af den krydrede Duft, mere mangfoldig end Apotekernes nutildags, man tilberedte nok mere selv end man gør nu. Det var dér

APOTEKER RAGERS VILLA med det gamle Apotek, Gamle Kongevej 165.
(Fotografi optaget af H. J. Barby 1915, Frederiksberg Kommunebiblioteker).

en større Dreng vilde have En til at gaa op og spørge om hvad to lange Farmaceuter kostede; det var vel noget i Tonefaldet, som afholdt En fra det.

Omtrent overfor Amicisvej førte en Jordvej med Træer ind til »Frederiksberg Mælkeforsyning«. Vejen var ikke god i Regn eller Snevejr, opkørt af de mange Mælkevogne, men det smagte af Land og havde man sine Skaftestøvler paa, kunde en Trampetur i Sneen nok lokke En et Stykke ind. Senere har jeg været helt derinde, jeg blev Klassekammerat med en Søn af Lederen af det, Direktør Krohn.

Paa samme Side af Gamle Kongevej, omtrent overfor Enighedsvej, boede Slagter Neiiendam, hvis Sønner jo er blevet navnkundige hver paa sin Vis. – Dengang var det den tamme Stork i hans Have, der tiltrak sig Opmærksomheden. Og i Hjørnevinduet i en Villa lidt længere inde kunde man med Undren og Ærefrygt se en Digter sidde tænksom med Lyset spillende i Lorgnetterne, Svend Lange hed han, men det sagde En ikke noget dengang.

ALLÉGADEKRYDSET 1890. Allégade set fra Syd mod Krydsset, hvor en af de gamle Hestebusser passerer paa Vej mod Gamle Kongevej. (Fotografi optaget af H. J. Barby 1890, Frederiksberg Kommunebiblioteker).

Ved Allégadekrydsset mødtes Gaderne med kun svagt afrundede Hjørner. Hjørnet mod Allégade havde derved en stor Plads foran Huset, det ligger der endnu, hvor Steiners Manufakturforretning laa tilbagetrukket, en af de gamle solide Forretninger, som aldrig behøvede nogen Reklame eller større Vinduesudstilling. Man gik ikke fejl dér. Sønnerne Johannes og Frede var mine Skolekammerater (Frede endte som Oberst i Siam). Paa den brede Fortovsplads har vi ofte trillet med Tøndebaand og prøvet hvem der var den dygtigste til at smutte igennem det i Løb, eller spillet Top, uden at jeg har nogen Erindring om, at der var Færdsel, som generede os, eller som *vi* generede.

Hvor Raadhuset nu ligger, laa paa Hjørnet en gammel Villa, nogle af de frederiksbergske Hastruppers Hjemsted. Foran denne Villa og et større rødt Hus ved Siden af var der dybe Haver. En Morgen blev der fanget en Grævling i en af dem. Efter det røde Hus kom et lavt gammelt Sted, maaske helt fra Hollændertiden, med Kro i og et blaat Træskilt med en stor hvid Svane paa, primitivt malet. Længere henne i

Allégade, ind over Hollændervejens nuværende Terræn laa Rester af en gammel Bondegaard med Brædegavle, mærket af Vind og Vejr, med store Frugthaver bagved.

Gamle Herrer spadserede til og fra Frederiksberg Have. Jeg har seet Hostrup gaa dør med hvide Lokker ned over Frakkekraven. Og paa Gamle Kongevej har jeg i Følge med en gammel Onkel hilst paa en endnu ældre kendt Mand, Maleren Monies, pergamentgul og fortidig, de to kendte hinanden fra et Rom paa Marstrands og de italienske Folkedragters Tid. – Hvor skulde han have bosat sig herhjemme, hvis der ikke havde været et Frederiksberg?

Et aandeligt Centrum af Betydning rummede Gamle Kongevej i en Aarrække i den ranke livfulde Fru Gunsts Lejebibliotek lige ved Hauchsvej, først paa den nordre Side, senere i større Lokaler paa den modsatte Side, paa en eller anden Maade Gadens »rigtige« Side.

Gamle Kongevej var jo dog ikke hele Frederiksberg, Falkonérallé var og er vel stedse væsentlig en Trafikaare, men Kærnen var de gamle Villaveje, der nu ikke mere er den samlede Helhed som dengang. Og saa var der ovenfor Pileallés Idyl Slottet med tilhørende Bygninger og aabne Arealer, som det stadig ligger ud mod Roskildevej og Bakken, dengang endnu med de dejlige store Træer ned mod Vesterbrogade. Biltrafikken blev deres Skæbne.

I nogle Aar havde vi fra vor Skole en Soldaterforening dør. Poul Viale, død altfor tidligt, en livfuld og velbegavet Dreng, var en af »Generalerne«. Han var Søn af en Ritmester, der boede i en af Slottets lavere liggende Bygninger. Vi holdt Øvelser paa Exerccerpladsen nedenfor »Frederiksberg Bakke« og manøvrerede med de lettere Kanoner – 1864 laa ikke fjernere end at Veteraner stadig færdedes mellem os, nogle ogsaa endda helt fra 48-49-50, og skulde Tyskerne komme igen – hvor tit har vi ikke dengang troet, det *var* dem, naar vi hørte Kanonbrag – kunde det snart blive os, der skulde tage imod dem. Vi havde dog ogsaa almindelig Drengelig for. Et Sted havde vi lavet en Jordhule og godt oppe i et af de Lindetræer, der endnu den Gang paraderede i Exerccerpladsens østlige Grænseskel mod Pilealleens Haver, havde vi en Rede skjult under Grene og Blade. Og Søndermarken kendte vi ud og ind. Nogle, særlig Steiners, og det gjaldt hele Familien, var Venner med den kendte poetisk begavede »Kildekone« i den nu

ROSKILDEVEJ MED BAKKEN UDFOR FREDERIKSBERG SLOT.

Til venstre midt i Billedet Kavalerbygningen.

(Fotografi, Frederiksberg Kommunebiblioteker).

lukkede Grotte. Jeg tror, det var dem, der financierede Udgivelsen af en Samling af hendes Digte.

Søndermarken var mere »vild« end Frederiksberg Have, trods de fint kulturdannede Lysestage-Lindealléer igennem den udenom det smukke store aabne stensatte Bassin med dets brusende Paddehatte-Springvand. To smaa Vandhuller i Nærheden af Kildegrotten, hvor der endnu levede Salamandre, var ogsaa oprindelige paa Stedet i Mod-sætning til Frederiksberg Haves gravede Kanaler. Ikke i nogen Park i Udlandet har jeg seet noget af den Art, der taalte Sammenligning med dem, en Rotur paa dem er i Virkeligheden en Oplevelse, man ikke behøver at smile af, jeg har een i Erindring. Der voksede flere vilde Blomster i Søndermarken, for Exempel Firblad, henne paa de Kanter Zoologisk Have nu har faaet udlagt, et skyggefuldt, svalt og roligt Strøg, særligt egnet til Examenslæsning i den varme Tid. – Blomstrende Slangehoved husker jeg ogsaa. Jo, Landet var nærmere. Det begyndte allerede med den hyggelige gamle Bondegaard lige overfor Udgangen mod Valby Langgade. Og fra en af Bakkerne i Vest saae

FRA DET YDERSTE FREDERIKSBERG I 1890'ERNE. P. Andersens Vandtaarn.
Efter Originaltegning af Sigurd Swane 1896.

man Spirene paa Roskilde Domkirke. – Paa en stor Poppel et Sted i Udkanten havde Fars Forældre, da han var Dreng, viist ham Arrene efter Kugler fra det engelske Skyts i 1807. Ja dengang kom Englænderne anderledes end i 1945.

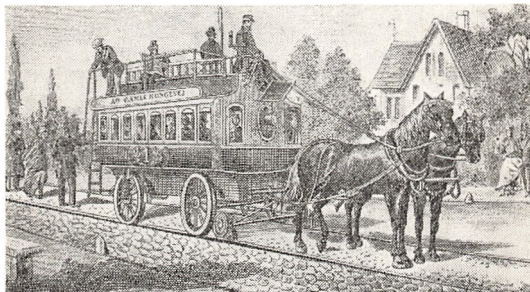
Stort mere end Slottet og dets Omgivelser var Frederiksberg vel ikke i 1807. I min Barndom var den nærmest en Provinsby, stærkt præget af Landet. Kalvebodstrand (Kallebostrand) med side Strandmarker og Søbadeanstalten bag Jægerkroen ude bag Enghavevej var nær. Nu er selve det seks Alen dybe Vand, hvor vi lærte at svømme, fyldt op. Og til den anden Side, hvor nu Frederiksberg Hospital ligger ved Nordre Fasanvej og paa den modsatte Side af den, helt hen til Andersens Vandtaarn og Banelinjen, bølgede Kornmarker.

Og ved Vælgermøderne, for den Gang havde man Vælgermøder, der betød noget, enten det var med Christen Berg paa Exercerpladsen ved Slottet eller paa Gimle med andre Partier, var der et stærkt landligt Islæt. Der var vist ogsaa noget om at Amagerne stemte et Sted her, jeg husker fra meget tidlig Tid et myldrende Liv omkring Landbohøjskolen, med lange »Holstenskvogne« med Rækker af Sæder bag hverandre, der sagdes at være fra Amager. –

Forbindelsen med København klaredes for almindelige Mennesker, hvortil vi hørte, enten pr. Ben eller med den røde Omnibus med sine to blanke velnærede jyske Heste for – i Snevejr fire – som man kunde se paa enten fra den luftige uoverdækkede Tagetages forreste Pladser eller fra det ovale Vindu for Enden af Midtergangen nede, mine bedste Pladser, naar en Omnibustur var indenfor Rækkevidde; den kostede jo 10 Øre ind til Tivoli, eller var det ikke oprindeligt helt ind til Kongens Nytorv? 10 Øre var Penge dengang.

Omnibussen havde forresten en Mærkværdighed, den var Vognen med det 5. (eller 6.) Hjul. Den kørte paa Skinner, men de fire Hjul gik ikke ned i dem. For at holde dem paa Skinnerne var der et Par smaa Hjul foran, som gik ned i dem og endda sparede Skinnerne for det stærkere Slid, som de store Hjul vilde have voldt. Disse to smaa Hjul kunde Kusken løfte op med et Greb. Der var nemlig kun eet Spor. Naar to Vogne mødtes, maatte derfor den ene køre ud fra Skinnerne til den anden var passeret.

I Teatersæsonen gik der en særlig Teatervogn. Konduktøren blæste i Horn. Naar det hørtes, styrtede de ventende til. En Aften var der en ung Pige med tilbage fra Teatret. Hun skulde af ved Lindevej og *helt* hen paa Kastanjevej. Da hun skulde af, syntes hun der saae saa mørkt ud, saa hun tøvede og sagde: »Uh! jeg er bange for at gaa der i Mørket«. »Saa kører vi Dem den Vej, lille Frøken«, sagde Konduktøren og Kusken fik Besked om at dreje og tage ad Bülow'svej tilbage til Ruten.

HESTEOMNIBUSSEN PAA GAMLE KONGEVEJ O. 1880.
Efter Receptkonvolut fra Gl. Kongeveys Apotek.

Fra Lindebo til Lorry

Allégade 15-11

Af EDIT RASMUSSEN

I DET 18. ÅRHUNDREDES skødeprotokoller angives husenes placering i Frederiksberg by kun ved naboernes navne. Da etatsrådinde Marie Anne Sophie Kall, gift med historikeren Abraham Kall, i 1820 erhvervede et sted¹ herude, og skødet² tilføjer »beliggende i Allégaden matr. nr. 3«, betegner dette i sig selv noget nyt. Hertil kommer, at allerede 1826, da registrator og fuldmægtig Johan Chr. Kall – efter etatsrådindens død året i forvejen – overtog ejendommen, ses »ovenmeldte hus med to haver beliggende i Allégaden matricul 15 tilforn nr. 3«. ³ Endnu var disse numre ikke almindeligt anvendte. De træffes normalt ikke i Københavns vejvisere før i slutningen af 1820erne. Stedets tidligere ejer, justitsråd Charles Henri Mourier, angives 1815-16 blot at bo i Frederiksberg by, hans enke – Isidore Henriette Mourier – 1817-18 og 1819-20 i Frederiksberg by, Allégaden. 1858 betegnes ejendommen som Allégade nr. 15, matr. nr. 118. ⁴

I året 1863 indførtes husnumre på Frederiksberg. Der skete det samme som i København 1859. ⁵ De lige numre samledes på den ene side og de ulige numre på den anden side af gaden, og nummereringen foretoges med Kongens Nytorv som udgangspunkt. Sammenligner man, ved hjælp af husejernes eller husbeboernes navne i vejviserne for 1864 og 1863, de nye og de gamle numre for de nærmest liggende ejendomme, fremgår det, at

gl. nr. 13	svarer til nyt gadenr.	7
- - 14	- - -	9
(- - 15	- - -	11)
- - 16	- - -	13
- - 17	- - -	15

Gl. nr. 15 er anført i parentes, da huset ikke havde samme beboer i de to år. Til gengæld fastslås forbindelsen mellem numrene 15 og 11 tydeligt ved ejerskiftet 1880 med følgende ord »overdrager den mig tilhørende ejendom gl. gade nr. 15, nyt gade nr. 11, i Frederiksberg bys Allégade«. ⁶

Det oprindelige matr. nr. 15 var således efterhånden blevet betragtet som et gadenummer. Matrikel nummeret var 118 fra midten af det 19. århundrede (1844) til 1929, da det udgik af matriklen ved sammenlægning med nr. 119.

Den ejendom, som familien Kall købte 1820, bestod da – foruden indkørsel – af en mur- og bindingsværks forhusbygning på fem fag dobbelthus, en etage høj med kvist over og kælder under, en sidebygning på seks fag, ligeledes en etage med kælder, en lille staldbygning og vognremise. I haven, som var adskilt fra gårdsrummet ved et stakitværk, fandtes et muret lysthus. ⁷ Stedet anvendtes i en årrække som sommerbolig, men efter Johan Chr. Kalls død 1844 flyttede søsteren, frøken Johanne Elisabeth Christiane Kall ud i huset i Allégade. Her boede hun og broderens adoptivdatter, forfatterinden Benedicte Arnesen-Kall til 1857, da den gamle frøken Kall døde. Endnu 1845 boede der i ejendommen foruden de to damer en familie, hvis hufader i folketællingslisten angives at være opsynsmand ved stedet. 1850 og 1855 boede de to »Eneboersker« – som Benedicte Arnesen-Kall siger ⁸ – derimod alene med en tjenestepige.

Den gamle frøken var meget bange for tyvc, men plejedatteren trøstede sig ⁹ med, at huset var sikret ved naboskabet med traktørstederne, ja, at selv Carl Kønig, ¹⁰ som ellers ikke havde det bedste ord på sig, satte en ære i, at de stod under hans beskyttelse.

En udførligere beskrivelse af stedet giver taksation af 6. marts 1858. ¹¹ Ejendommen består da af:

- a. En hovedbygning – otte fag – af mur- og bindingsværk med tegltag, $15\frac{1}{2}$ alen lang, $8\frac{1}{4}$ alen dyb. Huset er en etage højt med kælder og en $4\frac{1}{2}$ alen lang kvist af halv dybde. Fra gården er der opgang til etagen med forstue og to værelser, og i kvistetagen er indrettet et værelse og to loftsrums. I bygningen er gipslofter og bræddegulve,

- værelserne er dels panelerede og tapetserede og med indvendige skodder. Etagen forøvrigt med store ruder og fyldingsdøre.
- b. Tilstødende sidebygning i nord, ni fag, 18^{1/2} alen lang, 8 alen dyb, af grundmur – en stens tykkelse – i kælderen og mur- og bindingsværk i etagen, tegltag. Fra gården to nedgange til to køkkener. Etagen, som er i forbindelse såvel med det ene køkken som med litra a, er indrettet til tre værelser.
 - c. Staldbygning for vestre gavlf af litra b, fire fag, 10 alen lang, 8^{1/2} alen dyb, grundmur, tegltag, indrettet til stald for to heste og til vognskur.
 - d. Havehus op til litra c.
 - e. En portbygning mellem litra a og nabobygningen, tre fag, bestående af et tagværk med teglsten, en dobbelt port, uden gavle.

Som det fremgår af denne taksation må bygningerne have set ud omkring 1850, da frøken Kall boede herude. Beskrivelsen svarer da også til det mere personligt prægede billede, som Benedicte Arnesen-Kall – brudstykkevis – har givet af den gamle frøkens elskede Lindebo,¹² »det gamle aflaaede Hus med de grønne Skodder og de herlige Lindetræer«,¹³ »med det hele gammeldags og aparte Tilsnit«,¹⁴ hvor katten, Mester Urian, »som en redelig og alvorlig Domestik, holdt det gamle Hus frit for de Mus, der vist ellers havde gnavet saa stærkt paa Døre, Paneler og Tværbjælker, at det før Tiden var sunket i Grus«. ¹⁵ Kvistens eneste værelse var forfatterindens jomfrubur, »som med sin Alkove, der gik ind under Taget, sin Bogreol og sit Skrivebord, hang som en lille lun Rede mellem de store og uhyggelige Lofter.«¹⁶

Der er næppe heller tvivl om, at det er de samme bygninger, som etatsrådinde Marie Anne Sophie Kall overtog 1820.¹⁷

Ved auktionsskøde af 30. juli 1858¹⁸ overtog traktør Niels Jensen Allégade 15. Ejendommen blev herefter lejet ud til beboelse. 1860 boede her en familie, 1870 to familier i forhuset og en i sidebygningen og 1880 tre familier i forhuset og en i sidebygningen eller ialt 18 personer. Det var muligvis mere, end det gamle hus kunne tåle. Ved skøde af 28. september 1880¹⁹ blev ejendommen solgt til bagermester Peter Bendix Rahe, som da havde bageri i Allégade nr. 15's baghus (gl. nr. 17), og allerede under 21. oktober samme år ansøgte murermester

RAHES BAGERI ca. 1890.
(Fotografi, Frederiksberg Kommunebiblioteker).

E.Lytthans Petersen Frederiksbergs bygningsinspektør²⁰ om tilladelse til »på grunden matr. nr. 118, Frederiksberg sogn Allégade nr. 11 at opføre bygninger efter hoslagte tegninger efter at den for tiden liggende bygning er nedbrudt«. Den 5. november bevilligedes dette.

Taksation af 9. maj 1881²¹ viser de nyopførte bygninger:

- a. Et forhus, som er større end den tidligere bygning, 23×12 alen mod $15\frac{1}{2} \times 8\frac{1}{4}$, grundmur med skifertag, en etage med kvist mod øst 10 alen og kvist mod vest 9 alen, begge i halv dybde. Forneden er der køreport, køkken med kælder under, forstue, butik og to værelser og foroven syv forskellige værelser og kamre, alt til beboelse i en lejlighed.
- b. Sidebygning i nord, grundmur, paptag 18×8 alen, halvtag en etage med trempel, til bageribrug, i forbindelse med det egentlige bageri, litra c.

- c. Bageri i vinkel. Grundmur, paptag, $21 \times 21\frac{1}{2}$ alen, desuden fløj i nord, $4\frac{1}{2} \times 8$ alen, begge en etage med trempel; i et rum med betongulv og gipsloft. På loftet et kammer.
- d. Hus i baggården. Grundmur, paptag. $35 \times 7\frac{1}{2}$ alen, en etage med trempel. De 16 alen fra vestre side er en toværelses lejlighed, på loftet to kamre, resten af bygningen vognport og hestestald.

I Allégade 11 var der herefter bageri frem til 1905. Forhuset var tydeligt bygget til et stort personale, og folketællingen 1. februar 1885 viser da også, at bagermester Rahe – foruden to sønner, betegnede som bagermestre – minimalt beskæftigede syv svende, en karl og en kusk, idet disse boede på stedet, samt at der i baghuset boede en brødkusk med familie. Et par måneder senere, den 13. april, døde P. B. Rahe, hvorefter sønnen Carl August Rahe overtog forretningen, medens enkefru Elisa Rahe stod som ejer af ejendommen. 1890 havde en mestersvend, fire svende, en gårdskarl og en bagerkusk fast bopæl og to svende midlertidigt ophold i nr. 11. Kuskefamilien boede stadig i baghuset.

Billedet ændredes imidlertid 1894, da bagermestrene J. E. B. Wiche og H. Chr. Møller – ved skøde af 14. august²² overtog ejendommen. 1895 boede – knyttet til bageriet – kun kusk og en gårdskarl og 1901 desuden en lærling på stedet. Som en konsekvens af dette og vel også af de to familiers ophold i forhuset blev kvistetagen ombygget til en treværelses lejlighed inden den 27. april 1905.²³ Men allerede februar 1906 står ejendommen ubeboet, bageri, butik, stald og kontor ledig, Møller og Wiche var da under konkursbehandling, og 1907, den 27. september, foretoges en taksation²⁴ under hensyn til manglende vedligeholdelse. Butikken var da blevet omdannet til et værelse. Den manglende vedligeholdelse bestod i »nedfaldne gipslofter, nedfaldne og nedbrudte ydermure og skillerum, manglende døre, og vinduer i hvilke der mangler ruder næsten overalt, borttagne nedløbsrør der bevirker, at vandet trænger ind i ydermurene, manglende tagafdæknninger, hvorfra vandet strømmer ned i bygningerne, ødelagte tag, der trænger til fornyelse«. Endnu 1908, den 11. juli, da fogedretten blev sat Allégade 11 »fandtes dørene åbne og lejlighederne ubeboede«,²⁵ Men året efter overtog²⁶ fru Marie Feilberg stedet, hvis forhus blev indrettet

til bolig for familien Lorry Feilberg. Da samtidig personale fra restaurationen fik logi i bagbygningen, betød det i realiteten, at ejendommen allerede nu²⁷ var en del af etablissementet Lorry.

Noter

1. Ejendommens tidligere historie behandlet af Eiler Nystrøm i Frederiksbergs Historie II, 1946, 182-83.
2. Skøde af 31.8.1820. Kbh. amts rytterdistrikts Skb. N. fol. 200. (Landsarkivet for Sjælland, herefter forkortet til LA).
3. Skøde af 14.6.1826. Søndre birks Skb. Q fol. 77 (LA).
4. Brandtaksationsprot. for Sokkelunds Hrd. nr. 13 fol. 410 (LA).
5. Bkg. af 26.10.1859 fra Kbh.'s magistrat ang. omnummerering af samtlige ejendomme i Kbh. og dens forstæder.
6. Skøde af 28.9.1880. Søndre birks Skb. 3 Ø fol. 606 (Frb. birk).
7. Se note 2.
8. B. Arnesen-Kall, Livserindringer 1813-1857, 1889, 321.
9. Livserindringer, 316.
10. Traktør og hestehandler, Allégade gl. nr. 16 (nyt nr. 13).
11. Se note 4.
12. Livserindringer, 188.
13. - 315.
14. Livserindringer, 321.
15. - 316.
16. - 318.
17. Det må bemærkes, at man i Frb. Branddirektorat ikke mente, at betegnelsen »fag« skulle betragtes som en entydig benævnelse eller noget sikkert mål, og at det intetsteds har været muligt at få oplyst, hvad et »fag dobb. hus« egentlig betyder.
18. Søndre birks Skb. 2 Q fol. 27 (Frb. birk).
19. Se note 6.
20. Byggesag 1880, J. nr. 156.
21. Frb. Branddirektorat, Vurderingsprot. L., 132, 3 (LA).
22. Søndre birks Skb. 5 P. fol. 205 (Frb. birk).
23. Taksation. Vurderingsprot. 20, 167, 7 (Frb. Branddir.).
24. Vurderingsprot. 22, 141, 1 (Frb. Branddir.).
25. Søndre birks Skb. 6 S. fol. 689 (Frb. birk).
26. Søndre birks Skb. 6 S. fol. 688 (Frb. birk).
27. Formelt overtaget ved skøde af 24.4.1929 (akten i Frb. birk).

Selskabets virksomhed

Ved sekretæren

MØDER

TIRSDAG D. 28. APRIL 1959 KL. 20 afholdt selskabet sin 16. ordinære generalforsamling i hovedbibliotekets foredragssal, Solbjergvej 23. Der var mødt 75 medlemmer.

DAGSORDEN:

1. Beretning om selskabets virksomhed.
2. Kassereren aflægger regnskab.
3. Valg af 6 medlemmer af styret. I henhold til lovenes § 3 afgår: Viceborgmester, pastor Johs. Eilschou-Holm, kgl. ordenshistoriograf, administrator, dr. phil. A. Fabritius, borgmester A. Stæhr Johansen, assurandør, cand. act. C. W. Petersen og rådmand, overformyndet H. L. Thomsen.
4. Valg af revisor. I henhold til lovenes § 8 afgår: fuldmægtig Finn H. Blædel.
5. Eventuelt.

Selskabets formand, borgmester *A. Stæhr Johansen*, var forhindret i at være til stede, hvorfor næstformanden, oberst *Niels Maare*, bød velkommen. Rådmand, overformyndet *H. L. Thomsen* valgtes til dirigent.

Næstformanden, oberst *Maare*, indledede med følgende mindeord, som forsamlingen påhørte stående:

Siden sidste generalforsamling har selskabet haft den sorg at miste et af styrets trofaste medlemmer, forretningsfører Oluf Bertolt, der afgik ved døden den 5. juli 1958 efter længere tids sygdom. Forretningsfører Bertolt havde været medlem af styret uafbrudt siden den konstituerende generalforsamling i selskabets stiftelsesår. Gennem hele den lange tid har han interesseret og aktivt taget del i selskabets virksomhed. Selskabet har god grund til at bevare Oluf Bertolt i taknemmelig erindring.

Derefter aflægte næstformanden beretning om virksomheden i 1958-59. I årets løb var medlemstallet steget med 40 til 701, det største i selskabets historie. Der havde i årets løb foruden generalforsamlingen den 24. april, efter hvilken afde-

lingsbibliotekar Sven Houmøller holdt et fremragende foredrag om Frederiksberg Kirkegaard, været afholdt et medlemsmøde den 28. november med foredrag af museumsdirektør, dr. phil. Henrik Glahn om Claudius' musikhistoriske samling. Begge møder havde været overordentlig velbesøgte. Årets medlemspublikation var 7. bind af *Frederiksberg gennem Tiderne*, der på grund af sygdom blandt medarbejderne var blevet udsendt så sent som i marts 1959. Men i efteråret 1958 havde medlemmerne modtaget Robert Neiiendams *Forlystelsernes Allé*, en ekstraordinær publikation i anledning af kommunens jubilæum i 1957, udgivet med særligt tilskud fra kommunalbestyrelsen. I året 1959-60 ville medlemmerne kunne glæde sig til at modtage 1. levering af et stort 2-binds værk om Frederiksberg ældre Kirkegaard. Leveringen ville iøvrigt blive betegnet som bind 2. Forfatteren er afdelingsbibliotekar Sven Houmøller, og bindet vil med forfatterens foredrag på generalforsamlingen i fjor som indledning bringe en à jourført fortegnelse over samtlige gravsteder på kirkegården. 1. bind, hvori havearkitekt Johannes Tholle skildrer kirkegårdens anlægshistorie, ville først udkomme som medlemspublikation i 1961-62. Heri var hr. Tholle uden skyld, da hans manuskript allerede var afleveret, men det havde af økonomiske årsager vist sig nødvendigt at fordele emnets behandling over 2 regnskabsår. Når 2. bind udsendes først, skyldes det hensynet til den nævnte gravstedsfortegnelse, der savnes stærkt. – Forfatteren *Poul P. M. Pedersen* takkede for beretningen. Han havde glædet sig over de tilsendte publikationer. Foreslog selskabet at udsende en ny udgave af Oehlschlägers erindringer. En sådan publikation ville udbrede selskabets renommé over hele Norden. – *Næstformanden* lovede, at forslaget skulle blive taget under overvejelse. – Beretningen godkendtes enstemmigt.

Kassereren, assurandør, cand. act. *C.W. Petersen*, forelagde det reviderede regnskab og gjorde herunder opmærksom på, at medlemskontingentet for 1958-59 endnu langt fra var indgået, men dette skyldtes uden tvivl den sene udsendelse af medlemspublikationen, hvormed indbetalingskortet fulgte. – Regnskabet godkendtes enstemmigt og uden bemærkninger.

Dirigenten oplyste, at der på grund af forretningsfører Oluf Bertolts død skal nyvælges et medlem til styret. Desuden afgår de 5 i dagsordenen nævnte styremedlemmer efter tur. – Nyvalgt blev provst N.J. Rald. De øvrige valg var genvalg. Genvalgt blev også fuldmægtig Blædel som revisor.

Efter at generalforsamlingen var afsluttet, og næstformanden havde takket dirigenten for ledelsen af forhandlingerne, havde medlemmerne den store oplevelse at høre Bakkehusets nye beboer, digteren *Hans Hartvig Seedorff*, causere vittigt, underholdende og åndfuldt over sin egen tilknytning til Frederiksberg gennem de skiftende faser i hans liv. Der var stort bifald, som næstformanden føjede selskabets hjertelige tak til.

TORS DAG D. 26. NOVEMBER 1959 KL. 19,45 afholdtes medlemsmøde på Joakim Larsen- og Sofus Franck-skolerne ved Roskildevvej. Ca. 80 medlemmer var mødt. Da både formanden og næstformanden havde meldt forfald, bød *sekretæren* velkommen og takkede skoledirektør E. Carstensen for tilladelsen til at besøge Frederiksbergs nyeste skolekompleks. Skoledirektør *Carstensen* indledede forevisningen af skolerne med en interessant skildring af de pædagogiske overvejelser, der havde ført til bygningen af to mindre skoler på dette sted i stedet for een stor, og omtalte den for skolerne karakteristiske ordning med fælles særlokaler. Efter foredraget forevist skolerne og det ved siden af disse beliggende fritidshjem. Derefter samledes medlemmerne i skolernes store fælles idrætshal, hvor der serveredes kaffe og te. Herunder stilledes i tilknytning til omvisningen en lang række faglige spørgsmål, som skoledirektøren besvarede. Omvisningen havde tydeligt vakt usædvanlig interesse, og mødet sluttede først kl. 22,15.

FREDAG D. 29. APRIL 1960 KL. 20 afholdt selskabet sin 17. *ordinære generalforsamling* i hovedbibliotekets foredragssal, Solbjergvej 23.

DAGSORDEN:

1. Beretning om selskabets virksomhed.
2. Kassereren aflægger regnskab.
3. Forslag fra styret om forhøjelse af det årlige medlemsbidrag fra 8 kr. til 12 kr.
4. Valg af 5 medlemmer af styret. I henhold til lovenes § 3 afgår: Skoledirektør E. Carstensen, direktør, cand. pharm. V. Fischer, oberst N. Maare og provst N. J. Rald.
5. Valg af revisor. I henhold til lovenes § 8 afgår: fhv. bankbestyrer I. E. Haxthausen.
6. Eventuelt.

Under formanden, borgmester *A. Stæhr Johansens* forfald bød næstformanden, oberst *Niels Maare*, velkommen til de 90 fremmødte medlemmer. Landsretssagfører *E. Fogh-Andersen* valgtes til dirigent. *Næstformanden* udtalte, medens forsamlingen rejste sig, følgende:

Mine damer og herrer.

Siden sidste møde i selskabet er to af styrets fremtrædende medlemmer afgået ved døden, nemlig professor, dr. theol. J. Oskar Andersen (24. 10. 1959) og skoleinspektør Jørgen Hørbøll (11. 4. 1960). De hørte til den kreds, der stiftede selskabet i 1944, og indtrådte som medlemmer i selskabets første styre. Professor Oskar Andersen var lige til sin død medlem af styret, mens skoleinspektøren gik ud af styret i 1955. Begge har ydet en stor indsats i selskabets virksomhed.

På det stiftende møde den 3. marts 1944 tog professor Oskar Andersen ordet og anbefalede varmt at oprette selskabet, men var betænkelig ved planerne om udgivelsen af en årbog, idet han mente, der ikke ville kunne skaffes stof nok hertil. Derimod gik han stærkt ind for oprettelsen af et bymuseum og henlede i den forbindelse opmærksomheden på »Ludvigs Minde« og »Møstings Hus«. Man forstår udmærket godt videnskabsmandens ængstelse for, at en periodisk publikation hurtigt ville vise sig at blive for ubetydelig, men det tør vist i dag siges, at denne ængstelse var ubegrundet, og professoren var selv den første til at indrømme dette. På dette punkt som på alle andre støttede og billigede han selskabets arbejde, mødte selv i sine sidste leveår trofast til såvel medlemsmøder som styremøder og gav af sin lærdom og store erfaring forslag og råd med hensyn til arbejdets videreførelse. Et stærkt personligt bidrag gav han ved på et meget besøgt medlemsmøde den 26. januar 1954 at fortælle ungdomsminder fra Frederiksberg. Professoren benyttede ikke manuskript til sit 5 kvarter lange foredrag. Det er en glæde at vide, at selskabet i sit arkiv har bevaret ikke alene foredragets indhold, men også professorens egen stemme, idet hele foredraget blev optaget på tape-recorder, ligesom en lysbilledserie blev optaget.

Skoleinspektør Hørbøll har været selskabet en yderst flittig, kyndig og trofast medarbejder. Han var forfatter til den første bog, selskabet udgav, den fortrinlige populære fremstilling af vor bys historie, »Frederiksberg fra Bondeby til Storstad«, der udkom 1945. Skoleinspektørens bog har fundet udbredelse i talrige frederiksbergske hjem, er blevet anvendt i vore skoler og flittigt udlånt fra vore biblioteker. Han høstede med rette stor ære af sin bog, og at det har glædet ham overordentligt at have skrevet den, har vi fået mange vidnesbyrd om. Til de første 4 bind af »Frederiksberg gennem Tiderne« udarbejdede han de fyldige og meget omhyggelige registre. Så blev skoleinspektørens syn for svagt, og han måtte opgive dette arbejde, der var ham kært i hans otium. Udenfor selskabet har få gjort så stor en indsats som han for at udbrede kendskabet til vor bys historie. Han har holdt utallige foredrag på skoler, i foreninger og i private kredse om dette emne, som han var til bunds fortrolig med, og som regel ledsagede han sine foredrag med det lysbilledudvalg, han havde foretaget til anvendelse i de frederiksbergske skoler. Også ved skabelsen af Frederiksberg Kommunebibliotekets store lokalhistoriske lysbilledsamling var han en flittig og højt skattet medarbejder.

Det er to gode og betydelige medlemmer og medarbejdere, vi har mistet. Historisk-topografisk Selskab for Frederiksberg vil i ærbødighed og taknemmelighed bevare mindet om professor Oskar Andersen og skoleinspektør Hørbøll.

Årsberetningen for 1959-60 blev aflagt af *næstformanden*, der oplyste, at medlemstallet pr. 31. marts 1960 var 699, en tilbagegang på 2. Årets 2 medlemsmøder den 28. april og den 26. november omtaltes. En uges tid ind i december udsendtes

årets medlemspublikation, 2. bind af det store værk om *Frederiksberg ældre Kirkegaard*, skrevet af afdelingsbibliotekar Sven Houmøller. Med hensyn til kommende publikationer mindede næstformanden om, at 1. bind om kirkegården ville foreligge i 1961, medens medlemspublikationen i 1960-61 ville blive et nyt bind af *Frederiksberg gennem Tiderne*. Hovedbidraget heri vil være helliget Knud Lyne Rahbek, hvis 200 års fødselsdag indtræffer den 18. december 1960. Forfatteren er universitetslektor, mag. art. fru Anne E. Jensen. Næstformanden ville allerede i sin beretning omtale styrets forslag om en forhøjelse af det årlige medlemsbidrag fra 8 kr. til 12 kr., da beslutningen herom havde direkte sammenhæng med årets arbejde. Medlemsbidraget havde været 5 kr. årligt fra selskabets stiftelse i 1944 til 1956, da det forhøjedes til 8 kr. Årsagen til, at styret så hurtigt efter denne forhøjelse anser det for påkrævet at foreslå en ny og desværre ganske kraftig forhøjelse, er nok de stadigt stigende omkostninger ved trykningen af publikationerne, men der er også en anden årsag, der vejer ganske særligt til. I selskabets første 10-12 år forelå muligheden for hvert andet år – afvekslende med den store løbende publikation *Frederiksberg gennem Tiderne* – at udsende mindre bøger, der altid var optryk af ældre, forlængst udsolgte bøger, sådanne som Oehlenschlägers Frederiksberg-digt, Henriques: Frederiksbergske Tilstande og Fuldmægtig Petersens Gamle Minder o. s. v. Disse bøger var relativt billige at fremstille, da de var ret små, og fordi de kunne udgives uden forfatterhonorar. Men denne mulighed er udtømt i dag. Selskabet har derfor måttet lægge en helt anden retningslinie for de udgivelser, der hvert andet år erstatter den løbende publikation. Den nye linie har allerede kunnet ses et par år, idet både Neiiendams Forlystelsernes Allé og værket om kirkegården er eksempler herpå. Det drejer sig nu ikke længere om optryk af ældre litteratur. Det er helt nye, originale arbejder, skrevet om emner, der enten ikke før har været behandlet, eller som kun foreligger behandlet i forældet eller utilfredsstillende form. Der skabes altså en helt ny litteratur om Frederiksberg. Det finder styret både glædeligt og rigtigt, men nægtes kan det ikke, at netop dette har bragt selskabets økonomi i fare. At fremstille disse værker kræver betydelige summer til forfatterhonorar, til fremskaffelse af nyt billedstof og til trykning, og da disse bøgers størrelse ikke kan beregnes nøjagtigt forud, som optrykkene kunne det, må man også regne med et økonomisk usikkerhedsmoment af denne grund. Da man fra styrets side meget nødig vil indskrænke publikationsvirksomheden eller sænke standarden, og da man håber, at medlemmerne også nødig ser sådanne udveje anvendt, er det, at man fra styrets side anmoder generalforsamlingen om den nævnte forhøjelse af medlemsbidraget. Men denne forhøjelse alene klarer ikke vanskelighederne. Med det nuværende medlemstal vil den indbringe små 3.000 kr. årligt, men der skal faktisk skaffes ca. 10.000 kr. mere end hidtil. Styret har derfor også overvejet andre muligheder for at skaffe disse midler og herunder besluttet

at forsøge at få frederiksborgske institutioner og virksomheder til at tegne sig for et medlemsskab til et særligt kontingent. Selskabets love har forudset denne mulighed. I § 2 står: »Foreninger og institutioner kan blive medlemmer mod et kontingent, der fastsættes af selskabets styre.« Muligheden findes, men har aldrig været anvendt. Endelig er det styrets håb, at Frederiksberg Kommunalbestyrelse, der altid har set velvilligt på selskabets virksomhed og altid har ydet økonomisk støtte hertil, kan formå at regulere sit årlige tilskud i forhold til prisudviklingen. En kontingentforhøjelse og andre former for private tilskud vil utvivlsomt lette opnåelsen af et gunstigt resultat af en henvendelse til kommunalbestyrelsen. Det skal forøvrigt i denne forbindelse nævnes, at selskabet har haft den glæde at modtage et så betydeligt tilskud som 8.000 kr. fra Frederiksberg Sparekasse til udgivelse af værket om kirkegården. Herved er det blevet muligt at dække det underskud, dette værk havde bragt selskabet. Styret bringer Frederiksberg Sparekasse en meget hjertelig tak for denne yderst værdifulde støtte. Sluttelig oplyste næstformanden, at salget af selskabets publikationer har været i glædelig stigning, såvel gennem boghandelen som direkte til medlemmerne.

Overvagtimester *Heering* beklagede en så betydelig forhøjelse af medlemsbidraget. Det ville være sørgeligt, om nogle medlemmer måtte finde, at de ikke har råd til at forblive i selskabet. Kunne medlemsbidraget ikke fastsættes til *mindst* 10 kr. årligt. *Næstformanden* fandt bidraget lavt i forhold til ydelserne selv efter den foreslåede forhøjelse. Styret havde overvejet 10 kr., men besluttet sig for 12 kr., da opnåelsen af andre nødvendige tilskud skønnes at være afhængig af størrelsen af medlemsbidraget. – Herefter godkendtes beretningen.

Kassereren, assurandør, cand. act. *C.W. Petersen*, forelagde det reviderede regnskab, der godkendtes enstemmigt uden bemærkninger.

Dirigenten satte, da ingen begærede ordet angående forslaget om forhøjelse af medlemsbidraget, dette til mundtlig afstemning, der gav en enstemmig vedtagelse til resultat.

Næstformanden oplyste, at foruden de i dagsordenen nævnte 4 styremedlemmer, der afgår efter tur, skulle også professor Oskar Andersen være afgået. Ved hans død skal der således vælges et nyt medlem i hans sted. Styret foreslog professor, dr. phil. Aksel E. Christensen, der valgtes. De øvrige valg var genvalg. Bankbestyrer Haxthausen genvalgtes som revisor.

Næstformanden takkede dirigenten for ledelsen af generalforsamlingen. Efter dennes afslutning talte formanden for Frederiksberg Kommunalbestyrelses tekniske udvalg, disponent *Chr. Lauritz-Jensen*, om Frederiksbergs byplan. Det orienterende foredrag, der belyste de store såringsarbejder, der er projekteret, hilstes med hjerteligt bifald, hvortil næstformanden føjede selskabets tak.

Styret har været samlet til møder d. 10. april 1959 og d. 5. april 1960.

Arbejdsudvalget har holdt møder d. 11. marts 1959, d. 6. november 1959, d. 26. november 1959, d. 10. december 1959 og d. 11. februar 1960.

G A V E R

Selskabet har haft den glæde at modtage følgende gaver:

1960. Fra professor, dr. theol. J. Oskar Andersens bo efter professorens testamentariske bestemmelse: en buste af justitsråd og kirkeværg O. Andersen, et maleri af kapellet på Solbjerg Kirkegård og 2 fotografier af frederiksbergske villaer.

1960. Fra boghandler A. Schülein 3 akvareller med frederiksbergske motiver.

1960. Fra landsretspræsident Kaj Mundt 1 tegning, udført af Holger Mundt, af Møstings Hus.

SELSKABETS PUBLIKATIONER

JØRGEN HØRBØLL: FREDERIKSBERG FRA BONDEBY TIL STORSTAD. 1945. 154 s. ill.

FREDERIKSBERG GENNEM TIDERNE, I. 1946. 163 s. ill.

Indhold: Eiler Nystrøm: Frederiksberg Bys Oprindelse og Udvikling. Niels Maare: Frederiksberg Slot fra 1852 til vore Dage. Harald Langberg: Møstings Gaard og Hassagers Kollegium. H. Carl Andresen: Et Gadebillede, der forsvinder. Ejner Carstensen: Joakim Larsen som Skolemand. Bjørn Kernerup: Joakim Larsen som Skolehistoriker. Sven Houmøller: Joakim Larsens litterære Arbejder. Bibliografi.

ADAM OEHLENSCHLÄGER: FREDERIKSBERG. Et Digt. [1817]. 1947. 79 s.

FREDERIKSBERG GENNEM TIDERNE, II. 1948. 187 s. ill.

Indhold: P.B. Grandjean: Frederiksberg Kommunes Vaaben. S. Broholm: Med Matrikulen gennem det gamle Frederiksberg. Spredte Træk af Byens Udvikling. Charles Christensen: Nogle Undersøgelser i Frederiksberg Have. H. Carl Andresen: De Classenske Boliger. Chr. Grünwald: Nye Træk til Belysning af Bakkehuset.

[WILHELM HENRIQUES]: FREDERIKSBERGSKE TILSTANDE. En Skizze af W.H. Med oplysninger ved G. Krogh-Jensen. 1949. 95 s.

FREDERIKSBERG GENNEM TIDERNE, III. 1950. 132 s. ill.

Indhold: Bjørn Kornerup: Præsten Jens Frechland og hans Skrift om Frederiksberg 1807. Ernst Priemé: Frederiksbergs første folketingsmand Carl Christian Hall 1849-81. Albert Fabritius: Overretsjustitiarius Niels Frederik Schlegel. Formand for Frederiksberg Kommunalbestyrelse 1872-91. Carl Dumreicher: Bakkehusets Charme. Småstykker: J. V. Irgens-Møller: Springvandet ved Prinsens gaard. Niels Maare: Klokkerne på Frederiksberg slot. Niels Maare: Forværset til marmorbadet på Frederiksberg slot. Erik Petersen: Yrsa plads.

LITTERATUR OM FREDERIKSBERG. 3. udg. Udarb. af Frederiksberg Kommunebiblioteker. Under red. af J. Lehm Laursen. 1950. 200 s.

FREDERIKSBERG GENNEM 300 AAR. 1651-1951. Et Billedværk ved Mogens Lebech. Med en Indledning af Niels Maare. Red. af G. Krogh-Jensen. 1951. 247 s. ill.

FREDERIKSBERG GENNEM TIDERNE, IV. 1952. 180 s. ill.

Indhold: Bjørn Kornerup: Brevveksling mellem Camma Rahbek og E. C. Werlauff 1808-1818. Mogens Lebech: Raadhusgrunden. Kaj Foltmar: Mosendal.

[JACOB DAVIDSEN]: GAMLE MINDER FRA FREDERIKSBERG OG VESTERBRO. Af Petersen, Fuldmægtig. Med biografi og kommentarer ved Niels Maare. 1953. 183 s. ill.

FREDERIKSBERG GENNEM TIDERNE, V. 1954. 195 s. ill.

Indhold: Niels Maare: Fasangaarden. Tilføjelse til »Frederiksberg gennem Tiderne« IV. Carl Dumreicher: Kamma Rahbeks æsker, I. Birgitte Dall: Kamma Rahbeks æsker, II. J. Boisen Schmidt: Koleraen på Frederiksberg 1853. Niels Maare: Sejladserne i Frederiksberg Haves Kanaler.

ADAMINE GERBER: FREDERIKSBERG BY MED SIDEVEJE TIL PORTEN. Med Forord og Noter af Niels Maare. 1955. 121 s. ill.

FREDERIKSBERG GENNEM TIDERNE, VI. 1956. 203 s. ill.

Indhold: Mogens Lebech: Frederiksbergs ældste villakvarterer. Ernst Priemé: Det første sogneforstanderskab. Johannes Tholle: Om gartnerne ved Frederiksberg Have og Søndermarken.

DIGTERNES FREDERIKSBERG. Fra Oehlenschläger til Frank Jæger. Udvalgt og forsynet med indledning og kommentar af Poul P. M. Pedersen. Illustrationer af Ebbe Sadolin. 1957. 295 s. ill.

FREDERIKSBERG GENNEM TIDERNE. Udstilling af historiske Billeder paa Frederiksberg Raadhus 29. december 1957 til 12. januar 1958 kl. 10-20. Arrangeret af Historisk-topografisk Selskab for Frederiksberg i anledning af Frederiksberg Kommunes 100-års jubilæum. 1957. 32 s. ill.

Med en indledning af *Mogens Lebech*: Frederiksberg i billedkunsten.

ROBERT NEHENDAM: FORLYSTELSERNES ALLÉ. De frederiksbergske Teatres Historie. Omslag og Vignetter af *Des Asmussen*. 1958. 300 s. ill.

FREDERIKSBERG GENNEM TIDERNE, VII. 1958. 156 s. ill.

Indhold: *Johannes Tholle*: Om gartnerne ved Frederiksberg Have, dens økonomiarealer og i haveinspektoratet. *Victor Hermansen*: Frederiksberg Realskoles Historie. *Niels Maare*: Chr. F. Hetsch' Tegninger til Stuklofter paa Frederiksberg Slot. *J. Boisen Schmidt*: Forspillet til den store koleraepidemi. *Alfred Dyré*: Sporvognsstrejken på Frederiksberg i 1911. Småstykker: *Niels Maare*: Diderik Schöffers »Pyramide« i Dronning Sophie Magdalenes Paradekøkken paa Frederiksberg Slot. *J. Boisen Schmidt*: Frederiksberg Hospitals første sygevoan.

FREDERIKSBERG ÆLDRE KIRKEGAARD, II. *Sven Houmøller*: Paa Vandring i den stille Have. 1959. 207 s. ill.

Med plan over kirkegården.

Styret for Historisk-topografisk Selskab for Frederiksberg

NOVEMBER 1960

Kommunaldirektør, cand. jur. C.F. Gerner Andersen.

Stadsarkitekt H. Carl Andresen.

Skoledirektør E. Carstensen, medlem af arbejdsudvalget.

Professor, dr. phil. Aksel E. Christensen.

Viceborgmester, pastor Johs. Eilschou-Holm.

Administrator, kgl. ordens-historiograf, dr. phil. A. Fabritius,
medlem af arbejdsudvalget.

Fhv. borgmester, direktør, cand. pharm. Vilh. Fischer.

Borgmester, branddirektør A. Stæhr Johansen, styrets formand.

Stadsbibliotekar Johs. Lehm Laursen, medlem af arbejdsudvalget,
selskabets sekretær.

Oberst Niels Maare, arbejdsudvalgets formand, styrets næstformand.

Assurandør, cand. act. C. W. Petersen, medlem af arbejdsudvalget,
selskabets kasserer.

Provst N.J. Rald.

Fuldmægtig Rudy Schrøder.

Rådmand, overformynder H. L. Thomsen.

Professor, direktør N. Thorkil-Jensen.

Revisorer:

Fuldmægtig Finn H. Blædel.

Fhv. bankbestyrer I. E. Haxthausen.

Selskabets adresse: Solbjergvej 25, København F.

Supplement til medlemsfortegnelsen i Frederiksberg gennem Tiderne, V, VI og VII

NYE MEDLEMMER EFTER 1. JANUAR 1959

- Albertsen, Kr., reklamekonsulent, rådmand.
Andersen, Aage V., redaktør.
Andersen, Palle Rude, præst.
Andreassen, Carl, tilsynsmester.
- Bade, E. R., prokurist.
Blichfeld, Ivan, direktør.
Brink, Edvard, kapelmester.
Brøgger-Jensen, Elisabeth, viceskoleinspektør, fru.
- Christensen, Emma, fru.
Christensen, Knud, direktør, landsretssagfører.
- Ebstrup, Erik, overbibliotekar.
- Feiring, Niels, revisor.
- Garde, Erik, dr. med.
Grønbech, Jens, bibliotekarelev.
Gundersen, Svend, kontorchef.
- Halkier, Chr., museumsinspektør.
Hallin, Olof, driftsbestyrer, civilingeniør, Fruens Bøge.
Hansen, Bror, overassistent, Allerød.
Hansen, Gudrun, fru.
Hansen, Nils, afdelingschef.
Hekker, Gerda, sekretær, frk.
- Jensen, A.-E., portrætfotograf, frk., Fruens Bøge.
Jensen, Axel Bjørn, fuldmægtig.
Jensen, Reimer, skolepsykolog.
Jepsen, Hanna, fru.
Johansen, Olga, frk.
- Kahr, Gerda, skoleinspektør, frk.
Københavns Raadhusbibliotek.
- Larsen, Kaj, grosserer.
Lensner, Ruth, laboratorieassistent, frk.
- Olsen, Poul W., kirkegårdsinspektør, havearkitekt.
- Riis, K. C., snedker.
Riis, Ole C., fabrikant.
Rømeling, Mogens, arkitekt.
- Schjærff, H. Chr., bogholder, Sorø.
Schmidt, Max, overlæge, dr. med.
Schüssler, Poul, idrætskonsulent.
- Thousig, Tove, lægesekretær, fru.
Thürmer, Poul, disponent.
- Hvor intet særligt er anført, er medlemmernes bopæl hovedstadsområdet.

AFGÅEDE MEDLEMMER

Andersen, J. Oskar, professor, dr. theol. †	Knudsen, C.N., stabsintendant. †
Bache, K.C., sekretær. †	Kristensen, O., afdelingsbestyrer. †
Bjerrum, Niels, professor, dr. phil. †	Lebech, Mogens, forfatter.
Christensen, Axel, trælastgrosserer. †	Louw, A.Ch., direktør. †
Christensen, Christian, adm. direktør.	Lærkesen, Vibeke, stud. mag., frk.
Cornelius, Th., handelsrejsende. †	Michelsen, E. Bøegh, tandlæge, fru.
Fischer, Edith, fru. †	Nielsen, Johs., elektroinstallatør.
Friis, Chr., rentier.	Nielsen, Knud, grosserer, rådmand. †
Garp, Poul.	Olsen, Christian, fhv. sekretær. †
Hansen, Helene, fru.	Poulsen, Inge, børnebibliotekar, frk.
Hansen, Laurits, fuldmægtig. †	Ramm, P.G., direktionssekretær,
Hatting-Jørgensen, N., afdelingsarkitekt.	cand. polit.
Hauger, A., rektor. †	Schow, Knud.
Hedin, K.G., arkitekt.	Skarbøl, Einar, fuldmægtig. †
Husman, Ida, fru. †	Skjernaa, Anne Marie, børnebibliotekar,
Hørboell, J., skoleinspektør. †	fru.
Jørgensen, Aage E., borgmester, overrets- sagfører. †	Skjerne, Godtfred, museumsdirektør. †

Selskabet havde den 31. oktober 1960 701 medlemmer.

Register

Udarbejdet af Rigmor Pedersen

- Aandelige Sjungekor 26
Aandernes Maskerade 77
Abor og Elvire 86
Abrahamson, W. H. 24, 30, 35, 50, 73
Adzer, Jens Lorenz Jensen 7-8
Aftenposten 36
Aladdin 47
Alfsol 90-93
Allégade 115-116, 120-125
Amicisvej 113, 114
Andersdatter, Anne Marie, H. C. Andersens
 moder 86
Andersen, H. C. 85-93
Andersen, J. Oskar 128-129, 132
Andersen, O. 132
Andersen, Vilh. 108
Anna Colbiørnsen (Skuespil) 54
Aprilsnarrene 96, 97
Arentzen, Kr. 109, 110
Arnesen-Kall, Benedicte 121-122
Arreboe, Anders 25, 69
Athene 76
Axel og Valborg 54

Baggesen, August 108
Baggesen, Jens 18, 27, 34-37, 55-57, 61-63, 76-77, 94
Bakkehuset 20, 39-41, 44-46, 55-59, 69, 70, 76,
 77, 80, 81, 84, 88, 94, 97-98, 104-106
Balders Død 9, 59
Baldur hin Gode 48
Balle, Nicolai Edinger 47
Barberen i Sevilla 43
Barby, H. J. 114, 115, 117
Bast, Povl Danchel 22-23
Bautastene 83, 100
Beaumarchais, P. A. C. de 43

Beck, Caroline 12
Berg, Christen 118
Berlingske Tidendes lærde Efterretninger 12-13,
 17-18
Bernstorff, A. P. 30
Bertolt, Oluf 126
Bidrag til den danske Digtekunsts Historie 23-26,
 102
Biehl, Charlotte Dorothea 7, 34
Birckner, M. G. 100
Blanca 76
Blicher, Niels 81
Blicher, Steen Steensen 69, 74, 81-84, 99, 100, 102
Blyt, J. F. 112
Blædel, Finn H. 126-127
Bobé, Louis 108, 109
Bording, Anders 25
Borup, M. 108
Borups Selskab 107
Boye, P. H. 96, 109
Bredahl, Christian Hviid 100-102
Bredal, Niels Krog 94-95
Bredsdorff, J. H. 80
Breve fra en gammel Skuespiller 8
Breve om Englands nyere poetiske Litteratur 104
Brorson, Hans Adolf 69-70
Brun, Johan Nordal 27-28
Brutale Klappere, De 95
Bruun, N. T. 61
Buntzen, Heinrich 105
Bülowsvej 112
Byron, G. N. G. 103, 104

Caroline, kronprinsesse 88
Carstensen, E. 128
Charlottenborg 34

- Chinafarerne 37
 Chrétien, Gilles-Louis 35, 43
 Christensen, Aksel E. 131
 Christensen, F. C. 71
 Christianis Drengeskole 40, 102
 Christiansborg Slot 30
 Claudius' musikhistoriske samling 127
 Clementin, Niels Hiersing 8, 18
 Colbjørnsen, Edvard 27, 28
 Colbjørnsen, Christian 88
 Colbjørnsen, Engelke Margrethe 88
 Colbjørnsen, Olivia g. van der Maase 88
 Collet, Peter 83
 Collin, E. 110
 Collin, Jonas 64, 66, 85, 87-89, 92-94, 96, 97
- Dagen 62
 Dahl, J. C. 101
 Danmarks Riges Historie 65
 Dansk Læsebog og Exempelsamling til de forandrede lærde Skolers Brug 26-29, 73, 82, 102
 Dansk Minerva 66, 71, 81
 Danske Folkesagn 72
 Danske i Paris, De 98
 Danske Litteraturselskab, Det 9, 67
 Danske Skueplads, Den 17
 Danske Tiilskuer, Den 20-23, 27, 29, 30-33, 44, 47, 64
 Delavigne, C. 111
 De Vonner og Vanner 37-38, 43
 Digte 1803 45
 Dons, Poul 76
 Dramatiske Journal, Den 94-95
 Dramatiske Scener 101-102
 Dramatiske Selskab, Det 9
 Dramatiske Tillæg til Morgenposten 108
 Dramatiske Tillæg til Musæum, Hertha og Kritik og Antikritik 18
 Dramaturgiske Samlinger 14, 17, 18
 Dreyers Klub 44
 Dyveke 20, 49
 Dødssejleren 72
- Egelykke 69
 Eilschou-Holm, Johs. 126
 Ejner Tambeskælver 28
 Eloisa to Abelard 82
- Elverhøj 98
 Emilia Galotti 8
 Engel, J. J. 26
 Enighedensvej 114
 Erik Menveds Barndom 80
 Eschenburg, Johann Joachim 26
 Eusebius 29
 Ewald, Johannes 7-11, 21-23, 27, 28, 37, 43, 44, 58-59, 73, 83, 95
 Evangelisk-Kristelig Salmebog 26
- Fabritius, A. 126
 Falconerallé 116
 Falsen, Enevold de 37
 Falster, Chr. 27
 Fasting, Claus 28
 Feilberg, Lorry 125
 Feilberg, Marie 124
 Fischer, Vilh. 128
 Fiskerne 37, 59
 Flindt, Andreas 67
 Foersom, Peter 53
 Fogh-Andersen, E. 128
 For Sandhed 32, 38
 Forvandlingerne 29
 Fournier, Charles Louis 43
 Fredensborg 90
 Frederik IV 34
 Frederik VI 92, 99, 102
 Frederik VII 98
 Frederik Christian, Hertug af Augustenborg 17, 19
 Frederiksberg Bakke 116-117
 Frederiksberg Gymnasium 113
 Frederiksberg Have 117
 Frederiksberg Hospital 118
 Frederiksberg Kirkegaard 127, 130
 Frederiksberg Kommunalbestyrelse 131
 Frederiksberg Kommunebiblioteker 129
 Frederiksberg Mælkeforsyning 114
 Frederiksberg Slot 116-118
 Frederiksberg Sparekasse 131
 Frejas Alter 59-61
 Friis, Oluf 111
 Frimann, Claus 27
 Frimann, Peter Harboe 27, 28
 Frimurerlogen 107
 Frode 58

- Fru Gunsts Lejebibliotek 116
 Frydendahl, Jørgen Peter 52-53
 Fyens Stifts Journal 86
- Gamle Kongevej 112-116, 119
 Gamle Kongevejs Apotek 119
 Geijer, Erik Gustaf 106
 Gengangeren og han selv eller Baggesen over
 Baggesen 56
 Gerstenberg, H. W. 73
 Gert Westphaler 17
 Geyer, Erik Gustaf 106
 Gimle 118
 Glahn, Henrik 127
 Goethe, Johann Wolfgang von 8, 44
 Grejsdalen 112
 Grindsted 112
 Grundtvig, Nicolai Frederik Severin 62, 69-71, 73,
 74, 76-78, 87, 88, 100, 102
 Gunst, Olivia 116
 Gutfeld, Carl Frederik 88, 90
 Gyllembourg, Karl (opr. Ehrensvärd) 39-40
 Gyllembourg, Thomasine (T. Heiberg) 39-40, 108
- Hailes, Daniel 30
 Hakon Jarl 47-52
 Hans Rostgaard og hans Hustru 54
 Hardenberg, Friedrich von (pseud: Novalis) 46
 Harlekin Patriot 43
 Haste, Peder Horrebøw 37
 Hastrup, familien 115
 Hauch, A. W. 48
 Hauch, Carsten 77, 78, 104
 Hauchsvej 116
 Haxthausen, I. E. 128, 131
 Heering, O. C. 131
 Heger, Christiane g. Oehlenschläger 44-45
 Heger, Eline Marie 76
 Heger, Hans 52
 Heger, Stephen 52
 Heiberg, Johan Ludvig 39-41, 77-79, 83-85, 93-99,
 106
 Heiberg, Peter Andreas 27, 29-44, 83
 Heiberg, Thomasine (T. Gyllembourg), 39-40, 108
 Heise, V. 110
 Helms, Henrik Steffens 113
 Helms, Johannes 113
- Henkel, Madan 89
 Herlufsholm 105
 Herman, A. 112
 Hertha 18
 Hesperus 104
 History of English Poetry 24
 Hjemkomsten 68
 Hjort, Peder 76, 78, 80
 Hjortens Flugt 104
 Hof- og Stadsretten 30, 32, 38
 Hofteatret 9
 Holberg, Ludvig 7-9, 14-18, 27, 37, 42, 44, 64-66, 86
 Holger Danske 35-37
 Holger Tydske 35-36
 Hollændervej 116
 Holstein, Fr. Chr. v. 60, 85, 87, 89, 96
 Honette Ambition, Den 15-16
 Hortulan, Marcus Ulsøe 18
 Hostrup, C. 116
 Houmøller, Sven 127, 130
 »Hundeposter« 55
 Høegh-Guldberg, Frederik 37, 87, 89, 90
 Høegh-Guldberg, Ove 12
 Høpffner, J. J. 17, 64
 Hørbøll, Jørgen 128-129
 Hørsholm 90
 Høstgildet 37, 68
- Iffland, August W. 12
 Indtoget 37, 42
 Ingemann, Bernhard Severin 69, 71-81, 87, 88,
 100, 104
 Ipsen, Paul 15
 Irrende Ritter, Der 58
 Isaksen, J. C. W. 113
 Iversen, Christian Henrik 86-87
- Jensen, Anne E. 7-111, 130
 Jensen, Niels 122
 Jeppc paa Bjerget 64-65
 Jesu Kristi gentagne Liv i den aarlige Natur 47
 Joakim Larsen- og Sofus Franck-skolerne 128
 Johanna d'Arc 76
 Johanna Grey 83-84
 Johansen, A. Stæhr 126, 128
 Johansen, Hans, pseud. for W. H. Abrahamson -
 se denne

- Juel, Jens 19, 22, 31
 Julegave 77
 Julespøg og Nytaarsløjer 77
- Kabale og Kærlighed 76
 Kall, Abraham 120
 Kall, Johan Chr. 120-121
 Kall, Johanne Elisabeth Christiane 121-122
 Kall, Marie Anne Sophie 120, 122
 Kalvebodstrand 118
 Kierulf, Jørgen 12
 »Kildekonen« (Marie Villads) 116-117
 Kildekonens Sange 117
 Kingo, Thomas 25-26, 69
 Kirkelammet 72
 Kirkens Band 91
 Kjøbenhavns Morgenblad 84
 Kleve, J. T. 11
 Komiske Fortællinger 36
 Kong Carl den 12. 28
 Kong Christian 28
 Kong Salomon og Jørgen Hattemager 94
 Kong Valdemars Jagt 72
 Kongelige Teater, Det 8, 13-14, 17, 34, 48, 52, 60,
 64, 71, 75, 76, 83, 84-87, 89, 94-97, 99, 102-103,
 107
 Kontrasterne 77
 Koop, Andreas 75
 Kritik og Antikritik 18
 Krogh, Torben 109
 Krohn, E. G. 114
 Kunzen, F. L. Æ. 68
 Kyrre, Hans 31-32
 Kærlighed uden Strømper 28
 Kærlighedsdrømmene 97
 Købelev 72
 Københavns Universitet 18-20, 58-60, 62, 64, 66,
 102, 104
 Kønig, Carl 121
- Landbohøjskolen 118
 Lange, Svend 114
 Laocoon 22
 Laurbærlunden 28
 Lauritz-Jensen, Chr. 131
 Laursen, J. Lehm 126-132
 Laveaux, Jean de 29
- Lay of the last Minstrel, The 104
 Lazarus, M. 113
 Lessing, G. E. 8, 22, 44
 Levned og Meninger 23
 Levnedsbog 88
 Levnedsbreve 65
 Lille Søndagsaften 61
 Lindbæk, S. A. 108
 Lindebo 120-122
 Londemann, Gert 8
 Lorry 120, 125
 Ludvigs Minde 129
 Lund, H. C. A. 111
 Lykkens Tempel 27
 Lærde Efterretninger – se Berlingske Tidendes
 lærde Efterretninger
 Løverridderen 73
- Maare, Niels 126-131
 Maase, Olivia van der, f. Colbjørnsen 88
 Madvigs Allé 112
 Majdagen 27
 Maria Stuart 76
 Marie Sophie Frederikke, g. med Frederik VI 39
 Marino Faliero 104
 Martensens Allé 112
 Masaniello 76
 Meisling, S. S. 93
 Messenger français du Nord, Le 84
 Michelsen, W. 109
 Mikkell og Malene 34
 Mindesange 69
 Minerva 13-14, 27, 44, 64, 66, 68, 69, 71, 81
 Mit eget Æventyr uden Digtning 88
 Mit Livs Æventyr 88, 90, 92
 Mithridat 74-75
 Molbech, Chr. 110
 Molbech, Chr. K. F. 110
 Molière 42
 Monies, David 116
 Moralske Tanker 27
 Mourier, Charles Henri 120
 Mourier, Isidore Henriette 120
 Mundt, Holger
 Mundt, Kaj 132
 Musæum 18
 Mynster, Ole Hieronymus 63

- Møller, H. Chr. 124
 Møller, Jens 71
 Møller, Poul Martin 72, 104-106
 Møstings Hus 129, 132

 Nana 94
 Natten paa Jellingehøje 82
 Naumann, J. G. 34
 Neiiendam, N. A. A. 114
 Neiiendam, Robert 109, 127
 Niels Ebbesen 49
 Niels Klim 65
 Nordiske Digte 48-50, 58
 Nordre Fasanvej 118
 Norske Selskab 9, 27, 68
 Novalis (pseud. f. Hardenberg, Friedrich von) 46
 Numsen, Chr. Fr. 34
 Ny ABCBog – for den unge Grundtvig 77
 Ny Minerva 23
 Nye Heloise, Den 8
 Nyerup, Rasmus 12, 23-26, 72, 73
 Nyt Aftenblad 106
 Nyvej 112-113
 Næssegreven 72
 Nøisomhed 27

 Oberon 35
 Odense Klædefabrik 86
 Oldingen fra det 18de Aarhundrede 74
 Olsen, G. H. 60, 75, 83, 85, 89, 96
 Om Ludvig Holberg som Lystspildigter og om hans Lystspil 65
 Om Skuespillerkunsten 103
 Om Trykkefriheden og dens Love 100
 Orfeus og Eurydice 34
 Ossian 44, 74, 82, 83
 Otteogtyvende Januar, Den 96
 Overskou, Thomas 103
 Ovid 82

 P. Andersens vandtårn 118
 Palnatoke 51-52
 Paris's Dom 25
 Patriotiske Tilskuer, Den 27
 Paul, Jean 55
 Peder Paars 65
 Pedersen, Poul P. M. 127

 Peters Bryllup 68
 Petersen, C. W. 126-127, 131
 Petersen, E. Lyttthans 123
 Petersen, H. J. 113
 Petersen, Jacob 113
 Philet 108
 Pile Allé 116
 Pindsvinet 61-62
 Plautus 42
 Poetisk Epistel fra Bogladen til Ladegaarden 78
 Poetiske Skrifter 1805 47, 59
 Politiske Kandestøber, Den 86
 Pope, Alexander 82
 Pram, Christen Henriksen 13-14, 29, 34, 67, 68
 Prof, Henrik Chr. Gottlieb 96
 Prolog, et frit Phantasiespil i den aller nyeste Smag 78

 Rager, C. E. 113-114
 Rahbek, Jacob 7, 10
 Rahbek, Kamma 38-41, 48, 57, 64, 76, 80-81, 88, 94, 96, 98
 Rahbek, Knud Lync 7-111, 130
 Rahe, Carl August 124
 Rahe, Elisa 124
 Rahe, Peter Bendix 122-124
 Rald, N. J. 127-128
 Randlev 81
 Rasmussen, Edit 120-125
 Rathsacksvej 113
 Recensenten og Dyret 96, 97
 Reenberg, T. 25
 Rein, Jonas 27, 36
 Reinald Underbarnet 73
 Riber, H. W. 68
 Riepenhausen, Franz 49
 Riepenhausen, Johannes 49
 Robinson i England 95-96
 Rolf Krage 8
 Rose, Christopher Pauli 18
 Rosenberg, C. M. 49
 Rosenkilde, C. N. 111
 Rosenstand-Goiske, Peder 95
 Rosing, Johanne 9, 18, 31, 63, 90
 Rosing, Michael 9, 18, 31, 48, 63, 90
 Roskilde Rim 70
 Roskildevej 116-117

- Rothe, Ludvig August 80
 Rousseau, Jean Jacques 8
 Rungstedts Lyksaligheder 21, 27
 Rønning, Fr. 108
 Røverne i Vissenberg 89

 Sammenlignende Heltehistorier 65
 Sammenlignende Heltindehistorier 65
 Samsøe, Ole Johan 11-12, 20, 49, 67
 Sander, L. C. 49, 54, 56, 68
 Sandrue, Simon, pseud. for P. A. Heiberg – se denne
 Sandsigeren 69, 109
 Sang-Værk til den danske Kirke 70
 St. Hans Aftenspil 78
 Schall, Anna Margrethe 86-87
 Schiller, Fr. v. 44, 76
 Schimmelmänn, Charlotte 47
 Schmidt, Fredrik 80
 Schröder, Johan Henrik 106
 Schröder, L. 110
 Schröder, Ludwig 18
 Schulz, J. A. P. 68
 Schwanenfügel, H. 31
 Schülein, A. 132
 Scott, Walter 103, 104
 Scribe, Eugene 111
 Seedorff, Hans Hartvig 127
 Selim og Mirza 37
 Shakespeare, W. 64-65, 75
 Siboni, Joseph 87
 Sigrid med Sløret 98
 Skjønnens muntre Dyrkere, Det 8
 Skou, Ane Kirstine 9
 Skovcapellet 87
 Skæmtedigte 65
 Skæmtesomme Rimbreve 56
 Slagelse Latinskole 92-93
 Smith, S. Birket 108
 Sneedorff, Jens S. 27
 Solbjerg Kirkegård 132
 Sommeren 29
 Sophie von Brauneck 8
 Sorte Riddere, De 73
 Spinacuta, linedanser 13
 Sproggranskning 27
 Steensen-Leth, C. F. 69
 Steffens, Henrik 45-47, 53-54, 73-74

 Steiner, A. F. C. 115-117
 Steiner, Frede 115
 Steiner, Johannes 115
 Stenersen, P. C. 27
 Stockfleth, Thomas 27
 Storm, Edvard 28
 Studenteforeningen 104-107
 Studenterkorpset 102
 Stærkodder 68
 Suhm, P. F. 44
 Supplikanten 97
 Swane, Sigurd 112-119
 Svanholmsvej 113
 Syv Tanter, De 42
 Søbækshuset (Humblebæk) 9
 Søndermarken 116-117
 Søofficererne (Skuespil) 17
 Søtoft, Nicolai 77, 78, 91

 Tassos Befrielse 80
 Thaarup, Thomas 27, 28, 37, 68, 72
 Thiele, Just Mathias 69, 72, 111
 Tholle, Johannes 127
 Thomsen, Ejnar 109
 Thomsen, H. L. 126-127
 Thors Rejse 48
 Thorvaldsen, B. 67
 Tieck, Ludwig 46
 Tilskueren 23, 66, 71, 74, 77-80, 82, 99, 101, 104
 Tilskuerne 100
 Tode, Johan Clemens 13, 17-19, 37
 Topsøe-Jensen, H. 109, 110
 Torvald og Signe 28
 Trinitatis Kirke 102
 Tritogenia 80, 81
 Troens rare Klenodie 69-70
 Trojel, Peter Kofod 67-68
 Trojel, Peter Magnus 67-68
 Træsnit 104
 Tullin, Christian 27
 Turnus 76
 Tycho Brahes Ungdom 94

 Udvalg af Holbergs Skrifter 64-65
 Udvalgte Danske Viser fra Middelalderen 24
 Underjordiske, De 73
 Unge Darby, Den 8

- Universitetsbiblioteket 102
Utro Hustru, Den 25
- Vaaren og Freden 78-79
Valby Bakke 105
Valby Langgade 117
Valdemar den Store og hans Mænd 80
Valdemar Seir 80
Wallensteintrilogien 76
Valravnen 73
Warton, Thomas 24
Welhaven, J. S. 108
Vennernes Fest 97
Verdenskrønike 70
Werlauff, E. C. 69
Wessel, Johan Herman 9, 27, 28, 67
Vestergade 48, 56
Weyse, C. E. F. 87
Viale, C. M. C. 116
Viale, Poul 116
Vibe, Johan 28
Wiche, J. E. B. 124
Wieland, C. M. 35
Viisdom, Kierlighed og Venskab 44
- Villads, Marie (»Kildekonen«) 116-117
Wilster, Christian 80, 104, 107
Winther, Christian 72, 104
Væringerne i Miklagard 99
Værnedamsvej 113
- Ynglingen fra det 19de Aarhundrede 74
- Zahle, P. Chr. 108
Zetlitz, Jens 27, 36
Zink, Ludvig 37
Zink, Otto 55
Zinklarvisen 28
- Ægteskabsskolen 29, 68
- Oehenschläger, Adam 44-63, 66, 73, 76, 77, 87, 88, 95, 98-100, 102, 106
Oehenschläger, Christiane f. Heger 44-45, 57
Oehenschläger, Sophie g. Ørsted 46
Ørnsdrup Tobaksfabrik 86
Ørsted, Anders Sandøe 46, 48, 56, 57
Ørsted, H. C. 46-48, 52-54
Ørsted, Sophie f. Oehenschläger 46, 48, 56, 57

Indhold

<i>Anne E. Jensen: Rahbek og de danske Digtere</i>	7
<i>Sigurd Swane: Nogle smaa Erindringer fra min Barndoms</i> <i>Frederiksberg</i>	112
<i>Edit Rasmussen: Fra Lindebo til Lorry</i>	120
Selskabets virksomhed, ved sekretæren	126
Supplement til medlemsfortegnelsen	136
Register, ved <i>Rigmor Pedersen</i>	138

FREDERIKSBERG GENNEM TIDERNE, VIII

er sat med Monotype Bembo og trykt på Specialtryk i

Nordlundes Bogtrykkeri, København

Klicheerne er udført i F. Hendriksens

Reproduktions-Atelier

NORDLUNDE
KØBENHAVN